

3.11
2347
3

ขวัญของครูเกษกรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

ปริญญานิพนธ์

ของ

พิทยา ขวัญทอง

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุทนต์ ๒๖ พระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐ ๓๐๒๑๖๗๖ ๓๐๑๖๐๐๐

25 ส.ย. 2523

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
กันยายน 2522

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

80634

ขวัญของครูเกษกรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

บทคัดย่อ

ของ

พิทยา ขวัญทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กันยายน 2522

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาระดับขวัญของครูเกษตกรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง และศึกษาเปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตกรตามตัวแปร คือ เขตที่ตั้ง ขนาดของโรงเรียน ระดับการศึกษา ประสบการณ์สอน อายุ รายได้ ครอบครัวของครูเกษตกร

การดำเนินการศึกษาค้นคว้า กลุ่มตัวอย่างเป็นครูเกษตกรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคกลาง ทั้งหมด 26 จังหวัด จำนวนครูเกษตกร 348 คน จำนวนโรงเรียน 206 โรงเรียน การรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 50 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย โดยใช้ t-test และ F-test

ผลการศึกษาพบว่า ขวัญของครูเกษตกรอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญ 20 องค์ประกอบ ไม่ปรากฏว่าเมืององค์ประกอบใดมีระดับขวัญต่ำ องค์ประกอบระดับขวัญสูงห้าอันดับแรก คือ การอุทิศตนเพื่องาน การยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย ความสัมพันธ์กับผูกครอง นักเรียน ชุมชน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตกรตามตัวแปร พบว่า ครูเกษตกรนอกเขตกรุงเทพมหานครมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรในกรุงเทพมหานคร ครูเกษตกรในโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรในโรงเรียนขนาดกลาง และครูเกษตกรในโรงเรียนขนาดกลางมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรในโรงเรียนขนาดใหญ่ ครูเกษตกรการศึกษาระดับอนุปริญญา มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรการศึกษาระดับปริญญา ครูเกษตกรทำการสอนตั้งแต่สี่ปีขึ้นไปมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรที่ทำการสอนตั้งแต่เจ็ดเดือนขึ้นไปแต่ยังไม่ครบสี่ปีบริบูรณ์ ครูเกษตกรที่มีอายุ 29 ปี หรือมากกว่ามีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรที่มีอายุต่ำกว่า 29 ปี ครูเกษตกรที่มีรายได้ครอบครัวตั้งแต่ 2,185 บาทต่อเดือน มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตกรที่มีรายได้ครอบครัวต่ำกว่า 2,185 บาทต่อเดือน

ขอเสนอแนะ

(1) ผู้บริหารโรงเรียนควรได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเกษตกร เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อความสำคัญทางการศึกษาเกษตกร

(2) ควรมีพระราชบัญญัติการศึกษาเกษตกรกรม

(3) ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์เกษตรทุกจังหวัด

(4) ควรจัดสรรอัตรากำลังครูเกษตรให้เพียงพอับโรงเรียน

(5) ควรสนับสนุนครูเกษตรใ้ได้รับเงินค่าล่วงเวลาและมีจักรยานยนต์ในการไป

ตรวจเยี่ยมงานเกษตรที่บ้านนักเรียน

MORALE OF AGRICULTURAL TEACHERS IN THE GOVERNMENT SECONDARY SCHOOLS,
DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION, IN THE CENTRAL REGION

AN ABSTRACT

BY

PITTAYA KWANTHONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

September 1979

The purposes of the study were to investigate the levels of the agricultural teacher morale in the government secondary schools, Department of General Education, in the geographical Central Region of Thailand, and to compare the levels of the teacher morale in accordance with the following variables; school areas, school sizes, levels of educational background, teaching experiences, ages, and family incomes.

The final sample were 348 agricultural teachers from 206 government secondary schools located in the Central Region of Thailand. The questionnaire of fifty items was used to collect the expected data. Means and standard deviation were employed to determine the levels of teachers morale as associated with the established criteria levels; low, moderate and high. Two-way analysis of variance and the t-test and F-test were used to determine significant difference between the comparison groups as to school areas, school sizes, levels of education background, teaching experiences, ages and family incomes. Any significant differences between the comparison groups were accepted at .05 level.

Results of the study indicated that the agricultural teacher morale was averatly in the moderate level. None of the twenty factors of the teacher morale occupied the low level. The top five factors of high level of the teacher morale were: ability of sacrifice himself working for schools, recognition, job security, relationships with parents, students, and community, sense of belongingness, respectively. The finding also revealed that: teachers, who worked in schools located in rural area, possessed higher level of morale

than the ones worked in schools located in Bangkok Metropolis; teachers, worked in schools of small size, were higher morale than the ones worked in schools of medium size, and teachers worked in schools of medium size were higher morale than the ones worked in schools of large size. It was also found that the teachers who hold diploma level of educational background were higher morale than the ones who hold bachelor degree level of educational background; teachers who had over four years of teaching experience were higher morale than the ones who had seven months but not over four years of teaching experience; teachers with 29 years of age or more were higher morale than the ones with less than 29 years of age; and teachers who earned family income of ₱ 2,185 and up per month were higher morale than the ones who did less than ₱ 2,185

The study recommended that (1) School administrators should participate in agricultural activities for crucial understanding of the agricultural education. (2) Agricultural Act should be available. (3) Every Changwats should be organized the position for agricultural supervisors. (4) Agricultural teachers recruitment should be adequate. (5) Giving over time payment and mortorcycle to the agricultural teacher for supervising students at home should be suported.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิติได้พิจารณาปัญหานี้นี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

ประธาน

๒๑ ก.ย. ๒๐๑๒ / ๒๕๖๑ กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงก็โดยได้รับความช่วยเหลืออนุเคราะห์เป็นอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.ทินกร นครศรี และ อาจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ ที่ได้วิพากษ์วิจารณ์ แนะนำ และตรวจแก้ไขอย่างใกล้ชิดตลอดมา จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.นิยม ศรีนพรัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา หิรัญรัตน์ แห่งภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไข ปรับปรุง แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณเพื่อนครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในจังหวัดภาคกลางทุก ๆ ท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ทำให้ได้ข้อมูลมาสำหรับการวิจัยครั้งนี้ตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ส่วนคือนจะพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศให้แก่พระยาเทพศาสตร์สถิต (ให้ กาพิสมัย) ปรมจารย์ทางการฝึกหัดครูเกษียณของประเทศไทย และขออุทิศให้โรงเรียนเกษตรกรรมนครปฐม โรงเรียนเกษตรกรรมสุรินทร์ วิทยาลัยเกษตรกรรมบางพระ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สถาบันซึ่งถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร และความก้าวหน้าในวิชาชีพให้แก่ข้าพเจ้า

พิทยา ขวัญทอง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
ค่านิยมศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
บทความที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขวัญ	11
นโยบายและปรัชญาการศึกษาเกษตรกรรมในปัจจุบัน	14
การศึกษาเกษตรกรรมของไทย	17
ผลการวิจัยเกี่ยวกับครูเกษตรของไทย	24
ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในประเทศ	28
ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในต่างประเทศ	30
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	33
การเลือกกลุ่มประชากร	33
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	35
วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิธีจัดทำกับข้อมูล	37
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	38

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
การวิเคราะห์ข้อมูล	42
ตอนที่ 1 วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษตรโดยส่วนรวม	
จำแนกตามองค์ประกอบขวัญ	43
ตอนที่ 2 วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษตร จำแนกตาม	
ตัวแปร	46
ตอนที่ 3 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่อยู่ในเขตที่ตั้งโรงเรียน	
ต่างกัน	47
ตอนที่ 4 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	50
ตอนที่ 5 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน	52
ตอนที่ 6 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่มีอายุต่างกัน	54
ตอนที่ 7 เปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของคะแนนระดับขวัญของครูเกษตร	
ที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน	59
ตอนที่ 8 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่มีรายได้ครอบครัวต่างกัน	60
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	63
ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ว่า	63
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	63
การวิเคราะห์ข้อมูล	64
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	64
อภิปรายผล	67
ข้อเสนอแนะ	75

บรรณานุกรม	80

ภาคผนวก	87

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนครูเกษียณและจำนวนโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย	34
2	องค์ประกอบของขวัญในแบบสอบถาม จำนวน 50 ขอย่อย	36
3	ข้อมูลจำแนกตามตัวแปรที่ได้รับกลับคืนมาเพื่อใช้ในการวิจัย	41
4	คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษียณในภาคกลางโดยส่วนรวม และจำแนกตามองค์ประกอบขวัญ	43
5	คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษียณในภาคกลาง จำแนกตามตัวแปร	46
6	เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่อยู่ในเขตที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน	47
7	เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	50
8	เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน	52
9	เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีอายุต่างกัน	54
10	ค่าสถิติพื้นฐานระดับขวัญของครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน	56
11	ค่าความแปรปรวนของคะแนนระดับขวัญของครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน	59
12	เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีรายได้ครอบครัวต่างกัน	60

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้อธิบายว่าเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา สภาพโดยทั่วไปของประชาชนส่วนใหญ่ยากจนมีความขาดแคลนอยาก ค่อยการศึกษาและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลในสังคมที่มีฐานะและสภาพที่ดีกว่าในทุกประการ ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในชนบท และประมาณร้อยละ 75 ประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรกรรม การผลิตทางการเกษตรให้ผลผลิตต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ เช่น ความรู้เรื่องดิน ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช วัชพืช เมล็ดพันธุ์ การจัดการและการตลาด เป็นต้น ผลิตภัณฑ์พอกาคนกลางเอารัดเอาเปรียบกษตราคา สภาพโดยทั่วไปจึงยากจนเป็นอย่างยิ่ง เป็นปัญหาหนักที่รัฐบาลทุกรัฐบาลได้พยายามหาทางแก้ไขเพื่อให้สภาพต่าง ๆ ดังกล่าวของประชาชนดีขึ้น การแก้ปัญหาวิธีหนึ่ง คือ การให้การศึกษาด้านเกษตรกรรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งนักการศึกษาที่มีความคิดกว้างไกลและมองเห็นความสำคัญของปัญหานี้ ได้พยายามส่งเสริมให้มีการสอนวิชาเกษตรกรรมให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดหลักสูตรวิชาเกษตรกรรมขึ้นเพื่อให้ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เช่น หลักสูตรวิชาเกษตรกรรมศิลป์ใช้กับหลักสูตร พ.ศ. 2503 หลักสูตรอาชีพเกษตรใช้กับโรงเรียนมัธยมแบบประสมแบบสองหลักสูตรวิชาเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นหลักสูตรปัจจุบัน (กรมสามัญศึกษา 2521 : 19 - 24) โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาได้รับการสนับสนุนให้เปิดสอนวิชาเกษตรกรรมขึ้นทุกโรงเรียน ปัจจุบันมีครูเกษตรประจำการอยู่ตามโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก

การจัดการศึกษาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัศึกษายังมีปัญหายู่มาก ดังที่ กรมสามัญศึกษาได้สรุปปัญหาไว้ว่า ปัญหาเรื่องหลักสูตร เครื่องมืออุปกรณ์ การสนับสนุนของผูบริหาร ความสนใจของนักเรียน ครู และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการสอนวิชาเกษตรและอื่น ๆ เพราะงานสอนด้านเกษตรยังเป็นของใหม่อยู่ (กรมสามัญศึกษา 2520 : 1 - 12) และ

อธิบดีกรมสามัญศึกษาได้แสดงความเห็นไว้ว่า การศึกษาเกษตรกรรมจะต้องดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 จะต้องเป็นรูปะดำเนินการอย่างจริงจังให้มีโครงการอย่างใดอันขึ้นมา (รังสฤษดิ์ เชาว์นศิริ 2520 : 13) ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวครูเกษตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขวัญในการทำงาน เพราะการสอนวิชาเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้น ครูเกษตรต้องรับผิดชอบงานหนักพอควร และถ้าทำงานอย่างเสียสละจริงจังแล้ว ถือได้ว่าเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานและแรงใจมาก เพราะเป็นงานที่ต้องมีการปฏิบัติในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เป็นงานที่อยู่กับสิ่งที่มีชีวิตที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ตลอดเวลา เช่น ดูแลต้นไม้ สัตว์เลี้ยง ครูเกษตรบางคนไม่มีการโรง เป็นเหตุช่วยเหลือต้องเป็นภาระหน้าที่ของครูเกษตรในวันหยุดหรือวันปิดภาคเรียน จึงเป็นเหตุให้ครูเกษตรมีการขอโอนหรือลาออกเพื่อทำงานสายเกษตรโดยตรง เช่น พนักงานส่งเสริมการเกษตร พนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พนักงานปฏิรูปที่ดิน พนักงานตามบริษัทห้างร้านที่ขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการเกษตรต่าง ๆ เพราะมีโอกาสได้รับสวัสดิการและความสะดวกสบายที่ดีกว่าการเป็นครูเกษตร สุวัฒน์ ปานมุข ไก่กลาวว่า

... การหาวิธีบำรุงขวัญของครูเกษตร ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญในการจัดการศึกษาเกษตรในโรงเรียนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานก็โดยสร้างสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงาน อันเป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้ครูเกษตรอุทิศตนเพื่องานในหน้าที่อย่างมีความสามารถ เพราะสิ่งจูงใจจัดได้ว่ามีอิทธิพลโดยตรงต่อการสร้างขวัญในการทำงาน การเพิ่มแรงจูงใจจึงนำไปสู่การเพิ่มกิจกรรมของครูเกษตรมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่ว่าครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับอำเภอและระดับจังหวัดในขณะนี้ มีข้อเปรียบเทียบที่ทำให้เห็นความแตกต่างในการปฏิบัติงานจากครูสามัญอื่น ๆ ไม่ว่าวิธีการสอน งานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ และการยอมรับนับถือจากสังคม ฯลฯ ฉะนั้น เพื่อให้การศึกษาเกษตรในระดับมัธยมศึกษาสายสามัญได้บรรลุผลตามเป้าหมาย จะต้องสร้างครูเกษตรให้เกิดความรักงาน มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่ตนได้กระทำขึ้น ไมเช่นนั้นแล้วประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเกษตรในระดับนี้ย่อมไม่เกิดขึ้น จะต้องสร้างสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความต้องการของครูเกษตรอย่างแท้จริง ... (สุวัฒน์ ปานมุข 2518 : บทนำ)

ดังนั้น การจูงใจหรือการกระตุ้นให้บุคคลแต่ละคนและในรูปหมู่คณะให้มีโอกาสทำงานอย่างเต็มความสามารถ การกระตุ้นหรือการจูงใจส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ โดยการทำให้คนทำงานมีขวัญดี (Morale) มีกำลังใจที่จะอุทิศกายอุทิศใจทำงานให้แก่หน่วยงานอย่างเต็มที่ (เฉลิม สัตถาภรณ์ 2515 : 115) ขวัญเป็นสภาวะแห่งจิตใจของสมาชิกในหมู่คณะที่แต่ละคนแสดงออกมาด้วยความสนใจหรือความกระตือรือร้นในการทำงาน ขวัญเป็นเสมือนแกนกลางของบุคคลแต่ละคนในการอุทิศกายและใจในการทำงานให้แก่หน่วยงาน หากหน่วยงานใดที่มีสมาชิกมีขวัญในการทำงานต่ำ ก็เป็นที่คาดหมายได้ว่ากิจกรรมของหน่วยงานนั้นย่อมไม่บรรลุผล และอาจจะสลายไปในที่สุด (เสถียร เหลืองอร่าม 2519 : 92) เพราะกำลังขวัญในการทำงาน หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะหรือสมาชิกทั้งมวลของหมู่คณะร่วมมือรวมใจกันทำงานด้วยความเต็มใจ โดยมุ่งหวังให้ภาระหน้าที่การงานของหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (สุรางค์ โค้วตระกูล 2505 : 276) ขวัญจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารงานบุคคลจะต้องเอาใจใส่อยู่เสมอ ต้องศึกษาถึงปัจจัยในอันที่จะยังให้เกิดทาที่และขวัญในการทำงาน จะต้องเปรียบเทียบสถานการณ์ของขวัญในขณะนั้นให้ถูกต้อง เพื่อจะใช้วิธีบำรุงขวัญให้เหมาะสมกับการบริหารงานที่ดี ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องตรวจสอบสถานะของขวัญอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาลงภายในของผู้นับปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงตามความต้องการด้วย (สมพงศ์ เกษมสิน 2519 : 345)

ภาคกลางของประเทศไทยเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศทั้งด้านพืชและปศุสัตว์ต่าง ๆ จนเรียกได้ว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ และมีโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวนมากกว่า 206 โรงเรียน และครูเกษียณมากกว่า 348 คน ประจำการทำการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เหล่านี้แม้ว่ามีจำนวนไม่ใช่น้อย และถือได้ว่าครูเกษียณเหล่านี้ คือ บุคลากรทางด้านการศึกษายุทธที่จะมีบทบาทในการดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาเกษตรให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ดังนั้น บุคลากรเหล่านี้จึงเป็นบุคลากรที่ควรบำรุงรักษาให้มีคุณภาพในการทำงานด้านการศึกษา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายต่อไป ในการสร้างและบำรุงขวัญในการทำงานในส่วนที่เกี่ยวกับตัวครูเกษียณ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ระบบบริหาร โดยเฉพาะในฐานะที่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้บังคับบัญชาของครูเกษียณ จึงมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างและบำรุงขวัญของครูเกษียณ

เป็นอย่างมาก ที่จะช่วยไม่ให้ครูเกษรละทิ้งอาชีพนี้ บุสสตี สัตยะมานะ กล่าวว่า เป็นหน้าที่ของผู้นำระดับบัญชาไม่ควรปล่อยให้เกิดสภาพ "ขวัญเสีย" ขึ้นในหมู่ปฏิบัติงาน มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดอาการฟิการขึ้นในหน่วยงานนั้น และอาจจะสายเกินไปที่จะแก้ไข (บุสสตี สัตยะมานะ 2514 : 93) เพราะขวัญของคนทำงานไม่สามารถซื้อหามาได้ และจะบังคับให้เกิดขึ้นก็ไม่ได้ หรือเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะบังคับให้คงอยู่ก็ไม่ได้ การที่จะสร้างขวัญของคนทำงานให้ขึ้นได้ก็โดยการทำให้มีขึ้นในบรรยากาศและสถานที่ทำงานนั้นถูกใจคนทำงาน เพื่อให้คนทำงานมีความพอใจในงานและอยากทำงาน (ไพบูลย์ สุวรรณโพธิ์ศรี 2521 : 35) ดังนั้น ปัญหาเรื่องขวัญในการทำงานของครูเกษรจึงควรได้รับการศึกษาวิจัย เพื่อเป็นแนวทางที่จะทราบปัญหาและหาทางปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการบริหารบุคคลครูเกษรให้เกี่ยวข้องกับระดับต่าง ๆ ได้ทราบต่อไป เพราะในการทำงานที่จะให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ขึ้นอยู่กับขวัญกำลังใจ เป็นประการสำคัญด้วย ถ้าครูเกษรทำงานด้วยความรู้สึกขวัญโม้ ก็ทำงานแบบล้าช้าไม่มีประสิทธิภาพ จะก่อให้เกิดความสูญเสียเนื่องจากขาดการอุทิศตนในการทำงาน จะมีผลเสียหายทางด้านการศึกษาเกษรเป็นอย่างมาก

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาระดับขวัญในการปฏิบัติงานของครูเกษรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษรตามตัวแปร คือ เขตที่ตั้งโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ระดับการศึกษา ประสบการณ์การสอน อายุและรายได้ครอบครัวของครูเกษร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการวิจัยเรื่องขวัญของครูเกษรนี้ จะนำเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องกับระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาเกษรกรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สถานศึกษาที่จัดการฝึกหัดครูเกษรผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เกษรกรมกรมสามัญศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางเสนอแนะปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานของครูเกษรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทาง

ในการปรับปรุงบำรุงขวัญการทำงานของครูเกษียณ และเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการปฏิบัติงานการบริหารบุคลากรครูเกษียณให้เจริญก้าวหน้าต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของครูเกษียณ และลักษณะของการปฏิบัติงานในปัจจุบัน

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีระดับขวัญในการทำงานต่ำ
2. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และครูเกษียณภาคกลางในส่วนภูมิภาค มีระดับขวัญแตกต่างกัน
3. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญา และครูเกษียณระดับการศึกษาปริญญา มีระดับขวัญแตกต่างกัน
4. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีประสบการณ์สอนน้อยและครูเกษียณที่มีประสบการณ์สอนมาก มีระดับขวัญแตกต่างกัน
5. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีอายุน้อยและครูเกษียณที่มีอายุมากมีระดับขวัญแตกต่างกัน
6. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ทำการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีระดับขวัญแตกต่างกัน
7. ครูเกษียณโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีรายได้รอบครัวน้อย และครูเกษียณที่มีรายได้รอบครัวมาก มีระดับขวัญแตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีผู้ศึกษาขวัญของครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในส่วนภูมิภาคในภาคกลาง ทั้งหมด จำนวน 26 จังหวัด

2. กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ เป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 เป็นครูที่สอนวิชาเกษตรกรรมในระดับมัธยมศึกษา

2.2 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยเกษตรกรรม สถาบันเกษตรกรรม และมหาวิทยาลัยที่มีการสอนวิชาเกษตรกรรม เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วเป็นที่ยอมรับของทางราชการว่าทำการสอนวิชาเกษตรกรรมได้

2.3 ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเป็นครูเกษตร และได้ทำการสอนในโรงเรียนนั้นมาเป็นเวลาตั้งแต่เจ็ดเดือนขึ้นไป

2.4 เป็นครูที่ปฏิบัติราชการในภาคกลาง แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มครูเกษตรในกรุงเทพมหานคร และกลุ่มครูเกษตรภาคกลางในส่วนภูมิภาค ซึ่งได้แก่ครูเกษตรในเขตการศึกษาหนึ่ง มีหกจังหวัด เขตการศึกษาห้า มีหกจังหวัด เขตการศึกษาหก มีเจ็ดจังหวัด เขตการศึกษา 12 มีเจ็ดจังหวัด รวมจำนวนครูเกษตรในส่วนภูมิภาค 25 จังหวัด ยกเว้น กรุงเทพมหานคร

2.5 ครูเกษตรที่จะศึกษา เป็นครูเกษตรที่ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลางเท่านั้น และผลจากการศึกษาค้นคว้านี้จะไม่ใช้อ้างอิงไปยังกลุ่มครูเกษตรในภาคอื่น ๆ

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

แบ่งตัวแปรออกเป็นสองประเภท คือ

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 เขตที่ตั้งโรงเรียน

3.1.2 ขนาดของโรงเรียน

- 3.1.3 ระดับการศึกษาของครูเกษียณ
- 3.1.4 ประสบการณ์การสอนของครูเกษียณ
- 3.1.5 อายุของครูเกษียณ
- 3.1.6 รายได้ครอบครัวของครูเกษียณ
- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่
  - ระดับขวัญของครูเกษียณ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ขวัญของครูเกษียณ หมายถึง สภาพจิตใจหรือความรู้สึกที่ช่วยให้ครูเกษียณรักษาหรือคงไว้ซึ่งความตั้งใจ กำลังใจ และแรงศรัทธาที่จะอุทิศเวลาและแรงกายในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ องค์ประกอบของขวัญมีดังนี้ คือ

- 1.1 สัมพันธภาพระหว่างครูเกษียณกับผู้บริหาร บัณฑิต ผู้ร่วมงาน นักเรียน ชุมชน
- 1.2 สภาพจิตใจในการทำงาน ได้แก่ สภาพความพอใจในหน้าที่ ความเหมาะสมของงาน ความรับผิดชอบ บรรยากาศภายในหน่วยงานและสภาพแวดล้อม

1.3 ผลตอบแทน ได้แก่ เงินเดือน โอกาสก้าวหน้า และสวัสดิการต่าง ๆ

2. ระดับขวัญ หมายถึง คะแนนที่ได้รับจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้น แบ่งเป็นสามระดับตามงานวิจัยของ สงวน ช่างฉัตร (สงวน ช่างฉัตร 2520 : 23) คือ ระดับขวัญต่ำ ระดับขวัญปานกลาง และระดับขวัญสูง

โดยถือคะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามนำมาเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ระดับขวัญต่ำ ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.0000 – 2.3333

ระดับขวัญปานกลาง ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.3334 – 3.6666

ระดับขวัญสูง ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.6667 – 5.0000

3. เขตที่ตั้งโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในสามภูมิภาค 25 จังหวัด ซึ่งอยู่ในเขตภาคกลาง

4. ภาคกลาง หมายถึง พื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ตามสภาพทางภูมิศาสตร์และเขตการศึกษา 1, 5, 6, 12 รวมทั้งหมด 26 จังหวัดประกอบกัน

5. โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ครูเกณฑ์ประจำการอยู่ในโรงเรียน ได้แก่

5.1 เขตการศึกษา 1 มีหกจังหวัด ได้แก่ นครปฐม กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรสาคร ปทุมธานี สมุทรปราการ

5.2 เขตการศึกษา 5 มีห้าจังหวัด ได้แก่ ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสงคราม

5.3 เขตการศึกษา 6 มีเจ็ดจังหวัด ได้แก่ ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ชัยนาท อุทัยธานี สิงห์บุรี อ่างทอง

5.4 เขตการศึกษา 12 มีเจ็ดจังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด

รวมทั้งหมด 26 จังหวัด

6. วิชาเกษตร หมายถึง วิชาเกษตรกรรมศิลป์ วิชาอาชีวศึกษาเกษตร ที่โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตามหลักสูตร พ.ศ. 2503 หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2518 หรือหลักสูตร พ.ศ. 2521 เกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตรกรรม

7. ครูเกษตร หมายถึง ครูที่ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเพื่อทำหน้าที่สอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำเร็จการศึกษา มาจากสถานศึกษาที่มีการสอนวิชาเกษตรกรรม เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถทำการสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ และโรงเรียนที่ทำการสอนอยู่ในเขตภาคกลางตามสภาพภูมิศาสตร์ และเขตการศึกษา 1, 5, 6, 12 รวมกัน ได้ทำการสอนมาตั้งแต่เจ็ดเดือนขึ้นไป

8. ครูเกษตรกรุงเทพมหานคร หมายถึง ครูเกษตรที่ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการปกครองเขตต่าง ๆ 24 เขต ของกรุงเทพมหานคร และครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนราชประชาสมาสัย รัชดาภิเษก โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสังกัดกรมสามัญศึกษาส่วนกลาง

9. ครูเกษียณภาคกลางในส่วนภูมิภาค หมายถึง ครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 1, 5, 6 และ 12 รวมทั้งหมด 25 จังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร

10. ระดับการศึกษาของครูเกษียณ หมายถึง คุณวุฒิที่ครูเกษียณได้รับจากสถานศึกษา และมีคุณสมบัติที่สามารถเข้ารับราชการเพื่อประกอบอาชีพเป็นครูเกษียณในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้ แบ่งออกเป็นสองระดับ คือ

10.1 ครูเกษียณที่สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา ได้แก่ ครูเกษียณที่มีคุณวุฒิประโยคครูมัธยมเกษตรกรรม ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงเกษตรกรรม ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง วิชาเอกเกษตรกรรม

10.2 ครูเกษียณที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา ได้แก่ ครูเกษียณที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท ที่มีคุณวุฒิวิทยาศาสตรบัณฑิตหรือวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตในสาขาที่เข้ารับราชการเพื่อประกอบอาชีพครูเกษียณได้ และเทคโนโลยีการเกษตรบัณฑิต ศึกษาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกเกษตร

11. ประสบการณ์ในการสอน หมายถึง ระยะเวลาที่ปฏิบัติราชการเพื่อทำหน้าที่สอนวิชาเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็นสองระดับ คือ

11.1 ครูเกษียณที่มีประสบการณ์สอนน้อย หมายถึง ครูเกษียณที่ปฏิบัติราชการแจ็กเคื่อนขึ้นไป แต่ไม่เกินสี่ปี

11.2 ครูเกษียณที่มีประสบการณ์สอนมาก หมายถึง ครูเกษียณที่ปฏิบัติราชการตั้งแต่สี่ปีขึ้นไป

12. อายุ หมายถึง อายุจริงของเกษียณตามปฏิทิน แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ

12.1 ครูเกษียณที่มีอายุน้อย หมายถึง ครูเกษียณที่มีอายุไม่เกิน 29 ปี

12.2 ครูเกษียณที่มีอายุมาก หมายถึง ครูเกษียณที่มีอายุตั้งแต่ 29 ปีขึ้นไป

13. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง จำนวนห้องเรียนในแต่ละโรงเรียน แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ตามเกณฑ์ที่คุรุสภากำหนด คือ

13.1 โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนห้องเรียน 1 - 11 ห้องเรียน

13.2 โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนห้องเรียน 12 – 36 ห้องเรียน

13.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนห้องเรียน 37 ห้องเรียนขึ้นไป

14. รายได้ครอบครัว หมายถึง รายได้ประจำจากเงินเดือนและรายได้อื่นทั้งหมด
ต่อเดือนที่ครูเกษตรได้รับ แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ

14.1 ครูเกษตรที่มีรายได้ไม่เกิน 2,185 บาท ถือว่ามีรายได้น้อย

14.2 ครูเกษตรที่มีรายได้ตั้งแต่ 2,185 บาท ถือว่ามีรายได้น้อยมาก

ไต่ถามกันว่าเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นหกตอน คือ

1. บทความเกี่ยวกับเรื่องขวัญ
2. นโยบายและปรัชญาการศึกษาเกษตรกรรมในปัจจุบัน
3. การศึกษาเกษตรกรรมของไทย
4. ผลการวิจัยเกี่ยวกับครูเกษตรของไทย
5. ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในประเทศ
6. ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในต่างประเทศ

ความหมาย

1. ขวัญ เป็นสถานการณ์ทางจิตใจซึ่งแสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความกระตือรือร้น ความหวัง ความกล้า และความเชื่อมั่น ในทางตรงกันข้ามก็อาจแสดงออกในรูปของความเฉื่อยชา ความเฉยเมย ความหวาดระแวง และการขาดความเชื่อมั่น (Webster Dictionary. 1954 : 1592)
  2. Dale Yoder ได้ให้ความหมายขวัญในการทำงาน หมายถึง องค์ประกอบแห่งพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานที่แสดงออกมาในรูปของความรู้สึก ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะแสดงให้เห็นถึง ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อการทำงานนั้น ๆ เป็นความสัมพันธ์ในการทำงานของผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานอื่น ๆ เป็นต้น (สมพงษ์ เกษมสิน 2517 : 106 อ้างอิงมาจาก Dale Yoder. n.d. unpagged)
- สรุปได้ว่าขวัญเป็นนามธรรมที่ไม่มีรูปร่าง และขวัญที่ดีเกี่ยวกับการทำงานนั้น คือ ความตั้งใจของคนทำงานที่จะอุทิศเวลาและร่างกายของตนเพื่อสนองความต้องการและวัตถุประสงค์ขององค์การ และกำลังขวัญในการทำงานหมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับหมู่คณะหรือสมาชิก

ทั้งมวลของหมู่คณะ ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความเต็มใจและพยายามที่จะสร้างไว้ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างมวลหมู่สมาชิก ทั้งนี้ก็โดยมุ่งหวังจะให้ภาพหน้าที่การงานของหมู่คณะหรือขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (สมพงศ์ เกษมสิน 2517 : 106 - 107) จะเห็นได้ว่า ขบวนการเป็นสภาพจิตใจ เป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นแล้วจะสะท้อนให้เห็นสภาพการทำงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำงานด้วยความกระตือรือร้นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของงาน

ลักษณะที่แสดงว่าคนในองค์การขวัญดี

1. บรรยายภาคในหน่วยงานแจ่มใสรวดเร็ว
2. งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่นถูกต้องและเชื่อถือได้
3. สมาชิกในหน่วยงานมีความสนใจหรือสนุกเพลิดเพลินกับงานของเขา
4. สมาชิกในหน่วยงานจะให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นเสมอ
5. สมาชิกในหน่วยงานจะทำการวิพากษ์วิจารณ์หรือให้ความคิดเห็นต่าง ๆ

ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

6. สมาชิกในหน่วยงานจะยอมรับการมอบหมายหน้าที่การงานพิเศษเพิ่มเติมด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส

7. สมาชิกในหน่วยงานพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ เป็นกรณีพิเศษในยามฉุกเฉิน วิกฤต

8. สมาชิกในหน่วยงานยังคงดำรงสภาพความเป็นปกติสุขอยู่ตามเดิม แม้จะมีเหตุผิดปกติบางอย่างเกิดขึ้นก็ตาม (วัฒนา สุตรสุวรรณ 2519 : 239 - 240)

ลักษณะที่แสดงว่าคนในองค์การมีขวัญไม่ดี

1. การลาออกจากงานหรือแยกย้ายไปอยู่ที่อื่นโดยความสมัครใจ ในอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติ

2. มีความเฉื่อยชาหรือความง่วงหงอยในการปฏิบัติงานเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

3. มีการขาดการลามากขึ้นผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่มีปริมาณงานที่จะต้องทำมาก

4. มีความผิดพลาดและความไม่ถูกต้อง ความเชื่อถือไม่ไว้วางใจกันมากขึ้นผิดปกติ

5. มีการทะเลาะเบาะแว้งในหมู่สมาชิกของหน่วยงาน
6. ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความซื่อสัตย์ต่อผู้บังคับบัญชา
7. มีการไม่เชื่อฟัง ไม่อ่อนน้อม ไม่สุภาพ มักแข็งข้อหรือขัดคำสั่งของผู้บังคับบัญชา

เสมอ

8. มีการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์
9. ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่สนใจหรือเอาใจใส่ต่อคนอื่น ไม่พหุจรรยา การติดต่อ

เพื่อนร่วมงานกระทำด้วยความรีบร้อน

10. ผู้ใต้บังคับบัญชาเดินกร่นไปกร่นมาด้วยความขี้เกียจหรือลุ่ม ๆ คลำ ๆ งาน
อยู่เสมอ แต่งานไม่สำเร็จสักที คล้ายกับว่าเขายืนอยู่ตลอดเวลา
11. มีคำร้องทุกข์หรือคำร้องเรียนจากประชาชนมากผิดปกติ (วัฒนา สุตรสุวรรณ
2519 : 240 - 242)

วิธีสร้างขวัญที่ดีในหน่วยงาน

1. ควรสร้างทัศนคติที่ดีต่องานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือปลูกฝังทัศนคติที่ดีให้แก่
ผู้บังคับบัญชานั้นเอง
2. ควรมีการสำรวจทัศนคติของผู้ใต้บังคับบัญชาว่า มีปฏิกิริยาต่อผู้บังคับบัญชา
อย่างไร
3. ควรปรับปรุงความสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบถึงกิจการ
ต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะเป็นแผนการสำรวจอนาคตก็ตาม
4. ควรสร้างเครื่องมือที่วัดความสำเร็จของงานของแต่ละบุคคลที่แน่นอน
5. ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ
หรือระบายความคับข้องใจของเขาบ้าง
6. ผู้บังคับบัญชาควรจะเป็นที่ปรึกษาของผู้ใต้บังคับบัญชา (สุรางค์ โค้วตระกูล
2507 : 472 - 484)

ประโยชน์ของขวัญในการบริหารงาน

เป็นที่ยอมรับกันในทุกวงการว่า กำลังขวัญของบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างให้ผูปฏิบัติงานมีขวัญดี จึงเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกองค์กร ประโยชน์ของการที่ผูปฏิบัติงานทั้งส่วนตัวและหมู่คณะมีกำลังขวัญดี พอประมวลได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดความรวมมือร่วมใจในการทำงาน ผูปฏิบัติงานจะได้ใช้ศักยภาพของตนให้เกิดผลอย่างเต็มที่
2. เกื้อหนุนให้เกิดระเบียบข้อบังคับขององค์กร เกิดผลในด้านการควบคุมความประพฤติของคนในหน่วยงาน
3. ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
4. เกื้อหนุนและจูงใจให้ผูปฏิบัติงานมีความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ
5. ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร

(อุทัย หิรัญโต 2520 : 181 - 182)

นโยบายและปรัชญาการศึกษาเกษตรกรรมในปัจจุบัน

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในอดีตได้เน้นการศึกษาทางด้านสามัญศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมนักเรียนให้เรียนสูงขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงระดับอุดมศึกษา แต่ในความเป็นจริงแล้วทุกคนที่เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาไม่สามารถที่จะเรียนต่อไปจนถึงชั้นสุดท้ายในระดับอุดมศึกษาได้ เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความสามารถทางสติปัญญา ทุนทรัพย์ ความเพียงพอของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นต้น นักการศึกษาในปัจจุบันจึงได้พยายามวางนโยบายในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิตมากที่สุด โดยจัดการศึกษาเพื่อนำมาใช้ได้ในชีวิตจริง ดังเช่น บรรจง ชูสกุลชาติ ได้กล่าวว่า

... ในสมัยต่อไปนี้การศึกษาที่มุ่งจักเพื่อความรู้ด้านสามัญนั้นล้าสมัยไปเสียแล้ว เพราะไม่สนองความเป็นและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน การแยกการศึกษาสายสามัญออกจากการศึกษาสายอาชีพก็ล้าสมัยไปเสียแล้วเช่นเดียวกัน และการให้นิยามต่อการศึกษาสองประเภทแตกต่างกันนั้น ก็แสดงให้เห็นว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่นำพา

ต่อคุณภาพของการทำงาน จริงอยู่การจัดการศึกษาสมัยนั้นเป็นการเตรียมคนเพื่อทำงานเหมือนกัน แต่งานนั้นก็องานราชการอันเป็นงานที่ค่อนข้างจะจำกัด เป็นงานที่มีได้สนองความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจสังคมโดยตรง ในสมัยปัจจุบันนี้อาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นหลายอาชีพ ซึ่งล้วนแต่เป็นอาชีพที่สนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ เป็นอาชีพที่สามารถให้ความสุข ให้เกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

... การจัดการศึกษาในสมัยต่อไปจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด และต้องเป็นการศึกษาเพื่อการอาชีพ มากกว่าการศึกษาเพื่อความรู้หรือการศึกษาเพื่อการศึกษา ... (บรรจง ชูสกุลชาติ 2522 : 4 - 5)

จะเห็นว่าในการจัดการศึกษาในปัจจุบันในระดับมัธยมศึกษาชั้น เริ่มมองเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาก่อนอาชีพให้ควบคู่ไปกับการศึกษาสามัญด้วย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลไว้ตอนหนึ่งว่า

... ในด้านการจัดการศึกษานั้นเริ่มมองเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาก่อนอาชีพ รัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษาเป็นพื้นฐานและเครื่องมือ จะเน้นการศึกษาในสหบทและอาชีพเป็นสำคัญ จะปรับปรุงมัธยมศึกษาให้มีการอาชีพมากขึ้น และจบในตัวเอง ให้มีโปรแกรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งให้มีการฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระและตลาดแรงงานอย่างแท้จริง จะจัดหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา รวมทั้งผลิตครูอาชีวศึกษาให้ประสานกันระหว่างหน่วยผลิตกับหน่วยใช้ โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระและตลาดแรงงานอย่างแท้จริง จะปรับปรุงและส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในสหบท โดยจะเน้นการฝึกอบรมเรื่องอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและส่งเสริมให้ประชาชนหาความรู้เพิ่มเติม (พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ 2522 : 1, 11)

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่สี่ (2520 - 2524) รัฐบาลได้วางนโยบายและแนวทางในระดับมัธยมศึกษา โดยจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบบไม่แยกสายให้

ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ตามความต้องการ ความสนใจ และ ความถนัดของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 23) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ รัฐพึงสนับสนุนการอาชีวศึกษาอย่างกว้างขวางและให้ สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในรูปแบบที่จัดให้ผสมผสานเข้าไว้ในการศึกษาทุกระดับ และที่จัดให้เป็นเอกเทศตามความจำเป็น ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นความรู้ความสามารถด้านการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมที่สนับสนุนการเกษตรเป็นสำคัญ (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 5)

กฤษฎ สมบัติศิริ เลขาธิการสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า

... การพัฒนาทางด้านมัธยมศึกษาจะปรับปรุงโรงเรียนในส่วนภูมิภาคให้มีมาตรฐาน ทั้งโครงการปกติและโครงการ เงินกู้ ให้สามารถรับนักเรียนได้เพิ่มขึ้นทั้งระดับจังหวัด และอำเภอ ปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามแผนพัฒนาหลักสูตรใหม่สำหรับการพัฒนา ทางด้านอาชีวศึกษาก็มีแผนงานและโครงการที่สำคัญ คือ ในระดับโรงเรียนให้ความสำคัญในการปรับปรุงและขยายงานของโรงเรียนทางด้านการเกษตรและโรงเรียน ช่างอุตสาหกรรม ... ส่วนการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นก็จะให้การฝึกหัดอบรมระยะสั้น แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไปทั้งด้านวิชาการและอาชีพ ... (กฤษฎ สมบัติศิริ 2522 : 1, 12)

จะเห็นได้ว่านโยบายการศึกษาเกษตรกรรมได้รับความสำคัญมากขึ้นในทุกๆระดับ ตั้งแต่ ระดับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ

สำหรับปรัชญาการศึกษาเกษตรกรรม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกัน การศึกษาเกษตรกรรมทุกฝ่ายจะต้องยึดเป็นหลักในการดำเนินงาน เช่น การเรียน การสอน การจัดกิจกรรม การนิเทศ การบริหาร ครูเกษตรจะต้องคำนึงถึงปรัชญาการศึกษาเกษตรกรรม หมายคือ

1. การจัดการศึกษาเกษตรกรรมต้องยึดหลัก การเรียนโดยการกระทำจริง เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น
2. โรงเรียนเป็นแหล่งวิชาการทางการเกษตรของชุมชน
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดการศึกษาเกษตรกรรม

4. การศึกษาเกษตรกรรมเป็นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้โดย
สม่ำเสมอไม่มีที่สิ้นสุด

5. วิชาการทางการเกษตรและแนวปฏิบัติจะต้องทันสมัยอยู่เสมอ (กรมสามัญศึกษา
2521 : 7 - 8)

การศึกษาเกษตรกรรมของไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่กันตามชนบท
และมีอาชีพทางการเกษตร ดังนั้น การจัดการศึกษาที่จะต้องมียุทธศาสตร์โดยตรงในการที่จะพัฒนา
การเกษตรของประเทศในการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ซึ่งก็หมายถึงการเพิ่ม
รายได้ประเทศนั่นเอง (ปัญญา หิรัญศรีมี วิจิต ไวศยะนันท์ และ โสภณ ธนะมัย
2520 : บทนำ) และเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ สติปัญญาความสันทัด
ในการประกอบอาชีพของคนไทยตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตฐานพลังทางเศรษฐกิจและสังคม
ของประเทศ ยังคงต้องพึ่งพาการเกษตรอย่างไม่เปลี่ยนแปลง (ทำนอง สิงคาลวนิช 2520 : 2)
แต่ผู้ประกอบการเกษตร เมื่อพิจารณาถึงจำนวนคนทำงานจะมีมากที่สุดของจำนวนแรงงาน
ทั่วประเทศ แต่ปรากฏว่าคนอาชีพนี้ก็มีรายได้ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับคนในอาชีพอื่น ๆ
จึงสรุปได้ว่าผู้ที่ทำงานในสาขาอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตรทุกสาขามีรายได้สูงกว่าผู้ที่ทำงานสาขา
เกษตรมาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2519 : 1 - 47)

สภาพปัจจุบันเกษตรกรผูกพันอยู่กับการผลิตแบบดั้งเดิม จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ไม่สามารถ
เพิ่มผลผลิตของตนได้ แม้ว่าจะมีที่ดินอุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม จึงจำเป็นต้องเร่งให้ความรู้ทักษะ
แก่เกษตรกรให้เพียงพอสำหรับนำมาใช้เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้ จะเห็นได้ว่าการผลิตทาง
การเกษตรในสมัยปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ในไร่นา
เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณการผลิตและคุณภาพ รวมทั้งการจัดระบบ
การตลาดที่มีประสิทธิภาพด้วย ดังนั้น การจะทำการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้า
อากาศเป็นสำคัญนั้นไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้น ด้วยความมองเห็น
การณ์ไกล จึงมีบุคคลคิดริเริ่มจัดการศึกษาเกษตรกรรมในโรงเรียนขึ้นมาอย่างมีแบบแผน คือ
พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ในขณะนั้น

และ พระยาเทพศาสตร์สถิต (โทะ กาทิษย์) ซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาวิชาเกษตรกรรม จากมหาวิทยาลัยรีดคิง (University of Reading) ประเทศอังกฤษ โดยคำริจฉัง โรงเรียนฝึกหัดครูสิกรรมแห่งแรกขึ้นที่จังหวัดพระนคร โรงเรียนนี้เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2560 (ท่านอง สิงคาลวนิช 2520 : 6) ดังจะเห็นได้จากบทประพันธ์ของครูเทพที่เขียนถึง การศึกษาเกษตรกรรมไว้ดังนี้

... โครงการศึกษาเกษตรกรรม พ.ศ. 2459 ของเรานั้นมุ่งจัดการประถมศึกษาเป็น การขนาดใหญ่ เพราะความคิดเรื่องแผนการศึกษาชาติได้เริ่มเพาะตัวขึ้นแล้ว เมื่อใช้ การเกษตรการศึกษาทั่วหน้า จะต้องตระเตรียมหาทางไว้ป้องกันไม่ให้บุตรหลานชาวนา ทิ้งไถมาจับปากกาหากินในสำนักงานหนังสือเสียหมด การศึกษาเกษตรกรรมนี้แหละจะ ใช้เป็นเครื่องป้องกัน โดยจัดให้เป็นวิสามัญศึกษา รวมเข้าไปในภาคปลายแห่งประถม ศึกษา เป็นประถมปีที่ 5 - 6 หรือจากนั้นไปอีกเมื่อจำเป็น แท้จริงงานจัดการศึกษา เกษตรกรรมสมัยโน้นจะได้ก้าวไปมากพอใช้แล้วก็ดี แต่การศึกษาเกษตรกรรมแผน การศึกษาชาติยังเป็นของใหม่อยู่ ... (พระยาธรรมศักดิ์มนตรี 2486 : 61 - 66)

ในการจัดการศึกษาเกษตรกรรมในระบบโรงเรียน ครูสอนวิชาเกษตรกรรมนับว่าเป็น บุคคลที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นในการเผยแพร่ความคิดความรู้การเกษตรแผนใหม่ ผู้ที่ ใฝ่ใฝ่ว่าเป็นปรมาจารย์ทางการฝึกหัดครูเกษตรกรรมของประเทศไทย คือ พระยาเทพศาสตร์สถิต (โทะ กาทิษย์) ในหนังสือประวัติของพระยาเทพศาสตร์สถิต ได้กล่าวถึงการจัดการฝึกหัดครู เกษตร ไว้ตอนหนึ่งว่า

... ราชการที่พระยาเทพศาสตร์สถิตได้ทำมาในแผนกสิกรรมศึกษาตั้งแต่เริ่มฝึกหัดครู สิกรรมเป็นเวลา 10 ปี เป็นงานซึ่งจะเห็นผลเร็วไม่ได้ด้วยเอง แต่ครูสิกรรมที่ได้รับการ ฝึกหัดครูสำเร็จและกลับกันสู่ท้องถิ่นของเขามีทุกมณฑลทั่วพระราชอาณาเขตเป็นจำนวน ไม่น้อยแล้วนั้น เมื่อโอกาสให้ของและได้ทำงานถูกทางที่ได้รับอบรมมากก็คงจะได้เป็นเชื้อ ให้เกิดผลในทางสิกรรมศึกษาในอนาคตเป็นแน่ ถึงผู้ที่ไม่ได้เป็นครูสอนวิชาสิกรรม ก็อาจตั้งตัวเป็นกลสิกรชั้นกลางได้บ้างไม่มากนัก ... (พระยาเทพศาสตร์สถิต

เมื่อได้ริเริ่มนำการศึกษาเกษตรกรรมเข้ามาในระบบโรงเรียนแล้ว ก็มีการขยายการฝึกหัดครูไปตามมณฑลต่าง ๆ ไปตามส่วนภูมิภาค และได้จัดตั้งตำราเพื่อใช้ในโรงเรียน เช่น พระยาเทพศาสตร์สถิต และพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้ร่วมกันแต่งแบบเรียน วิชาความรู้เรื่องการเพาะปลูกสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ส่วนหลวงผลสัมฤทธิ์กลีกรม (ผลสินธุเรข) ได้แต่งแบบเรียนคำแนะนำสั่งแซ่ การปลูกผักและผลไม้ จากแบบเรียนเล่มนี้ จะเห็นว่าปณิธานของผู้แต่งหนังสือเล่มนี้เกี่ยวกับการศึกษาเกษตรกรรมในคำนำพิมพ์ครั้งที่สองดังนี้

... นักเรียนประชาบาลโดยมากเป็นบุตรหลานกลีกร และเมื่อเล่าเรียนจบหลักสูตรตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาแล้ว บางคนก็ยึดถือกรรมเป็นอาชีพสำหรับชีวิตต่อไป ข้าพเจ้ารู้สึกว่ในขณะที่ยังกำลังเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนประชานานั้น การฝึกหัดปลูกผักและผลไม้ไปด้วย เป็นอาชีพที่เป็นเกียรติยศเหมือนกัน แม้ว่าจะเป็นอาชีพที่จะต้องออกแรงมากก็จริง ถึงนักเรียนผู้ตั้งใจไว้ว่าจะยึดถือการทำงานทางอื่นเป็นอาชีพ ข้าพเจ้าก็เห็นว่าควรฝึกหัดเอาไว้เสียด้วยเช่นเดียวกัน ... การที่เราฝึกหัดให้เด็กนักเรียนปลูกผักและผลไม้ นั้น เรามีความประสงค์สี่ประการ คือ 1) ฝึกฝนน้ำใจให้มีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต และรวมทุกข์ร่วมสุข 2) ฝึกฝนนักเรียนให้ปฏิบัติถูกอนามัย คือ มีชีวิตเบิกบานและมีกำลังต้านทานโรคภัยไข้เจ็บ 3) ฝึกฝนสมองให้ตรึกตรองและการลงหน้าและคิดหาเหตุผล 4) ฝึกฝนมือให้ทำงานที่เป็นประโยชน์อย่างชำนาญ และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ... (หลวงผลสัมฤทธิ์กลีกรม

2472 : ก - ข)

จุดประสงค์ในการเรียนวิชาสหประชาการเกษตรกรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายตามหลักสูตรมีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสำรวจความสนใจ ความถนัดทางการเกษตรสาขาต่าง ๆ
2. เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นทางการเกษตรกรรม
3. เพื่อส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับการจัดการ การผลิตและ

ธุรกิจต่าง ๆ ทางกรเกษตร จนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหรือหารายได้ระหว่างการศึกษา

4. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดและการตัดสินใจในการดำเนินงานอย่างมี

เหตุผล

5. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกัน ฝึกการเป็นผู้นำและให้รู้จัก
รับผิดชอบหน้าที่ของตน (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 2520 : 213)

6. เพื่อให้มีความรู้ทางการเกษตรเป็นพื้นฐานที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมหรือ
ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

7. เพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะและเจตคติที่ดีในทางเกษตร

8. เพื่อให้มีความคิดริเริ่ม มีความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความ
สามารถในการเป็นผู้นำที่ดีในท้องถิ่น ตลอดจนรู้จักคุณค่าและการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ
(หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 2518 : 22)

จากการจัดการศึกษาเกษตรกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการที่จะช่วยให้
การจัดนั้นเกิดความสำเร็จหรือไม่ ครูเกษตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดองค์ประกอบหนึ่ง
ก็ได้ ทั้งนี้เพราะว่าครูเกษตรเท่านั้นที่จะเป็นผู้นำนโยบาย แนวความคิด หลักสูตร มาดำเนินการ
ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน หากว่าครูเกษตรไม่มีความรู้ความสามารถ การเรียนการสอนเกษตร
จะเกิดประสิทธิภาพได้อย่างไร เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าครูเกษตรเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การจัด
การศึกษาเกษตรสัมฤทธิ์ผล ดังนั้น การเลือกครูเกษตรที่ดีมีความรู้ความสามารถจึงมีความจำเป็น
มาก ลักษณะของครูเกษตรที่ดีมีองค์ประกอบสองประการ คือ ลักษณะด้านบุคลิกภาพหรือด้าน
พฤติกรรม และลักษณะความรู้ทางวิชาการและความสามารถทางปฏิบัติ ปัญญา หิริอวัรรีมี
เสนอไว้ดังนี้

ลักษณะด้านบุคลิกภาพประกอบไปด้วย

1. มีความรักอาชีพครูเกษตร
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
4. มีความสุภาพเรียบร้อยรู้จักอดทน

ลักษณะความรู้ทางวิชาการและความสามารถทางปฏิบัติ

1. มีความรอบรู้ในวิชาพื้นฐานการเกษตร
2. มีประสบการณ์ในฟาร์มบ้าง
3. มีความรู้ความสามารถด้านการสอน
4. มีความสามารถในการนิเทศโครงการเกษตร (ปัญญา ทิรัญรัมย์)

2520 : 97 - 101)

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา นับตั้งแต่เริ่มแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ได้เริ่มบรรจุครูที่มีวุฒิทางด้านการศึกษาเข้ามาทำการสอน จนปัจจุบันมีครูเกษตรประจำการอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับอำเภอ จังหวัด เกือบครบทุกโรงเรียนแล้ว ในระยะที่มีการขยายอัตรากำลังครูเกษตรมากก็คือ การปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาตามโครงการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนมัธยมแบบประสม และโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมสหบท ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาเกษตรเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการประกอบอาชีพ โรงเรียนมัธยมดังกล่าวอยู่ในระดับจังหวัดในแทบทั่วประเทศ โดยมีหลักสูตรพิเศษเพิ่มเติม และปรับปรุงจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2503 ซึ่งเริ่มในสายเกษตรกรรมเป็นอันดับแรก การคัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการ คณะเจ้าหน้าที่พึงเล็งสภาพแวดล้อม ความต้องการ ความคิดเห็นทัศนคติของผู้นปกครอง ชาวเกษตรกรและคณะครู (กรมวิสามัญศึกษา 2511 : 6) แต่การให้การศึกษากฎในโรงเรียนมัศึกษาก็ยังมีปัญหายู่มากมาย จากการรวบรวมและวิเคราะห์ปัญหาการสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ พิทยา ขวัญทอง สรุปปัญหามีดังนี้ 1) ปัญหาเกี่ยวกับนโยบาย 2) ปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล 3) ปัญหาเกี่ยวกับองค์ประกอบในการจัดการ 4) ปัญหาเกี่ยวกับขวัญและทัศนคติของเกษตร (พิทยา ขวัญทอง 2521 : 6) สำหรับ ปัญญา ทิรัญรัมย์ ได้เสนอปัญหาการจัดการศึกษาเกษตรที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่บรรลุผลตามความต้องการของชาติและสังคม ซึ่งมีผลทำให้การเกษตรของประเทศไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร มีปัญหาต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลในระดับบริหารหรือผู้นำประเทศ ถ้าผู้บริหารสมัยใดมองการณ์ไกล เห็นความสำคัญทางการศึกษา ยุคนั้นสมัยนั้นการศึกษาเกษตรกรรมก็มักจะเจริญก้าวหน้า

2. ไม่มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายคุ้มครองที่ควบคุมการจัดการศึกษาเกษตรแห่งชาติ เหมือนอย่างที่เคยมีอยู่ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เป็นต้น

3. การจัดการศึกษายังไม่ตรงกับสภาพความต้องการของสังคมไทย

4. หลักสูตรทุกระดับขาดความต่อเนื่องของการพัฒนาแนวความคิดรวบยอดทางการเกษตร และปัญหาในด้านการศึกษาต่อ

5. ปัญหาต่อเนื่องจากข้อสี่ ผู้จัดทำหลักสูตรขาดความรู้ความเข้าใจในการจัด

6. ผู้บริหารสถานศึกษาเกษตรยังขาดความเข้าใจเรื่องการศึกษาเกษตร

7. ครูเกษตรขาดความรู้และทักษะ

8. การเรียนการสอนยังเป็นไปในรูปทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ

3. วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาเกษตรยังมีไม่เพียงพอ ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเกษตรใด เข้ายื่นในโครงการเงินช่วยเหลือก็ได้มากเท่าที่ต้องการ (ปัญหา ธีรวัชร 2520 :

107 - 112)

วิรัช วิเชียรโชติ ใ้ชี้ให้เห็นว่าต้นเหตุที่สำคัญแห่งปัญหาความยากจนของเกษตรกร และปัญหาที่ถกกันใหม่ละทิ้งอาชีพเกษตรกรรมและไร่นาเพื่อแสวงหางานทำในเมืองนั้นก็คือ การจัดการศึกษาของเราไม่เอื้ออำนวยหรือส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเท่าที่ควร ทั้งที่ประชากรของประเทศ เกือบร้อยละ 75 มีอาชีพทางการเกษตรกรรม วิธีการที่จัดการศึกษาเพื่อเอื้ออำนวยและส่งเสริม การพัฒนางานอาชีพเกษตรกรรม คือ ต้องปรับปรุง หรือ "ปฏิรูป" หลักสูตรเสียใหม่ และได้เสนอ แนวการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ดังนี้

1. หลักสูตรนี้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และสัมพันธ์กับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรในครอบครัวและชุมชนของตน

2. หลักสูตรนี้จะต้องให้ความรู้ทางการเกษตรในส่วนที่จะช่วยพัฒนาสภาพปัจจุบัน ของการทำไร่ไถนา ช่วยแก้ปัญหาด้านการศึกษา

3. หลักสูตรนี้จะต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความชำนาญในงานอาชีพเกษตรกรรม ที่เขาเลือกโดยฝึกหัดให้ครบทั้งระบบ กล่าวคือ ฝึกเกี่ยวกับเหตุปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต การทำบัญชีรายรับรายจ่ายแสดงกำไรขาดทุน

4. หลักสูตรนี้จะต้องสอนและฝึกอบรมทางค่านุศาสตร์การเกษตร คือ สอนให้นักเรียนรู้จักแปรรูปผลผลิตการเกษตรให้เป็นผลผลิตทางอุตสาหกรรมการเกษตร

5. หลักสูตรนี้จะต้องสอนและฝึกหัดนักเรียนในเรื่องสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์เอนกประสงค์ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนรู้จักวิธีแก้ปัญหาเรื่องการค้า การเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง

6. หลักสูตรนี้จะต้องพยายามใช้ทรัพยากรในห้องเรียนที่มีอยู่เป็นอุปกรณ์ช่วยการเรียน การฝึกงาน และพยายามให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการเป็นครูฝึกงานอาชีพการเกษตรให้กับนักเรียน

7. หลักสูตรนี้ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสหารายได้จากกิจกรรมการฝึกงานอาชีพการเกษตร

8. หลักสูตรนี้จะต้องมีการประเมินผลทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติในอัตราส่วนที่สมดุลกัน (วีระยุทธ วิเชียรโชติ 2521 : 46 – 48)

การจัดการศึกษาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน ตามที่กองแผนงานกรมสามัญศึกษา ได้วิเคราะห์ปัญหาและวางแผนปรับปรุงการสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เกิดผลตามแผนการศึกษาชาติ 2520 รองอธิบดีกรมสามัญศึกษา นายเอกวิทย์ ณ ถลาง ได้เสนอความเห็นไปยังอธิบดีกรมสามัญศึกษา ดังนี้ "มีปัญหามากทุกด้านทั้งในแง่ตัวครูผู้สอน การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร วิธีการ และความสนใจเอาใจใส่ของผู้บริหาร ที่น่าวิตกก็นคือ โรงเรียนหลายแห่งที่ได้รับการสนับสนุนให้เปิดวิชาเกษตร ยังไม่ได้เอาจริงจัง และไม่พยายามแก้ปัญหา" (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2520 : 13)

จะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาประการหนึ่ง คือ เกี่ยวกับตัวครูเกษตร ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานนี้โดยตรงที่จะต้องประสบปัญหาหลายประการทั้งที่เกี่ยวกับตัวครูเอง และสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานอื่น ๆ เพื่อทราบถึงความรู้สึกภาวะจิตใจของครูเกษตรที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นจะเป็นอย่างไร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาถึงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูเกษตรเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการปฏิบัติงาน การส่งเสริมการสอนวิชาเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป

ผลการวิจัยเกี่ยวกับครูเกษรของไทย

การศึกษาเกี่ยวกับครูเกษรในสถานศึกษาของไทยยังมีผู้ให้ความสนใจศึกษาไม่มาก โดยเฉพาะครูเกษรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เอกสารที่เกี่ยวกับการวิจัยจึงมีอยู่น้อย และผลการวิจัยที่มีสรุปได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับตัวครูเกษร

เพศของครูเกษร จากการสอบถามครูเกษร 136 คน ในการวิจัยของ ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า มีครูชาย 125 คน หรือร้อยละ 91.91 ครูหญิง 11 คน หรือร้อยละ 8.19 (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2518 : 135) และจากการวิจัยของ มยุรี นนทบุรีมะตุลย์ ก็พบว่า ครูเกษรที่มีวุฒิทางการเกษรส่วนมากเป็นชาย หรือร้อยละ 69.0 ที่ทำการสอนวิชาเกษรในวิทยาลัยครูสวนกุหลาบ (มยุรี นนทบุรีมะตุลย์ 2518 : 74)

อายุของครูเกษร จากการวิจัยของ ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า อายุของครูเกษรในโรงเรียนโครงการมัธยมแบบประสมแบบสอง ค่าสุด 21 ปี สูงสุด 50 ปี อายุเฉลี่ย 27.34 ปี ผู้มีอายุน้อยต่ำกว่าอายุเฉลี่ยมี 74 คน ร้อยละ 54.41 ผู้มีอายุสูงกว่าอายุเฉลี่ย 62 คน ร้อยละ 45.59 จากจำนวนครูเกษร 136 คน (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2518 : 135) และจากการวิจัยของ มยุรี นนทบุรีมะตุลย์ พบว่า ครูเกษรส่วนมากยังมีอายุไม่มากนัก และกำลังอยู่ในวัยที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน (มยุรี นนทบุรีมะตุลย์ 2518 : 74)

ประสบการณ์หรืออายุราชการของครูเกษร ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า ในโรงเรียนโครงการมัธยมแบบประสมแบบสอง ครูเกษรมีอายุราชการเฉลี่ย 4.80 ปี ผู้มีอายุราชการต่ำกว่าอายุเฉลี่ยมีประมาณร้อยละ 61.76 ผู้มีอายุราชการสูงกว่าค่าเฉลี่ยมีอยู่ร้อยละ 38.29 (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2518 : 135) สำหรับ มยุรี นนทบุรีมะตุลย์ พบว่า ครูเกษรควรมีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วสองปี ร้อยละ 25.3 มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วสามปี ร้อยละ 23.1 ดังนั้น ครูเกษรควรมีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 2 - 3 ปี อาจจะเป็นเพราะครูเกษรยังใหม่ไม่รู้งานดี ไม่เคยพบปัญหาการสอน และบางคนไม่มีความรู้ทางวิชาครู จึงยุ่งยากในการสอน แต่ถ้าวานไป 2 - 3 ปี ก็จะชำนาญมากขึ้น (มยุรี นนทบุรีมะตุลย์ 2518 : 67)

2. เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการสอนวิชาเกษตรกรรมและครูเกษตร

จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาเกษตรของผู้บริหารวิทยาลัยครูสวนภูมิภาคนมบุรี นนทบุรี คณะครู พบว่า ผู้บริหารไม่เคยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาเกษตรเลย ถึงร้อยละ 60.0 แต่จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาเกษตรในวิทยาลัยครูตอบหาบทของครูเกษตร พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่แตกต่างกัน แต่สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดอัตรากำลังของบุคลากรในหมวดวิชาเกษตร ผลปรากฏว่าผู้บริหารวิทยาลัยครูมีความเห็นแตกต่างกัน แต่ผู้บริหารมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่สำคัญที่สุดของครูเกษตร คือ ครูเกษตรควรเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนในด้านการเกษตรในท้องถิ่นควย (46.2 เปอร์เซ็นต์) และครูเกษตรควรเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งระบบสหกรณ์แก่ท้องถิ่นหรือวิทยาลัย (19.2 เปอร์เซ็นต์) (มยุรี นนทบุรี คณะครู 2518 : 67)

ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า ทักษะของผู้บริหารที่มีต่อครูเกษตรในลักษณะที่เป็นข้อดีและข้อเสีย ผู้บริหารเห็นว่าครูเกษตรให้ความร่วมมือดี ร้อยละ 69.22 อยู่ในระเบียบวินัยของข้าราชการครูร้อยละ 61.54 ปกครองเด็กดี 55.39 มีความมานะอดทนร้อยละ 50.77 ผู้บริหารเห็นว่าเรื่องใหญ่ ๆ ที่เป็นข้อไม้ติของครูเกษตรก็มี ได้แก่ ไม่มีการจดบันทึกงานเป็นหลักฐานร้อยละ 30.24 และไม่คอยกล่าวตักเตือนใจ ไม่มีความคิดริเริ่ม ไม่เข้าใจงาน ไม่เสียสละ และยังมีข้อเสียอื่น ๆ อีกบ้างไม่มากนัก และจากความคิดเห็นบางประการของผู้บริหารที่มีต่อครูเกษตร ในการปฏิบัติงานตามโครงการ ค.ม.ส. 2 ในรายงานวิจัยของ ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า 1) ผู้บริหารส่วนใหญ่ร้อยละ 49.24 เห็นชอบด้วยกับความคิดที่ว่า ครูเกษตรอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีทัศนคติที่ดีต่อการเกษตรหรืออาชีพเกษตรเป็นการเพียงพอแล้ว นักเรียนไม่ใคร่มุ่งหมายจะเป็นเกษตรกรทุกคน มีผู้ไม่เห็นด้วยร้อยละ 33.07 แสดงถึงผู้บริหารขาดความเข้าใจ ความรู้เกี่ยวกับหลักวิธีการดำเนินงานของโครงการ ค.ม.ส. 2 อยู่มาก 2) ผู้บริหารส่วนใหญ่ร้อยละ 76.92 ยังยึดถืออยู่ว่าครูเกษตรมีหน้าที่ช่วยโรงเรียนหารายได้ โดยให้นักเรียนทำโครงการเกษตรขึ้นในที่ดินของโรงเรียนซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง ถ้าจะทำโครงการเกษตรภายใต้การนิเทศก็ควรทำที่บ้านของตน (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2518 : 142 - 143)

3. การสนับสนุนการเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา

เนื่องจากการเรียนวิชาในหลักสูตรต้องมีการสอนวิชาเกษตรด้วย แต่ลักษณะวิชาเกษตรในแง่การเรียน การสอน การปฏิบัติ มีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างไปจากการเรียนวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่บ้าง โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการ ค.ม.ส. 2 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 70 โรงเรียน ได้เน้นการเรียนวิชาสหเกษตรกรรมเป็นพิเศษ จากการวิจัยของ ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า แรงสนับสนุนที่มีต่อโครงการ ค.ม.ส. 2 ประชาชนและผู้ปกครองให้การสนับสนุนอย่างยิ่ง ร้อยละ 5.88 นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียน ตั้งใจปฏิบัติงานตามโครงการอย่างแท้จริงมีเพียงร้อยละ 19.97 เพื่อครูในโรงเรียนให้การสนับสนุนอย่างดียิ่งมีเพียงร้อยละ 14.70 ประชาชน ผู้ปกครองและนักเรียนให้การสนับสนุนร่วมมือแ่่งงานด้านการเรียนการสอนวิชาเกษตรพอสมควรเป็นล่วนมาก (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2518 : 136)

4. ปัญหาอุปสรรคการศึกษาเกษตรกรรม

จากการวิจัยของ มยุรี นนทพิทักษ์กุลย์ โดยการสอบถามผู้บริหารวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาค พบว่า มีอุปสรรคสำคัญในเรื่องการขาดแคลนน้ำและที่ดิน ร้อยละ 42.8 ครูเกษตรขาดประสบการณ์และขาดความตั้งใจในการทำงานร้อยละ 23.8 (มยุรี นนทพิทักษ์กุลย์ 2518 : 136) ศรีโพธิ์ บุญประกอบ พบว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานการศึกษาเกษตรกรรมในโรงเรียน ค.ม.ส. 2 ไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์นั้น ขาดการสนับสนุนทางค่างบประมาณ และขาดเครื่องมืออุปกรณ์เป็น เรื่องสำคัญที่สุดร้อยละ 66.18 ขาดตำราเรียนคู่มือ เอกสาร ร้อยละ 48.53 ขาดการนิเทศและการติดตามผล มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 41.18 เนื่องมาจากการขาดกำลังใจ ร้อยละ 38.23 เวลาทำการสอนน้อยไป ร้อยละ 33.83 นักเรียนและผู้ปกครองไม่ศรัทธาก็เป็นปัญหาหนึ่งที่มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 23.53 ปัญหาครูเกษตรขาดความสามารถ มีเพียงร้อยละ 8.28 เท่านั้น (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2518 : 139)

5. ปัจจัยสิ่งจูงใจที่ครูเกษตรต้องการ

สุวัฒน์ ปานมุข ไ้ทำการศึกษปัจจัยบางประการที่เป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า ครูเกษตรกรรมสามัญศึกษามีความพึงพอใจในระดับสูงมากตามลำดับในทุกลักษณะที่เกี่ยวกับ

5.1 ทางด้านรายได้ คือ อนุญาตให้ประกอบอาชีพในบริเวณบ้านพักครูได้ จัดเงินช่วยเหลือสำหรับงานนิเทศโครงการ เกษตรที่บ้านพักนักเรียนนอกเวลาราชการ และมีความพึงพอใจสูง ถ้าจะให้ครูเกษตรรับเงินค่าทำงานล่วงเวลาเป็นรายชั่วโมง

5.2 ทางด้านสวัสดิการ คือ การจัดยานพาหนะที่เหมาะสมสำหรับใช้ในงานนิเทศโครงการ เกษตร จัดที่เรียนและห้องทำงานส่วนตัว การจัดอาคารเกษตรและบ้านพักครูเกษตร การจัดร้านสหกรณ์โรงเรียน ได้รับสิทธิหยุดพักผ่อนระหว่างปีภาคเรียน โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน

5.3 ทางด้านความมั่นคงปลอดภัย ให้ประชาธิปไตยในการแสดงความคิดเห็น ได้รับการแนะนำช่วยเหลือจากผู้นบังคับบัญชาเมื่อมีปัญหาในเรื่องการทำงาน

5.4 ทางด้านสภาพการปฏิบัติงาน ต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนจัดคนงานหรือภารโรงให้แผนกเกษตร มีงานในหน้าที่รับผิดชอบมากพอ ต้องการมีอำนาจในการกำหนดรายวิชา กับการคัดเลือกนักเรียน ต้องการมีส่วนร่วมที่สำคัญในการวางแผนงานเกษตรร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน และต้องการให้ผู้บริหารโรงเรียนจัดงบประมาณให้ก่อนการอนุมัติในกรณีที่ได้อำนาจตามแผนที่ได้วางไว้

5.5 ด้านลักษณะของผู้นบังคับบัญชา คือ บริหารงานอย่างมีหลักการ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม รู้จักวางตัวให้เหมาะสมโดยไม่วนวายเป็นผู้บังคับบัญชาจนเกินไป และพยายามหาโอกาสให้ความรู้แปลกใหม่และคำแนะนำ กับทั้งต้องพยายามหาโอกาสพบปะพูดคุยกับผู้บังคับบัญชาตามโอกาส ขณะเดียวกันก็ควรจะให้การยกย่อง ชมเชย ให้นำเห็นจริงรางวัลตามโอกาสเมื่อผู้บังคับบัญชาทำงานสำเร็จเป็นอย่างดี

5.6 ด้านความดีความชอบ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบใช้ระบบเปิดเผยและมีความยุติธรรม กับทั้งถือว่างานนิเทศโครงการเกษตร เป็นงานพิเศษที่สำคัญในการนำมาพิจารณาความดีความชอบเป็นพิเศษ

5.7 ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ จัดหาตำราทางการเกษตรที่จำเป็นให้ครูเกษตร สอนคัดเลือกหรือคัดเลือกศึกษาต่อเท่าเทียมกัน จัดอบรมสัมมนาทางวิชาการไม่น้อยกว่าปีละหนึ่งครั้ง (สุวัฒน์ ปานมุข 2518 : 125)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในประเทศ

1. เกี่ยวกับระดับขวัญ

จากการวิจัยของ มัลลวรีย์ หอสกุลกล ทำการวิจัยขวัญของครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จำนวนครูแนะแนวที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 221 คน พบว่า ระดับขวัญของครูแนะแนวอยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรจำแนกตามวุฒิ เพศ ประสบการณ์ สถานที่ทำงานของครูแนะแนว มีผลต่อระดับขวัญไม่แตกต่างกัน คือ มีขวัญอยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบขวัญของครูแนะแนวสูงอันดับหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์กับบังคับบัญชา (มัลลวรีย์ หอสกุลกล 2520 : 53)

ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันนี้ ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ ได้ทำการวิจัยขวัญของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศิริราช พบว่า ระดับขวัญของพยาบาลโรงพยาบาลศิริราชอยู่ในระดับปานกลาง อายุราชการ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส และลักษณะงานของพยาบาลมิได้ทำให้ขวัญแตกต่างกัน จะมียกประกอบด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และความรู้สึกประสบความสำเร็จของพยาบาลที่มีอายุราชการและสถานภาพสมรสต่างกันเท่านั้น ที่มีความแตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ 2520 : บทคัดย่อ) และ สุชน จุฑาทิพย์

ทำการ 28-32 นักวิชาการพบว่า มีระดับขวัญอยู่ในระดับปานกลาง (สุชน จุฑาทิพย์ 81-86 เช่นเดียวกันกับ ประธาน จันทรเจริญ ก็พบว่า สภาพขวัญในสถาบันครูอยู่ในระดับปานกลาง แต่ ประธาน จันทรเจริญ พบที่แต่ ว่าที่บริหารและสอน มีระดับขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าอาจารย์ที่สอนใน ส่วนภูมิภาคมีระดับขวัญสูงกว่าอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวิ

ขวัญ

การวิจัยการศึกษาลักษณะผู้นำแบบต่าง ๆ ของครูใหญ่ที่ส่งผลต่อขวัญของครูใหญ่ ผลการวิจัยว่า ครูใหญ่ที่มีคุณวุฒิระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่ามากกว่าครูใหญ่ที่มีวุฒิต่ำกว่าระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และ โภคผล มีคุณ ทำการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีจุดมุ่งหมาย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของลักษณะผู้นำและสภาวะการณ์ต่าง ๆ ในการทำงานที่มีผลต่อขวัญของสมาชิก และผลผลิตของกลุ่ม โดยทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาหญิงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาวិทยาลัษหมปานจอมบึง ราชบุรี จำนวน 60 คน สุ่มกลุ่มย่อยกลุ่มละสามคน ได้ 20 กลุ่ม แล้วจัดให้กลุ่มเหล่านี้อยู่ในสภาวะการณ์ที่ต่างกันสองสภาวะการณ์ สภาวะการณ์ละ 10 กลุ่ม การทดลองนี้พบว่า กลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพในการทำงานไม่ต่างจากกลุ่มที่มีผู้นำแบบอัตตาธิปไตย และไม่พบว่ากลุ่มที่มีผู้นำและสภาวะการณ์แบบใดจะมีขวัญและกำลังใจสูงสุด จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลจากลักษณะของผู้นำและสภาวะการณ์ในการทำงานมากที่สุด คือ ขวัญและกำลังใจของสมาชิกในกลุ่ม ส่วนอิทธิพลค่อนข้างน้อยก็คือ ผลงานของกลุ่ม (โกศล มีคุณ

2518 : 1 - 2)

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ

การวิจัยเรื่องขวัญในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษาหกของ มนัญ เอี่ยมวิสัย พบว่า ความรู้สึกต่อบัณฑิตที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของครูในระดับสูง ได้แก่ ปัจจัยเรื่องความรู้สึกภูมิใจและเห็นความสำคัญของงาน การระบุตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา และสภาพการยอมรับนับถือ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานที่ครูมีความรู้สึกอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ปัจจัยในเรื่องสวัสดิการในหน่วยงาน ความเพียงพอของรายได้จากการปฏิบัติงาน และสภาพการปฏิบัติงาน (มนัญ เอี่ยมวิสัย 2518 : 272 - 275) การวิจัยทำนองเดียวกันของ สงวน ช่างฉัตร ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของอาจารย์ในวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีอันับความสำคัญตรงกัน คือ สวัสดิการของวิทยาลัย การยอมรับของเพื่อนร่วมงาน ความรู้สึกในการประสบความสำเร็จและอิทธิพลทางค่านิชาการจากชุมชน เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของอาจารย์ในวิทยาลัยครู แบ่งออกตาม เพศ อายุ วุฒิ สถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการสอน และรายได้ปรากฏว่า การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของอาจารย์ในวิทยาลัยครูเมื่อแบ่งตามวุฒิเพียงด้านเดียวเท่านั้นที่ไม่แตกต่างกัน (สงวน ช่างฉัตร 2520 : บทคัดย่อ)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับขวัญในต่างประเทศ

ในเปียร์ ได้ทำการศึกษาขวัญของครูในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า ขวัญของครูสูง เมื่อมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่อไปนี้

1. มีความเข้าใจกันเป็นอันดีระหว่างครูใหญ่กับครูแต่ละคน
2. ครูมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถในการบริหารงานของครูใหญ่
3. ครูได้รับความช่วยเหลือจากครูใหญ่ในปัญหาเกี่ยวกับเรื่องระเบียบวินัยอย่างเอาใจใส่
4. ครูมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการกำหนดนโยบายที่มีผลสะท้อนมาถึงตัวครู
5. ครูได้รับความสะดวกสบายและมีสิ่งอำนวยความสะดวก
6. ครูมีอุปกรณ์การสอนอย่างเพียงพอ
7. ครูได้รับมอบหมายงานสอนที่ตรงกับความรู้ความสามารถที่ได้รับการฝึกอบรมมา
8. ครูได้รับมอบหมายให้ทำงานพิเศษอย่างยุติธรรมและมีเหตุผล
9. ครูประจำการได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพเพิ่มเติม
10. งานการสอนของครูมีความมั่นคง
11. มีนโยบายที่แน่นอนเมื่อครูไม่ได้มาทำการสอน
12. เมื่อครูทำการสอนมากได้รับความเป็นธรรมอย่างมีเหตุผล
13. ครูได้รับเงินเดือนอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอาชีพอื่นที่ใช้เวลาศึกษามาเท่ากัน

(Napier. 1966 : 1228-4)

เฮนเดอร์สัน ได้ศึกษาความพึงพอใจของครูประถมศึกษาที่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหาร พบว่า ครูที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการของโรงเรียนสูงมีขวัญสูงกว่าครูที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการของโรงเรียนต่ำ และครูที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้ยังมีความพึงพอใจในงานที่ตนปฏิบัติอยู่ด้วย รวมทั้งแสดงทัศนคติออกในทางบวกต่อครูใหญ่ (Henderson. 1976 : 2535-4) ในทางตรงกันข้ามถ้าครูใหญ่บริหารงานในลักษณะอำนาจบริหารมาจากครูใหญ่เป็นส่วนใหญ่แล้ว เออร์วิน พบว่า ในโรงเรียนที่มีการบริหารงานที่อำนาจการบริหารอยู่ที่ครูใหญ่เพียงผู้เดียว ครูในโรงเรียนมีแนวโน้มที่จะมีขวัญต่ำ แรงจูงใจในการทำงานต่ำ และ

มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อครูใหญ่น้อย โรงเรียนที่ครูมีส่วนในการตัดสินใจในการบริหารมีแนวโน้มที่มีขวัญสูง (Irwin. 1976 : 3318-A)

กอร์ดอน ได้สรุปในรายงานการวิจัยของเขาเกี่ยวกับขวัญของครูกับพฤติกรรมการนำของครูใหญ่พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางบวกกับกลุ่มครูที่มีผลงานมาก และกับกลุ่มที่มีผลงานน้อย มิติคานมิตรสัมพันธ์มีความสัมพันธ์สูงกับขวัญมากกว่ามิติคานกิจสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้สรุปว่า ขวัญของครูกับผลงานของครูมีความสัมพันธ์กันทางบวกในกลุ่มครูที่มีผลงานมาก จากการวิจัยนี้ แสดงว่าครูที่มีขวัญสูงก็คือ ครูที่มีผลงานมากนั่นเอง ดังนั้น การส่งเสริมให้ครูมีขวัญในการทำงานสูง ผลที่ได้รับ คือ ครูจะมีผลงานมากขึ้น ในทางกลับกันกลุ่มครูที่มีผลงานน้อยมีแนวโน้มที่จะมีระดับขวัญต่ำเช่นเดียวกัน (Gordon. 1976 : 4951-A)

เอลเลนเบิร์ก กล่าวว่า ขวัญของครูเกี่ยวข้องกับการบริหารหรือผู้นำเป็นอย่างมาก จนเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการสร้างและรักษาขวัญของสมาชิกในโรงเรียน (Ellenburg. 1972 : 44) กรีน พบว่า การเป็นผู้นำของครูใหญ่เป็นสิ่งสำคัญต่อขวัญขวัญของครูขึ้นอยู่กับเพศ ประสบการณ์ในการสอน การสนใจ ความมั่นคงในตนเอง และความไวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ (Green. 1967 : 3255-A)

เรมเพล และ เบนเลย์ ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบขวัญของครู มีแปดประการ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูใหญ่
2. ความสัมพันธ์ระหว่างครูและหมู่คณะ
3. เงินเดือน
4. ความพึงพอใจในการทำงานเกี่ยวกับงานสอนของครู
5. ภาระความรับผิดชอบของครู
6. ศักดิ์ศรีหรือฐานะของครู
7. ความสะดวกสบายในการทำงานของครู
8. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน (Rempel and Benley.

1964 : 631 - 641)

ตามความคิดของ โอวาร์ต กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่สองปัจจัย คือ

1. ปัจจัยทางค่านิยม
2. ปัจจัยทางค่านิยม

ปัจจัยทางค่านิยมมีความสัมพันธ์กับสภาพของการทำงาน ได้แก่ รายได้ การลาหยุดงาน สวัสดิการต่าง ๆ ในหน่วยงาน ส่วนปัจจัยค่านิยม ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพของครูและผู้บริหาร ค่านิยม มโนธรรมสำนึก ครูใหญ่มีอิทธิพลค่านิยมมาก (Ovard. 1966 : 216 - 279) ฮาเรลล์ พบว่า เงินเดือนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อขวัญของครู (Harrell. 1964 : 270) ในการศึกษาระดับขวัญของครูเกษียณในสี่รัฐ แถบตะวันตกกลาง (Midwestern States) ของ สเตรส พบว่า ครูที่มีประสบการณ์สอนมากมีขวัญสูงด้วย (Strouse. 1976 : 3318-A)

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ขวัญในการปฏิบัติงานต่ำ จากการศึกษาของ สตรีกแลนด์ ถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อขวัญของครูในแผนกบริหารในรัฐคารโรไลนาเหนือ (North Carolina) พบว่า มีความไม่สบายใจที่อยู่กับนักเรียนตลอดวัน ทำหน้าที่ธุรการ ขาดความร่วมมือสนับสนุนจากครูใหญ่ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ขาดความร่วมมือในหมู่คณะ งานสอนมากเกินไป รายได้ต่ำ ขาดความร่วมมือและสนใจจากผู้ปกครอง ระเบียบวินัยของนักเรียนไม่ดี ขาดเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์อย่างเพียงพอ (Strickland. 1963 : 4589-4599-A) ฮีลีย์ ยังพบว่าขวัญของครูที่ต่ำเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงทางการเงิน การมีส่วนร่วมในการบริหาร สภาพการทำงาน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของครู ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ในการสอน และการเตรียมตัวทางวิชาการ และประกาศนียบัตรครู (Healy. 1970 : 2640-A)

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ได้ดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. การเลือกกลุ่มประชากร
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
3. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิธีจัดกระทำกับข้อมูล
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การเลือกกลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากมวลประชากรครูเกษียณทั้งหมด ที่ทำการสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลาง ซึ่งได้แก่โรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในเขตการศึกษาหนึ่ง มีหกจังหวัด เขตการศึกษาห้า มีหกจังหวัด เขตการศึกษาหก มีเจ็ดจังหวัด และเขตการศึกษา 12 มีเจ็ดจังหวัด รวมทั้งหมด 26 จังหวัด โดยแบ่งครูเกษียณ ออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มครูเกษียณกรุงเทพมหานคร มีครูทั้งหมด 74 คน จำนวน 39 โรงเรียน และกลุ่มครูเกษียณภาคกลางในส่วนภูมิภาค มีครูเกษียณทั้งหมด 274 คน จำนวน 167 โรงเรียน รวมจำนวนครูเกษียณที่เป็นมวลประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 348 คน จากโรงเรียน ทั้งหมด 206 โรงเรียน ครูเกษียณแต่ละคนได้ปฏิบัติราชการมาแล้วเจ็ดเดือนขึ้นไป รายละเอียด มวลประชากรทั้งหมดในภาคกลาง ผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้ค้นเพื่อบันทึกชื่อ สกุล วุฒิ และโรงเรียน ที่ครูเกษียณทำการสอนอยู่เท่าที่ปรากฏอยู่ในบัตรครู จากฝ่ายทะเบียนบัตรครู กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2521 ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกทำเป็น ทำเนียบครูเกษียณประจำการในภาคกลางไว้ การส่งแบบสอบถามวิจัยส่งทางไปรษณีย์ และ แบบสอบถามที่ส่งกลับคืนมาตั้งแต่ 60 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป ถือว่าเป็นมวลประชากรทั้งหมดที่จะศึกษา ครั้งนี้

ตาราง 1 จำนวนครูเกษรและจำนวนโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย

เขตการศึกษา	จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครูเกษร	เขตการศึกษา	จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครูเกษร
1	กรุงเทพมหานคร	39	74	12	ชัยนาท	5	8
	นครปฐม	6	8		อุทัยธานี	5	7
	นนทบุรี	9	13		รวม	43	67
	สมุทรสาคร	4	6		ฉะเชิงเทรา	9	15
	ปทุมธานี	7	15		ชลบุรี	13	22
	สมุทรปราการ	4	7		ปราจีนบุรี	7	10
	รวม	30	49		นครนายก	5	7
2	ราชบุรี	7	21		ระยอง	6	13
	เพชรบุรี	4	9		จันทบุรี	6	7
	ประจวบคีรีขันธ์	7	8		ตราด	3	6
	สุพรรณบุรี	12	19		รวม	49	80
	กาญจนบุรี	13	17		รวมทั้งสิ้น	206	348
	สมุทรสงคราม	2	4				
	รวม	45	78				
6	ลพบุรี	4	10				
	พระนครศรีอยุธยา	11	16				
	อ่างทอง	6	6				
	สิงห์บุรี	5	9				
	สระบุรี	7	11				

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษตร โดยได้ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามของผู้ที่ได้อ่านหรือวิจัยเกี่ยวกับเรื่องขวัญมาแล้ว คือ ณัฐพล ชันชโย (ณัฐพล ชันชโย 2517 : 445 - 447) สงวน ช่างฉัตร (สงวน ช่างฉัตร 2520 : ภาคผนวก 2 - 7) มลวรีย์ ห่อสกุลกล (มลวรีย์ ห่อสกุลกล 2520 : ภาคผนวก) ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ (ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ 2521 : ภาคผนวก) ทั้งหมดนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประมวลเข้ากับสภาพการทำงานของครูเกษตรในประเทศไทยเป็นแบบสอบถามเพื่อวัดระดับขวัญของครูเกษตรในภาคกลาง ก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปใช้ในขั้นสุดท้าย ได้นำเครื่องมือไปให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเกษตรกรรม ได้พิจารณาเพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข เมื่อทำการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามคำแนะนำที่ได้รับแล้ว จึงจัดพิมพ์ใช้ในการวิจัยต่อไป

แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็นสามตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เขตที่ตั้งโรงเรียน ขนาดของโรงเรียนแบ่งตามจำนวนห้องเรียน ระดับการศึกษาของครูเกษตร ประสบการณ์ในการสอน อายุ และรายได้ครอบครัว

ตอนที่ 2 เป็นวิธีตอบคำถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษตรสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษตรสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง มีทั้งหมด 50 ข้อ และมีองค์ประกอบขวัญ 20 องค์ประกอบ แบบสอบถามนี้เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็นห้าอันดับ จากอันดับที่ 1 - 5 ตามแบบของ ลิเคอร์ท (Likert Method of Summated Ratings) ซึ่งมีคำถามทั้ง ด้านปฏิฐาน (Positive) และ ด้านนิเสธ (Negative) โดยคำถามเหล่านั้นจะครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ของระดับขวัญในแบบสอบถาม และผู้ตอบจะแสดงความคิดเห็นเป็นน้ำหนักคิดเป็นร้อยละประกอบกับคะแนนอันดับที่จากน้อยไปหามากตามเกณฑ์ดังนี้

1. คำนำน้หนักคำตอบคิดเป็นร้อยละ 0 - 20 หมายถึง จริงน้อยที่สุด เท่ากับ 1
2. คำนำน้หนักคำตอบคิดเป็นร้อยละ 21 - 40 หมายถึง จริงน้อย เท่ากับ 2

3. คำนำหนักคำตอบคิดเป็นร้อยละ 41 – 60 หมายถึง จริงปานกลาง
เท่ากับ 3

4. คำนำหนักคำตอบคิดเป็นร้อยละ 61 – 80 หมายถึง จริงมาก เท่ากับ 4

5. คำนำหนักคำตอบคิดเป็นร้อยละ 81 – 100 หมายถึง จริงมากที่สุด
เท่ากับ 5

ตาราง 2 องค์ประกอบของขวัญในแบบสอบถาม จำนวน 50 ข้อย่อย

เลขที่	องค์ประกอบของขวัญ	คำถามองค์ประกอบของขวัญข้อย่อย ข้อที่
1.	ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา	1 2 3 4
2.	การยอมรับนับถือ	5 6 7
3.	ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน	8 9 10
4.	ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน	11 12 13 14 15(นิเสธ) 16
5.	ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	17
6.	ความรับผิดชอบ	18 19
7.	ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	20(นิเสธ) 21 22(นิเสธ) 23 24
8.	ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	25
9.	โอกาสก้าวหน้า	26 27
10.	การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	28 29 30
11.	การสื่อสารอย่างเพียงพอ	31
12.	การอุทิศตนเพื่องาน	32 33
13.	ความพึงพอใจในหน่วยงาน	34
14.	ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ	35 36(นิเสธ)
15.	ความถนัด	37 38
16.	ความยุติธรรม	39 40

ตาราง 2 (ต่อ)

เลขที่	องค์ประกอบของขวัญ	คำถามองค์ประกอบของขวัญขอขมา ขอที่
17.	ความมั่นคงปลอดภัย	41 42
18.	ความเพียงพอของรายได้	43 44
19.	สวัสดิการในโรงเรียน	45 46
20.	สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก ในการทำงาน	47 48 49 50

วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิธีจัดการกับข้อมูล

1. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล

1.1 จัดทำจดหมายแนะนำตัวพร้อมกับแบบสอบถามส่งไปยังครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทางไปรษณีย์ โดยตรงทุกหนทุกโรงเรียนตามที่สื่อปรากฏอยู่ในทะเบียนบัตรครูที่มีครูเกษตรประจำการ โดยได้จัดทำทำเนียบครูเกษตรในภาคกลางไว้หมดทุกคนแล้ว การติดต่อกับครูเกษตรเป็นการติดต่อเป็นการส่วนตัว

1.2 จดหมายที่ส่งไปจะมีซองปิดแถมไปรษณีย์เพื่อความสะดวกในการส่งแบบสอบถามกลับคืนมา

1.3 ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบและส่งแบบสอบถามคืนภายใน 15 วัน นับตั้งแต่ได้แบบสอบถามออกไป ถ้าแบบสอบถามไม่ส่งกลับคืนมาตามระยะเวลาที่กำหนดจะส่งแบบสอบถามไปถึงผู้ตอบอีกครั้งหนึ่ง และรอรับแบบสอบถามชุดนั้นอีก 15 วัน

1.4 เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ได้ตั้งเกณฑ์เพื่อรอรับแบบสอบถามแล้ว จะรวบรวมตรวจนับแบบสอบถาม คัดแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาต้องมีจำนวนทั้งหมดร้อยละ 60 หรือตั้งแต่ 209 ฉบับขึ้นไป จึงจะเป็นข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้

2. วิธีจักรกระทำกับข้อมูล

2.1 ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา คัดเลือกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออกรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไว้เป็นหมวดหมู่ตามประเภทของตัวแปรที่จะศึกษา

2.2 ตรวจให้คะแนนเป็นร้อยละ เพื่อจำแนกข้อมูลที่ได้รับกลับคืนมา และแยกเป็นประเภทในตารางตามที่กำหนด ดังตาราง 3

2.3 ตรวจให้คะแนนแบบสอบถามแต่ละฉบับ เพื่อหาค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ระดับขวัญที่กำหนดไว้ เพื่อทราบการระดับขวัญโดยส่วนรวมของครูเกษตรทั้งหมด

2.4 หากหาความแปรปรวนของข้อมูลตามประเภทตัวแปรที่กำหนดเพื่อหาค่าสถิติพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

2.5 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สูตรทางสถิติ เพื่อหาค่าความแตกต่างระดับขวัญของครูเกษตร ตามประเภทตัวแปรสองกลุ่ม หรือสามกลุ่ม ตามลำดับ

2.6 ถ้าค่าทางสถิติของตัวแปรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญแล้ว ก็จะใช้วิธีทดสอบความแตกต่างทางสถิติต่อไป

2.7 ในการคำนวณใช้เครื่องคำนวณอิเล็กทรอนิกส์ของข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของประชากร คำนวณหาค่าร้อยละ โดยจำแนกตามเขตที่ตั้งโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ระดับการศึกษาของครูเกษตร ประสบการณ์สอนของครูเกษตร อายุของครูเกษตร และรายได้ครอบครัวของครูเกษตร

2. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยเพื่อนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อที่หนึ่ง

3. หากหาความแปรปรวนและเปรียบเทียบระดับขวัญ โดยใช้ t -test สำหรับตัวแปรสองกลุ่ม และใช้ F -test สำหรับตัวแปรสามกลุ่มเพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อ 2 - 7

สูตรและสัญลักษณ์ทางสถิติที่นำมาใช้

1. หาคะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษตรโดยส่วนรวม เพื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด จำแนกตามองค์ประกอบของขวัญและตัวแปร โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนครูเกษตรในกลุ่มประชากร

2. หาค่าความแปรปรวนของระดับขวัญของครูเกษตร จำแนกตามตัวแปร โดยใช้สูตร

$$S^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2 แทน ค่าความแปรปรวน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนครูเกษตรในกลุ่มประชากร

3. ทดสอบความแตกต่างระดับขวัญของครูเกษตรตามตัวแปรสองกลุ่ม คือ เขตที่ตั้งโรงเรียน ระดับการศึกษาของครูเกษตร ประสบการณ์การสอนของครูเกษตร อายุของครูเกษตร รายได้ครอบครัวของครูเกษตร โดยใช้สูตร

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{N_1} + \frac{S_2^2}{N_2}}}$$

เมื่อ t แทน อัตราส่วนวิกฤติ
 $\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

s_1^2, s_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

N_1, N_2 แทน จำนวนคนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
 ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลของการวิจัยมีลักษณะดังนี้

3.1 สมมติฐานเป็นกลาง (Null Hypothesis) เมื่อ $H_0 : \mu_1 = \mu_2$

3.2 กลุ่มประชากรทั้งสองมีการกระจายเป็นโค้งปกติ

3.3 กลุ่มประชากรทั้งสองเป็นอิสระจากกัน

3.4 ทราบค่าความแปรปรวนของประชากรทั้งสอง

4. ใช้สถิติ F-test ทดสอบระดับขวัญของครูเกษตรตามความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่าสองกลุ่ม คือ ขนาดของโรงเรียน โดยใช้สูตร

$$F = \frac{MS_a}{MS_w}$$

เมื่อ MS_a แทน ค่าเฉลี่ยของผลบวกของกำลังสองระหว่างกลุ่ม

MS_w แทน ค่าเฉลี่ยของกำลังสองภายในกลุ่ม

ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลของการวิจัยมีลักษณะดังนี้

4.1 สมมติฐานเป็นกลาง เมื่อ $H_0 : \mu_1 = \mu_2 = \mu_3$

4.2 กลุ่มประชากรมีการกระจายเป็นโค้งปกติ

4.3 กลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มเป็นอิสระจากกัน

4.4 ความแปรปรวนของประชากรมีค่าเท่ากัน ($\sigma_1^2 = \sigma_2^2 = \sigma_3^2$)

5. การยอมรับหรือการไม่ยอมรับสมมติฐานของการวิจัย ให้ถือที่ระดับค่าสถิติที่ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนมาครบตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ได้ส่งแบบสอบถามออกไปทั้งหมด 348 ชุด ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 232 ชุด มีแบบสอบถามที่ตอบไม่สมบูรณ์จำนวนสามชุด เหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 229 ชุด คิดเป็นร้อยละ 65.80 ของแบบสอบถามที่ส่งออกไปทั้งหมด โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรที่ได้รับกลับคืนมา ดังตาราง 3

ตาราง 3 ข้อมูลจำแนกตามตัวแปรที่ได้รับกลับคืนมาเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ประเภทตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. เขตที่ตั้งโรงเรียน		
1.1 เขตกรุงเทพมหานคร	42	18.34
1.2 นอกเขตกรุงเทพมหานคร	187	81.66
2. ขนาดของโรงเรียน		
2.1 จำนวนห้องเรียน 1 - 11 ห้องเรียน	32	13.97
2.2 จำนวนห้องเรียน 12 - 36 ห้องเรียน	88	38.43
2.3 จำนวนห้องเรียน 37 ห้องเรียนขึ้นไป	109	47.60
3. ระดับการศึกษาของครูเกษียณ		
3.1 ระดับอนุปริญญา	145	63.32
3.2 ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	84	36.88
4. ประสบการณ์สอนของครูเกษียณ		
4.1 เจ็ดเดือนขึ้นไปแต่ยังไม่ครบสิบปีบริบูรณ์	106	46.29
4.2 สิบปีขึ้นไป	123	53.71

ตาราง 3 (ต่อ)

ประเภทตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
5. อายุของครูเกษียณ		
5.1 อายุต่ำกว่า 29 ปี	154	67.25
5.2 อายุ 29 ปีหรือมากกว่า	75	32.75
6. รายได้ครอบครัวของครูเกษียณ		
6.1 มีรายได้ต่ำกว่า 2,185 บาท	83	36.24
6.2 มีรายได้สูงกว่า 2,185 บาท	146	63.76
รวม	229	65.80

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษียณและการแปลความหมาย ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นตอน ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษียณโดยส่วนรวม จำแนกตามองค์ประกอบของขวัญ
2. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษียณ จำแนกตามตัวแปร
3. เปรียบเทียบระดับขวัญของเกษียณที่อยู่ในเขตที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน
4. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน
5. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน
6. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีอายุต่างกัน
7. เปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของคะแนนระดับขวัญของครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน
8. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีรายได้ครอบครัวต่างกัน

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษตกรโดยส่วนรวม จำแนกตามองค์ประกอบ
ของขวัญ

เมื่อตรวจให้คะแนนแบบสอบถามแล้วหาคะแนนเฉลี่ยตามประเภทองค์ประกอบของขวัญ
จำนวน 20 องค์ประกอบ และหาคะแนนเฉลี่ยรวมจากมวลประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย เพื่อ
นำคะแนนเฉลี่ยรวมไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ในการพิจารณาค่าระดับของขวัญของครูเกษตกรใน
ภาคกลางโดยส่วนรวมทั้งแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษตกรในภาคกลางโดยส่วนรวมและจำแนกตาม
องค์ประกอบขวัญ

องค์ประกอบของขวัญ	องค์ประกอบของขวัญย่อย	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ลำดับที่
ความสัมพันธ์กับบังคับบัญชา	1 2 3 4	3,032	3.3100	9
การยอมรับนับถือ	5 6 7	2,469	3.5939	2
ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน	8 9 10	2,455	3.5735	4
ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน	11 12 13 14 15			
	16	4,045	2.9440	15
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	17	809	3.5328	5
การรับผิดชอบ	18 19	1,422	3.1048	13
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	20 21 22 23 24	4,005	3.4978	6
ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	25	766	3.3450	8
โอกาสก้าวหน้า	26 27	1,504	3.2838	11
การมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย	28 29 30	2,351	3.4221	7
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	31 32	731	3.1921	12

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	องค์ประกอบของขวัญย่อย	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ลำดับที่
การอุทิศตนเพื่องาน	32 33	1,688	3.6856	1
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	34	576	2.5152	20
ความเหมาะสมของปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย	35 36	1,334	2.5152	16
ความถนัด	37 38	1,514	3.3056	10
ความยุติธรรม	39 40	1,413	3.0852	14
ความมั่นคงปลอดภัย	41 42	1,644	3.5895	3
ความเพียงพอของรายได้	43 44	1,292	2.8210	17
สวัสดิการในโรงเรียน	45 46	1,249	2.7271	18
สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก				
ความสะดวกในการทำงาน	47 48 49 50	2,370	2.5873	19
คะแนนเฉลี่ยคิดจากข้อมูลรวม		3,6669	3.2025	

สมมติฐานข้อที่ 1 ครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีระดับขวัญในการทำงานต่ำ

จากตาราง 4 คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษตรได้ 3.2025 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ระดับขวัญต่ำ ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.0000 – 2.3333 ระดับขวัญปานกลาง ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.3334 – 3.6666 ระดับขวัญสูง ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.6667 – 5.0000 แสดงให้เห็นว่าระดับขวัญของครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง มีระดับขวัญปานกลาง คือ มี 3.2025 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญ 20 องค์ประกอบ และเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดแล้วพบว่า องค์ประกอบของขวัญที่มีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงมีเพียงหนึ่งองค์ประกอบ คือ การอุทิศตนเพื่องาน ค่าเฉลี่ย 3.6856 องค์ประกอบของขวัญที่มีค่าเฉลี่ยระดับขวัญปานกลาง มี 19 องค์ประกอบ ตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย (คะแนนเฉลี่ย 3.5939 – 2.5152) คือ การยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความถนัด โอกาสก้าวหน้า การสื่อสารอย่างเพียงพอ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ ความเพียงพอของรายได้ สวัสดิการในโรงเรียน สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ความพึงพอใจในหน่วยงาน ตามลำดับ ในการวิจัยครั้งนี้ไม่พบว่ามีองค์ประกอบใดที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับขวัญต่ำเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

เมื่อพิจารณาลำดับที่ของคะแนนเฉลี่ยที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงจากคะแนนเฉลี่ยสูงไปหาคะแนนเฉลี่ยต่ำ 10 อันดับ (คะแนนเฉลี่ย 3.6856 – 3.3056) คือ การอุทิศเพื่องาน การยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความถนัด ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาลำดับที่ของคะแนนเฉลี่ยที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำจากคะแนนเฉลี่ยน้อยไปหาคะแนนเฉลี่ยมาก 10 อันดับ (คะแนนเฉลี่ย 2.5152 – 3.2838) คือ ความพึงพอใจในหน่วยงาน สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน สวัสดิการในโรงเรียน ความเพียงพอของรายได้ ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียนชุมชน ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ การสื่อสารอย่างเพียงพอ โอกาสก้าวหน้า ตามลำดับ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษร จำแนกตามตัวแปร

ตาราง 5 คะแนนเฉลี่ยระดับขวัญของครูเกษรในภาคกลาง จำแนกตามตัวแปร

ตัวแปร	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ลำดับที่
ครูเกษรทำการสอนในเขตกรุงเทพมหานคร	6,628	3.1562	10
ครูเกษรทำการสอนนอกเขตกรุงเทพมหานคร	30,117	3.2211	7
ครูเกษรทำการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก	5,302	3.3138	I
ครูเกษรทำการสอนในโรงเรียนขนาดกลาง	14,295	3.2489	4
ครูเกษรทำการสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่	17,115	3.1404	12
ครูเกษรได้รับการศึกษาระดับอนุปริญญา	23,457	3.2354	5
ครูเกษรได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	13,296	3.1657	9
ครูเกษรทำการสอนเจ็ดเดือนขึ้นไปแต่ยังไม่ครบสี่ปีบริบูรณ์	16,727	3.1560	11
ครูเกษรทำการสอนสี่ปีขึ้นไป	20,027	3.2564	3
ครูเกษรที่มีอายุต่ำกว่า 29 ปี	24,621	3.1975	8
ครูเกษรมีอายุ 29 ปี หรือมากกว่า	12,126	3.2336	6
ครูเกษรมีรายได้ครอบครัวต่ำกว่า 2,185 บาท	12,917	3.1125	13
ครูเกษรมีรายได้ครอบครัวตั้งแต่ 2,185 บาท	23,835	3.2651	2

จากตาราง 5 แสดงว่า เมื่อจำแนกคะแนนเฉลี่ยระดับขวัญแต่ละตัวแปรพบว่า ระดับขวัญของครูเกษรในภาคกลาง อยู่ในระดับปานกลางทุก ๆ ตัวแปร เมื่อเทียบกับเกณฑ์และค่าระดับขวัญมีค่าใกล้เคียงกันมาก เว้นแต่ครูที่ทำการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับขวัญค่อนข้างสูงกว่าตัวแปรอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาคำจำกัดขั้วของคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรจากลำดับสูงไปหาต่ำ คือ ครูเกณฑ์
 ทำการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ($\bar{X} = 3.3138$) ครูเกณฑ์มีรายได้ครอบครัวตั้งแต่
 2,185 บาท ($\bar{X} = 3.2651$) ครูเกณฑ์ทำการสอนสี่ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.2564$)
 ครูเกณฑ์ทำการสอนในโรงเรียนขนาดกลาง ($\bar{X} = 3.2489$) ครูเกณฑ์ที่ได้รับการศึกษา
 ระดับอนุปริญญา ($\bar{X} = 3.2354$) ครูเกณฑ์มีอายุ 29 ปีหรือมากกว่า ($\bar{X} = 3.2336$)
 ครูเกณฑ์ทำการสอนนอกเขตกรุงเทพมหานคร ($\bar{X} = 3.2211$) ครูเกณฑ์อายุต่ำกว่า 29 ปี
 ($\bar{X} = 3.1975$) ครูเกณฑ์ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ($\bar{X} = 3.1657$)
 ครูเกณฑ์ทำการสอนในเขตกรุงเทพมหานคร ($\bar{X} = 3.1562$) ครูเกณฑ์ทำการสอนเจ็ดเดือน
 ขึ้นไปแต่ยังไม่ครบสี่ปีบริบูรณ์ ($\bar{X} = 3.1560$) ครูเกณฑ์มีรายได้ครอบครัวต่ำกว่า 2,185 บาท
 ($\bar{X} = 3.1125$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกณฑ์อยู่ในเขตที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน

ตาราง 6 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกณฑ์อยู่ในเขตที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน

องค์ประกอบของขวัญ	กรุงเทพมหานคร N=42		ส่วนภูมิภาค N=187		t
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2	
ขอมูลรวม	155.8571	27.7599	161.5240	25.9402	-6.3373**
ความสัมพันธ์กับบัญชีบัญชี	13.2619	4.0186	13.1711	4.2858	0.2638
การยอมรับนับถือ	10.7619	2.0459	11.0695	1.8695	-1.2700
ความสัมพันธ์กับผลรวมงาน	10.6904	2.3528	10.7326	2.0169	-0.1633
ความสัมพันธ์กับอุปการะ นักเรียน					
ชุมชน	17.2619	3.7809	17.7058	4.1483	-1.3254
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	3.4523	1.1519	3.5561	1.3642	-0.5574
ความรับผิดชอบ	5.6904	1.7453	6.1336	1.7252	-1.9680*
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	16.8095	3.0059	17.3903	2.8834	-1.9701*

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	กรุงเทพมหานคร N=42		ส่วนภูมิภาค N=187		t
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	3.3095	1.1993	3.3387	1.0284	-0.1584
โอกาสก้าวหน้า	6.4523	2.1207	6.6203	2.1428	-2.7184**
การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	9.7619	2.7657	10.4224	2.6696	-2.3347*
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	3.2380	1.1435	3.0909	1.1106	0.8082
การอุทิศตนเพื่องาน	7.3809	1.7243	7.3850	1.6235	-0.0184
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	2.3333	1.0515	2.5775	1.0514	-1.3962
ความเหมาะสมของปริมาณงานที่ได้รับมอบ	5.4047	1.7116	5.9090	1.5853	-2.2746*
ความถนัด	6.6904	1.8933	6.5775	1.8251	0.4824
ความยุติธรรม	5.8809	2.1322	6.2406	1.9731	-1.4539
ความมั่นคงปลอดภัย	7.2857	1.5816	7.2406	1.5966	0.9783
ความเพียงพอของรายได้	5.5714	2.0017	5.6577	1.9538	-0.3582
สวัสดิการในโรงเรียน	5.6190	1.8472	5.6042	2.0877	0.0630
สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก					
ความสะดวกในการทำงาน	10.1190	3.7364	10.1443	3.4086	-0.0772

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานข้อที่ 2 ครูเกษรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และครูเกษรภาคกลางในส่วนภูมิภาค มีระดับขวัญแตกต่างกัน

จากตาราง 6 แสดงว่า ครูเกษรในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีเขตที่ตั้งต่างกัน มีระดับขวัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งปฏิบัติตามสมมติฐานข้อที่สอง และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับขวัญพบว่า กลุ่มครูเกษรภาคกลางในส่วนภูมิภาคมีระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษรในเขตกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบของขวัญ คือ ความรับผิดชอบ ความรู้พอใจในการปฏิบัติงาน การมีส่วนในการกำหนดนโยบาย ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ ครูเกษรในภาคกลางในส่วนภูมิภาค และครูเกษรในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และองค์ประกอบของขวัญ คือ โอกาสก้าวหน้า มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยครูเกษรภาคกลางในส่วนภูมิภาคเห็นว่า โอกาสก้าวหน้าในหน้าที่ครูเกษรมากกว่าครูเกษรในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนองค์ประกอบของขวัญข้ออื่น ๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ตาราง 7 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

องค์ประกอบของขวัญ	การศึกษาระดับ อนุปริญญา N=145		การศึกษาระดับปริญญา หรือสูงกว่า N=84		t
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ข้อมูลรวม	161.7655	25.1249	157.9285	27.1203	5.4479**
ความสัมพันธ์กับบังคับบัญชา	13.3034	4.1655	12.9761	4.3463	1.1540
การยอมรับนับถือ	11.0758	1.8260	10.9285	2.0522	0.7667
ความสัมพันธ์กับร่วมงาน	10.6965	2.0525	10.7976	2.1384	-0.5085
ความสัมพันธ์กับบุคลากร					
นักเรียน ชุมชน	17.6413	4.1242	17.1904	4.3003	1.5983
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	3.4965	1.6071	3.6071	1.2224	-0.7397
ความรับผิดชอบ	6.1310	1.7766	6.0357	1.7864	0.5210
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	17.8758	3.8924	16.6547	2.9309	4.9178**
ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	3.4551	1.0340	3.1428	1.1527	2.1642*
โอกาสก้าวหน้า	6.5793	1.1972	6.5833	2.4846	-0.0205
การมีส่วนร่วมในการกำหนด					
นโยบาย	10.2827	2.6710	10.3095	2.7374	-0.1186
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	3.0551	1.0978	3.2380	1.1366	-1.2613
การอุทิศตนเพื่องาน	7.3793	1.5095	7.4166	1.6516	-0.2152
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	2.5172	1.0807	2.5595	0.9737	-0.3069
ความเหมาะสมของปริมาณงาน					
ที่รับผิดชอบ	5.8344	1.7440	5.5833	1.5066	1.4514

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	การศึกษาระดับ อนุปริญญา N=145		การศึกษาระดับปริญญา หรือสูงกว่า N=84		t
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ความถนัด	6.8344	1.7520	6.1904	1.8134	3.5152**
ความยุติธรรม	6.1655	2.0548	6.1904	1.9105	-0.1297
ความมั่นคงปลอดภัย	7.2965	1.6671	7.2500	1.4879	0.1459
ความเพียงพอของรายได้	5.5310	1.9651	5.8214	1.9583	-1.5140
สวัสดิการในโรงเรียน	5.7448	2.0027	5.3690	2.0986	1.9085
สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก	10.0275	3.2722	10.4404	4.0726	-1.5499

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานข้อที่ 3 ครูเกษรโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีระดับการศึกษานุปริญญาและครูเกษรระดับการศึกษาระดับปริญญา มีระดับขวัญแตกต่างกัน

จากตาราง 7 แสดงว่า ครูเกษรในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับขวัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่สาม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับขวัญพบว่า กลุ่มครูเกษรที่มีระดับการศึกษานุปริญญา มีระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษรที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญา

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบของขวัญ คือ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและความถนัด ครูเกษรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มครูเกษรการศึกษาระดับอนุปริญญา มีค่าเฉลี่ย

ระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษตรการศึกษาระดับปริญญา สำหรับความรู้สึกประสบความสำเร็จ ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มครูการศึกษาระดับอนุปริญญา มีความรู้สึกประสบความสำเร็จมากกว่ากลุ่มครูระดับปริญญา ส่วนองค์ประกอบของขวัญข้ออื่น ๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 5 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน

ตาราง 8 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน

องค์ประกอบของขวัญ	ประสบการณ์สอนน้อย		ประสบการณ์สอนมาก		t
	N = 106		N = 123		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ขอมูลรวม	157.7924	24.6641	162.8211	27.0433	-7.4765**
ความสัมพันธ์กับผู้นับถือนักบวช	13.1981	4.1321	13.2276	4.2960	-0.1085
การยอมรับนับถือ	10.7452	1.9176	11.1788	1.9712	-2.3514*
ความสัมพันธ์กับทีมงาน	10.5943	2.0506	10.8536	2.0948	-1.3604
ความสัมพันธ์กับบุคลากร นักเรียน					
ชุมชน	17.1415	3.9627	17.5691	4.4262	-1.5796
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	3.4339	1.1548	3.6260	1.1480	-1.3547
ความรับผิดชอบ	5.8773	1.7276	6.2520	1.6575	-2.3462*
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	17.4716	2.7471	17.1463	3.0263	1.4477
ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	3.4150	1.1201	3.2764	1.0106	1.0131
โอกาสก้าวหน้า	6.2358	1.9051	6.8861	2.2875	-3.4047**
การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	9.6226	1.5762	10.8780	2.6599	-6.5796**
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	2.9433	1.1026	3.3089	1.0949	-2.6321
การอุทิศตนเพื่องาน	7.1886	1.7021	7.4146	1.5091	1.3444
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	2.5283	1.0438	2.5934	1.0699	0.4786

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	ประสบการณ์สอนน้อย		ประสบการณ์สอนมาก		t
	N = 106		N = 123		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ	5.8584	1.6413	5.7479	1.5659	0.6589
ความถนัด	6.6415	1.7898	6.5365	1.8523	0.5885
ความยุติธรรม	6.0660	1.9037	6.2764	2.0577	-1.1311
ความมั่นคงปลอดภัย	7.1132	1.6977	7.3983	1.4806	-1.7031
ความเพียงพอของรายได้	5.4905	2.0248	5.7886	1.8784	1.6087
สวัสดิการในโรงเรียน	5.7264	1.9687	5.5365	2.1127	1.0058
สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก					
ความสะดวกในการทำงาน	9.5000	3.1989	10.7398	3.8407	5.0072**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานข้อที่ 4 ครูเกณฑ์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีประสบการณ์สอนน้อยและครูเกณฑ์ที่มีประสบการณ์สอนมาก มีระดับขวัญแตกต่างกัน

จากตาราง 8 แสดงว่า ครูเกณฑ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน มีระดับขวัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่สี่ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับขวัญพบว่า กลุ่มครูเกณฑ์ที่มีประสบการณ์สอนมาก มีระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกณฑ์ที่มีประสบการณ์สอนน้อย

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบของขวัญ คือ โอกาสก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สภาพการปฏิบัติงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ทั้งสามองค์ประกอบครูเกษรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มครูเกษรที่มีประสบการณ์สอนมากมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษรที่มีประสบการณ์สอนน้อย ส่วนองค์ประกอบของขวัญ คือ การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ ครูเกษรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มครูเกษรที่มีประสบการณ์สอนมากมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษรที่มีประสบการณ์สอนน้อย ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ แตกแตกต่างกันอย่างไม่เป็นนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 6 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษรที่มีอายุต่างกัน

ตาราง 9 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษรที่มีอายุต่างกัน

องค์ประกอบของขวัญ	มีอายุน้อย N = 154		มีอายุมาก N = 75		t
	$\bar{X}$	s^2	$\bar{X}$	s^2	
ขอมูลรวม	159.9155	25.6800	161.6800	26.8837	-2.4351*
ความสัมพันธ์กับผู้นบังคับบัญชา	13.2402	4.0261	13.0666	4.6363	0.5854
การยอมรับนับถือ	10.8896	1.9013	11.2933	1.9156	-2.0781*
ความสัมพันธ์กับผู้อำนวยการ	10.6168	2.0201	10.9866	2.1716	-1.3923
ความสัมพันธ์กับครูสอน	17.3181	3.9468	18.0533	4.3118	-2.5510*
ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	3.4805	1.1559	3.6266	1.1148	-0.9772
ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร	5.9740	1.7147	6.2933	1.6503	-1.7553
ความสัมพันธ์กับครูสอน	17.4870	2.9042	16.9466	2.8469	2.2677*
ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร	3.4025	1.0634	3.2133	1.0564	1.3066
โอกาสก้าวหน้า	6.3116	1.9621	6.8133	1.9979	-2.5300*

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	มีอายุน้อย N = 154		มีอายุมาก N = 75		t
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
การมีส่วนในการกำหนดนโยบาย	10.1424	2.6823	10.6138	2.6958	-2.0394*
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	3.1298	1.1126	3.1066	1.1219	0.1559
การอุทิศตนเพื่องาน	7.3506	1.6109	7.5200	1.4271	-0.9877
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	2.5389	1.0361	2.5200	1.0572	0.1310
ความเหมาะสมของปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย	5.8051	1.6883	5.7600	1.4126	0.2616
ความถนัด	6.5974	1.7951	6.6000	1.8158	-0.0137
ความยุติธรรม	6.1638	1.9664	6.1866	2.0775	0.0886
ความมั่นคงปลอดภัย	7.2792	1.5985	7.2800	1.4555	0.0046
ความเพียงพอของรายได้	5.6233	2.0454	5.6666	1.7958	-0.2247
สวัสดิการในโรงเรียน	5.6103	2.0998	5.6133	1.9374	0.0151
สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก					
ความสะดวกในการทำงาน	9.8636	3.3177	10.6800	4.0039	-2.9839**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานข้อที่ 5 ครูเกษรโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีอายุน้อยและครูเกษรที่มีอายุมากมีระดับขวัญแตกต่างกัน

จากตาราง 9 แสดงว่า ครูเกษรในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีระดับขวัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ห้า เมื่อพิจารณา

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	โรงเรียนขนาดเล็ก		โรงเรียนขนาดกลาง		โรงเรียนขนาดใหญ่	
	N = 32		N = 88		N = 109	
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2
ความสัมพันธ์กับครูปกครอง						
นักเรียน ชุมชน	18.9375	3.6450	17.3977	3.8641	17.3027	4.2828
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	3.7812	1.1841	3.7159	1.3556	3.4128	1.2262
ความรับผิดชอบ	6.2812	1.7822	6.1363	1.6759	5.9082	1.7134
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	17.9375	2.5895	17.5340	3.1107	16.9174	2.7759
ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	3.9375	0.9651	3.3977	1.0454	3.1559	1.0643
โอกาสก้าวหน้า	6.6875	1.9250	7.9886	2.9536	6.3211	1.9901
การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	10.4062	2.6256	10.7272	2.5584	9.8990	2.7853
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	2.8437	1.0809	3.1590	1.1435	3.1743	1.0958
การอุทิศตนเพื่องาน	7.1875	1.4687	7.4886	1.4621	7.3761	1.6654
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	2.5000	1.0160	2.6477	1.1042	2.5137	1.1272
ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ	6.8750	1.3854	5.7500	1.7370	5.5321	1.4113
ความกดดัน	6.9375	1.6051	6.7500	1.8146	6.3761	1.8246
ความยุติธรรม	6.6250	1.8094	6.2045	2.0237	6.0091	2.0344
ความมั่นคงปลอดภัย	6.9687	1.8575	7.4204	1.4520	7.2568	1.5420
ความเพียงพอของรายได้	5.5000	2.2143	5.7840	1.8964	5.5504	1.9364

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	โรงเรียนขนาดเล็ก		โรงเรียนขนาดกลาง		โรงเรียนขนาดใหญ่	
	N = 32		N = 88		N = 109	
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2
สวัสดิการในโรงเรียน	6.0000	1.9838	5.7272	2.1852	5.4036	1.9442
สภาพการปฏิบัติงาน						
สิ่งอำนวยความสะดวก						
ในการทำงาน	9.1875	2.8673	9.8863	3.1638	10.7064	4.0053

จากตาราง 10 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับคะแนนเฉลี่ยของครูเกณฑ์ที่ทำการสอน อยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยพิจารณาจากข้อมูลรวม แสดงว่า ครูเกณฑ์ในโรงเรียน ทั้งสามขนาด มีระดับคะแนนเฉลี่ยต่างกัน โดยครูเกณฑ์ในโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับคะแนนเฉลี่ย สูงสุด ($\bar{X} = 165.6875$) ครูเกณฑ์ในโรงเรียนขนาดกลางมีระดับคะแนนเฉลี่ยปานกลาง ($\bar{X} = 162.4431$) ครูเกณฑ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 157.3944$)

เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของขวัญของครูเกณฑ์ทั้งสามกลุ่มเปรียบเทียบระดับคะแนน เฉลี่ยกัน พบว่า องค์ประกอบของขวัญ 13 องค์ประกอบ ที่โรงเรียนขนาดเล็กมีมากกว่าโรงเรียน ขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดกลางมีมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ตามลำดับ คือ ความสัมพันธ์กับ ผู้บังคับบัญชา การยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียนชุมชน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ความรับผิดชอบ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความรู้สึกประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ ความถนัด ความยุติธรรม และสวัสดิการในโรงเรียนตามลำดับ องค์ประกอบของขวัญห้าองค์ประกอบ ที่ โรงเรียนขนาดกลางมีมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่ คือ โอกาสก้าวหน้า การอุทิศตนเพื่องาน ความพึงพอใจในหน่วยงาน ความมั่นคงปลอดภัย ความเพียงพอของรายได้ ตามลำดับ องค์ประกอบของขวัญสององค์ประกอบ ที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

และโรงเรียนขนาดกลาง คือ การสื่อสารอย่างเพียงพอ สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน

ตอนที่ 7 เปรียบเทียบค่าความแปรปรวนของคะแนนระดับขวัญของครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

ตาราง 11 ค่าความแปรปรวนของคะแนนระดับขวัญของครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2515.0083	2	1257.5042	1.8869
ภายในกลุ่ม	150615.5817	226	666.4606	
รวม	153130.5900	228		

สมมติฐานข้อที่ 6 ครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ทำการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีระดับขวัญแตกต่างกัน

จากตาราง 11 แสดงว่าครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีระดับขวัญแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 8 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตที่มีรายได้ครอบครัวต่างกัน

ตาราง 12 เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตที่มีรายได้ครอบครัวต่างกัน

องค์ประกอบของขวัญ	มีรายได้ครอบครัวน้อย		มีรายได้ครอบครัวมาก		t
	N = 83		N = 146		
	$\bar{X}$	S ²	$\bar{X}$	S ²	
ขอมูลรวม	155.6265	23.4602	162.2602	27.0700	-11.1587 **
ความสัมพันธ์กับผนังกับบัญชา	12.6385	4.1601	13.4931	4.2462	-3.0380 **
การยอมรับนับถือ	10.6506	2.0026	11.5136	2.6398	-4.2036 **
ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน	10.5421	2.0320	10.8424	2.1292	-1.4531
ความสัมพันธ์กับบุคลากรในโรงเรียน					
ชุมชน	17.0120	3.6106	17.8767	4.2877	-3.2034 **
ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง	3.3253	1.1381	3.6575	1.1473	-2.2629 *
ความรับผิดชอบ	5.9036	1.5110	6.1780	1.7914	-1.5724
ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	17.1807	2.7680	17.3630	2.9778	-0.7867
ความรู้สึกประสบความสำเร็จ	3.3373	1.0391	3.3424	1.0791	-0.0361
โอกาสก้าวหน้า	6.2168	1.7672	6.6712	2.0615	-2.2183 *
การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	9.6265	2.5648	10.6780	2.6933	-4.7343 **
การสื่อสารอย่างเพียงพอ	3.6746	2.1017	3.2123	1.1216	2.5457 *
การอุทิศตนเพื่องาน	7.3614	1.5505	7.4109	1.5698	-0.2889
ความพึงพอใจในหน่วยงาน	2.4216	1.0373	2.5958	1.0410	-1.2469
ความเหมาะสมของปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย	5.6144	1.5990	5.9109	1.5927	-1.7089
ความถนัด	6.6144	1.6735	6.5890	1.8705	0.1400
ความยุติธรรม	5.9036	1.8845	6.3287	2.0514	-2.2175 *

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบของขวัญ	มีรายได้ครอบครัวน้อย		มีรายได้ครอบครัวมาก		t
	N = 83		N = 146		
	$\bar{X}$	S^2	$\bar{X}$	S^2	
ความมั่นคงปลอดภัย	7.2530	1.6442	7.2945	1.5093	-0.2390
ความเพียงพอของรายได้	5.1686	1.7725	5.9041	2.0217	-3.9247**
สวัสดิการในโรงเรียน	5.3734	1.9425	5.7397	2.0912	-1.8861
สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก					
ความสะดวกในการทำงาน	9.4216	3.2614	10.6095	3.6959	-4.6786**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานข้อที่ 7 ครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีรายได้รอบครัวน้อยและครูเกษตรที่มีรายได้รอบครัวมากมีระดับขวัญ แตกต่างกัน

จากตารางที่ 12 แสดงว่า ครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีรายได้รอบครัวต่างกัน มีระดับขวัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่เจ็ด เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับขวัญพบว่า กลุ่มครูเกษตรที่มีรายได้รอบครัวมากมีระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษตรที่มีรายได้รอบครัวน้อย

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบของขวัญ คือ ความสัมพันธ์กับผู้นำกับบัญชา การยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับบุคลากร นักเรียน ชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความเพียงพอของรายได้ สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน ครูเกษตรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 โดยกลุ่มครูเกษตที่มีรายได้อรอบครัวมากมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษตที่มีรายได้อรอบครัวน้อย องค์ประกอบ ก็อ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง โอกาสก้าวหน้า ความยุติธรรม กลุ่มครูเกษตทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มครูเกษตที่มีรายได้อรอบครัวมากมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่ากลุ่มครูเกษตที่มีรายได้อรอบครัวน้อย ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ครูเกษตทั้งสองกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับขวัญของครูเกษียณในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง และศึกษาเปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณตามตัวแปร คือ เขตที่ตั้งโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ระดับการศึกษา ประสบการณ์สอน อายุ รายได้ ครอบครัวของครูเกษียณแตกต่างกันหรือไม่

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นครูเกษียณทั้งหมดที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียน สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลาง ที่มีรายชื่อปรากฏ อยู่ในทะเบียนบัตรครู จากฝ่ายทะเบียนบัตรครูกรมสามัญศึกษา ประจำปีการศึกษา 2521 ใน ภาคกลางทั้งหมด 26 จังหวัด โดยแบ่งกลุ่มครูออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มครูเกษียณในเขต กรุงเทพมหานครจำนวนโรงเรียน 39 โรงเรียน จำนวนครูเกษียณ 74 คน และกลุ่มครู ภาคกลางในส่วนภูมิภาคจำนวนโรงเรียน 167 โรงเรียน จำนวนครูเกษียณ 274 คน รวมจำนวน ครูเกษียณ 348 คน จำนวนโรงเรียน 206 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามวัดทัศนคติแบบประเมินค่าตามแบบ ของลิเคอร์ท โดยดัดแปลงมาจากแบบสอบถามและการศึกษาของบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องขวัญ สร้างเป็นแบบสอบถามจำนวน 50 ข้อย่อย แบ่งเป็นองค์ประกอบของขวัญ 20 องค์ประกอบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูเกษียณทางไปรษณีย์ โดยเป็นการ ติดต่อกับครูเกษียณโดยตรงกับครูเกษียณ โดยส่งแบบสอบถามออกไปทั้งหมด 348 ชุด มีแบบสอบถามส่งกลับ ก็นมา 232 ชุด แบบสอบถามที่ตอบไม่สมบูรณ์สามชุด จึงเหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 229 ชุด คิดเป็นร้อยละ 65.80 ของแบบสอบถามที่ส่งออกไปทั้งหมด

เกณฑ์ในการศึกษาระดับขวัญ โดยนำผลของการวิเคราะห์เป็นค่าเฉลี่ยมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ระดับขวัญสูง ระดับขวัญปานกลาง และระดับขวัญต่ำ แล้วศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับขวัญตามกลุ่มตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน

1. สมมติฐานข้อที่ 1 ใช้ค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด
2. สมมติฐานข้อที่ 2, 3, 4, 5, 7 ใช้ t-test
3. สมมติฐานข้อที่ 6 ใช้ F-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วปรากฏผลดังนี้

1. ระดับขวัญของครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. ระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามองค์ประกอบขวัญ 20 องค์ประกอบ ไม่ปรากฏว่ามีองค์ประกอบใดมีระดับขวัญต่ำเลย องค์ประกอบระดับขวัญสูงเป็นพิเศษห้าอันดับแรก คือ การอุทิศตนเพื่องาน การยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง นักเรียน ชุมชน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบของขวัญข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับขวัญสูงและปานกลางตามลำดับ
3. ระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามองค์ประกอบของขวัญข้อย่อย ๆ ปรากฏว่าระดับขวัญสูงเป็นพิเศษห้าอันดับแรก คือ ขาพเจ้ารู้สึกว่าการเกษตรของขาพเจ้าต้องการศึกษาอบรมเพิ่มเติม ขาพเจ้าเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี อาชีพครูเกษตรเป็นเหตุให้ต้องเลิกงานมากกว่าปกติไปบ้าง ขาพเจ้าเชื่อมั่นในความสามารถที่จะประกอบการทำงานในตำแหน่งหน้าที่อย่างพรั่งพร้อม ขาพเจ้าเป็นผู้นำที่มีความสำคัญในอันที่จะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ด้านเกษตรสำเร็จลุล่วง องค์ประกอบของขวัญข้อย่อยที่มีระดับขวัญค่อนข้างต่ำ

มีเพียงหนึ่งข้อ คือ หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีอาคารสถานที่ปฏิบัติงานเป็นสัดส่วน องค์ประกอบขอย่อยอื่น ๆ มีระดับขวัญสูงและปานกลาง ตามลำดับ

4. ระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามกลุ่มตัวแปร พบว่า

4.1 ครูเกษตรทำการสอนนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

4.2 ครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับขวัญค่อนข้างจะสูงกว่าครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง และครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลางมีระดับขวัญค่อนข้างจะสูงกว่าครูเกษตรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

4.3 ครูเกษตรที่ได้รับการศึกษาระดับอนุปริญญา มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

4.4 ครูเกษตรที่ทำการสอนตั้งแต่สิบขึ้นไปมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่ทำการสอนเจ็ดคนขึ้นไปแต่ยังไม่ครบสิบบริบูรณ์

4.5 ครูเกษตรที่มีอายุ 29 ปีหรือมากกว่า มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่มีอายุต่ำกว่า 29 ปี

4.6 ครูเกษตรที่มีรายได้รวมนับตั้งแต่ 2,185 บาท มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่มีรายได้รวมนับต่ำกว่า 2,185 บาท

5. ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

5.1 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษตรที่อยู่ในเขตที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบขวัญ ความรับผิดชอบ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความเหมาะสมของปริมาณงานที่รับผิดชอบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และองค์ประกอบขวัญ โอกาสก้าวหน้า พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษียณที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความถนัด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และองค์ประกอบขวัญความรู้สึกประสบความสำเร็จ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษียณที่มีประสบการณ์สอนต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบขวัญ โอกาสก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สภาพการปฏิบัติงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และองค์ประกอบขวัญ การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.4 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษียณที่มีอายุต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบขวัญ การยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โอกาสก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และองค์ประกอบขวัญ สภาพการปฏิบัติงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.5 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.6 ผลการทดสอบความแตกต่างของระดับขวัญของครูเกษียณที่มีรายได้ครอบครัวต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบขวัญ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา การยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความเพียงพอของรายได้ สภาพการปฏิบัติงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และองค์ประกอบขวัญ ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง โอกาสก้าวหน้า การสื่อสารอย่างเพียงพอ ความยุติธรรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ระดับขวัญของครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่หนึ่ง ตั้งไว้ว่า ครูเกษตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีระดับขวัญในการทำงานต่ำ เหตุผลในการตั้งสมมติฐานว่าครูเกษตรมีระดับขวัญในการทำงานต่ำเพราะรองอธิบดีกรมสามัญศึกษาได้เสนอความเห็นไปยังอธิบดีกรมสามัญศึกษาว่ามีปัญหาหนักทุกด้าน ทั้งในแง่ตัวครูผู้สอน การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร วิธีการ และความสนใจเอาใจใส่ของผู้บริหาร ที่น่าวิตกกังวล โรงเรียนหลายแห่งที่ได้รับการสนับสนุนให้เปิดวิชาเกษตรยังไม่ได้เอาจริงจังและไม่พยายามแก้ปัญหา (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2520 : 13) แต่เมื่อผลการวิจัยพบว่า ระดับขวัญของครูเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง อาจจะเป็นเพราะในปัจจุบันการเปิดสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนมากขึ้น โดยบุคคลเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนทัศนคติต่อการเรียนวิชาชีวะในโรงเรียนสามัญไปในทางที่ดีขึ้นจนเป็นเหตุให้การเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนได้รับความสำคัญมากขึ้น ทำให้ครูเกษตรมีขวัญกำลังใจในการทำงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะหน่วยศึกษานิเทศก์ภาควิชาเกษตรกรรม กรมสามัญศึกษา ได้พยายามที่จะส่งเสริมเผยแพร่เอกสารและจัดกิจกรรมทางการศึกษาเกษตรมากขึ้น เช่น ส่งเสริมให้จัดชุมนุมเกษตรกรในโอกาสหรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า ช.ก.ท. ขึ้นเป็นหน่วยตามโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป และในขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมทางวิชาการ การประชุมสัมมนากันอยู่เสมอ นอกจากครูเกษตรนักเรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรงแล้วยังได้เชิญผู้ปกครอง ประชาชน ได้เข้ามีส่วนร่วมด้วยเสมอทุกครั้ง ทำให้ผู้บริหารและบุคคลอื่น ๆ ได้มีความเข้าใจและเริ่มเปลี่ยนทัศนคติต่อการเรียนวิชาชีวะไปในทางที่ดีขึ้น จึงทำให้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในด้านการศึกษาเกษตรกรรมลดน้อยลง นอกจากนี้ในบางโรงเรียนยังอยู่ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนในโครงการมัธยมแบบประสมแบบหนึ่งและแบบสอง เป็นต้น โรงเรียนเหล่านี้ต่างได้รับการสนับสนุนทางด้านเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์การเกษตรพอควร จึงทำให้ครูผู้ทำหน้าที่สอนวิชาเกษตรมีขวัญและกำลังใจในการทำงานดีขึ้น นอกจากนี้ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ระยะที่สี่ นโยบายของรัฐบาลล้วนแล้วแต่สนับสนุนการสอนวิชาที่พัฒนาขึ้นทั้งสิ้น จึงจะเห็นได้จากองค์ประกอบของชีวิตที่อยู่ในระดับสูง เช่น การอุทิศตนเพื่องาน การยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ล้วนเป็นสิ่งเอื้ออำนวยให้ ครูเกษมมีระดับชีวิตสูงขึ้นทั้งสิ้น การเรียนการสอนวิชาเกษตรต้องมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติต่างจากการเรียนวิชาสามัญอื่น ๆ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างมาก แต่ครูเกษมก็มีความตั้งใจและอุทิศตนเพื่องานในหน้าที่เป็นอย่างมาก ถ้าได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีในทุก ๆ ด้าน เชื่อว่าชีวิตในการทำงานของครูเกษมจะต้องดีขึ้นเรื่อย ๆ และตลอดไป

จากการศึกษาที่พบว่า ชีวิตของครูเกษมอยู่ในระดับปานกลางนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุคคลอื่นเกี่ยวกับเรื่องชีวิต เช่น ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ (ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ 2520 : 50) มัลลารีย์ หอสกุลกล (มัลลารีย์ หอสกุลกล 2520 : 48) และ สุขุม นิลเชษฐ์ (สุขุม นิลเชษฐ์ 2516 : 34) โดยเฉพาะแสดงให้เห็นว่า ชีวิตในการปฏิบัติงานของครูเกษม ครูแนะแนว และครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับชีวิตของครูเกษมจำแนกตามองค์ประกอบของชีวิตเป็นรายข้อย่อย พบว่า องค์ประกอบของชีวิตข้อย่อยที่ว่า ขาพเจ้ารู้สึกว่าคุณรู้เรื่องการเกษตรของขาพเจ้าต้องการศึกษาอบรมเพิ่มเติม มีระดับค่าเฉลี่ยของชีวิตสูงสุด ในบรรดาองค์ประกอบชีวิตข้อย่อย 50 องค์ประกอบ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูเกษมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา ที่มีการศึกษาระดับอนุปริณญาที่มีประมาณร้อยละ 63.32 นั้น มีความประสงค์จะเพิ่มพูน วิทยฐานะของตนเองทางด้านการศึกษาให้มีความรู้สูงขึ้นไปอีก เพราะนอกจากจะเป็นการแสดงออก ถึงความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาซึ่งมีความจำเป็นสำหรับบุคคลที่ประกอบอาชีพครูแล้ว ยังเป็นการเพิ่มความรู้ประสบการณ์ให้ตนเองเป็นการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ รวมทั้งครูเกษม ในระดับปริญญาตรี การฝึกอบรม ประชุมสัมมนาสำหรับครูเกษมเป็นสิ่งจำเป็น เพราะวิทยาศาสตร์ สาขาเกษตรและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดจนการฝึกอบรมหาความรู้เพิ่มเติมเป็นสิ่งที่ ครูเกษมส่วนใหญ่เอาใจใส่ เพราะงานเกษตรเป็นงานเทคนิคที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์เป็นอย่างมาก สำหรับองค์ประกอบของชีวิตข้อย่อยที่มีระดับชีวิตต่ำกว่าทุกข้อ คือ หน่วยงานเกษตรของขาพเจ้า มีอาคารสถานที่ปฏิบัติงานเป็นสัดส่วน แสดงว่า หน่วยงานเกษตร

ในโรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นสัดส่วนของตนเอง ไม่มีอาคารเรียนเกษตรตามแบบของกรมสามัญศึกษาโดยเฉพาะ ทำให้เกิดความไม่สะดวกแก่ครูเกษตรและนักเรียนที่เลือกเรียนวิชานี้ เพราะการเรียนการสอนวิชานี้ก็ต้องมีลักษณะเฉพาะวิชาของตนเอง มีวัสดุอุปกรณ์และการปฏิบัติโดยเฉพาะ เมื่อไม่มีอาคารสถานที่ที่เป็นสัดส่วนของตนเอง ความสะดวกสบาย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และประสิทธิภาพในการเรียนการสอนก็ไม่ได้ผลตามที่ต้องการ ส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานด้านการเกษตรโดยทั่วไปในโรงเรียน ครูเกษตรส่วนมากไม่พอใจต่อสภาพเช่นนี้จึงส่งผลให้องค์ประกอบขวัญของนักเรียนมีระดับขวัญต่ำที่สุดด้วย

3. ระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามองค์ประกอบของขวัญ 20 องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบของขวัญที่มีระดับขวัญสูงมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.5 ขึ้นไป มีอยู่ห้าองค์ประกอบ คือ การอุทิศตนเพื่องาน การยอมรับนับถือ ความมั่นคงปลอดภัย ความสัมพันธ์กับร่วมงาน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง อยู่ในระดับขวัญสูงเป็นพิเศษ จึงสรุปได้ว่าครูเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว จึงจะมักเข้มแข็งพยายามที่จะสร้างสรรคงานด้านเกษตรที่เป็นงานค่อนข้างใหม่และเป็นงานหนัก ครูเกษตรเหล่านี้เป็นเสมือนศูนย์กลางการศึกษาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงพยายามอุทิศตนและปรารถนาให้เข้ากับหน่วยงานอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสภาพโดยทั่วไปของสังคมไทยยังเป็นแบบสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรอยู่ และเชื่อว่าครูเกษตรทุกคนที่ได้รับการศึกษามาจากสถาบันการเกษตร คงได้รับการอบรมให้มีความรับผิดชอบและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมสภาพแวดล้อมที่ตนทำงานได้ จึงมีส่วนส่งผลต่อขวัญให้อยู่ในระดับสูง

4. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามเขตที่ตั้งโรงเรียน ผลของการวิจัยพบว่า ครูเกษตรที่ทำการสอนนอกเขตกรุงเทพมหานครมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรในเขตกรุงเทพมหานคร อาจจะเป็นเพราะว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนห้องเรียนมากกว่า 37 ห้องเรียนขึ้นไป มีจำนวนครูและนักเรียนเป็นจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบจำนวนครูเกษตรกับจำนวนครูสายวิชาสามัญอื่น ๆ แล้ว ครูเกษตรมีจำนวนน้อยมาก จำนวนครูกับจำนวนนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาเกษตรอาจจะไม่สมดุลกัน ทำให้ครูเกษตรทำการสอนได้ไม่เต็มที่ ทั้งในด้านการสอนทฤษฎีและปฏิบัติ และโรงเรียนส่วนใหญ่ก็มีพื้นที่จำกัดในการทำกิจกรรมการเกษตร เพื่อเป็นตัวอย่างในโรงเรียน และถ้าจะให้นักเรียนทำการเกษตรที่บ้านก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน เพราะเป็นนักเรียนในเมืองใหญ่ ทำให้การเรียนการสอนไม่เต็มทั้งงานเกษตร เป็นเสมือน

งานย่อย ๆ ที่ไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร บางโรงเรียนก็ไม่สนับสนุนให้มีการสอนวิชาเกษตร หรือไม่เลือกสอนวิชาเกษตรก็ได้ โรงเรียนยังคงมุ่งสอนวิชาสามัญเป็นวิชาสำคัญ เพื่อรักษา ระดับความมีชื่อเสียงทางด้านการของโรงเรียนตนไว้ โรงเรียนมัธยมศึกษาบางโรงเรียนยังไม่มี การบรรจุครูเกษตรเข้าทำการสอนอีกด้วย สิ่งเหล่านี้มีปัญหาค้างคั่งผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง ครูอื่น ๆ สภาพแวดล้อมไม่สนับสนุนการสอนวิชาน้อย่างจริงจัง ทำให้วิชาเกษตรขาดความสำคัญ จึงเป็นเหตุให้ครูเกษตรบางคนทีประจำอยู่ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครขาดขวัญกำลังใจ ในการทำงาน แต่โรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาคจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครหลายประการ เพราะในชนบทจะมีสภาพเอื้ออำนวยต่อการสอนวิชาเกษตร มากกว่า โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทั่วไป นักเรียนจำนวนมากมาจากครอบครัวที่มีพื้นฐานทางการ เกษตร ครูเกษตรเหล่านี้สามารถที่จะอุทิศตนเพื่อการทำงานอย่างเต็มความสามารถ ขวัญและ กำลังใจในการทำงานย่อมดีกว่า ดังจะเห็นได้จากองค์ประกอบของขวัญ เช่น ความรับผิดชอบ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โอกาสก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความ เหมาะสมของปริมาณที่รับผิดชอบ เป็นต้น องค์ประกอบของขวัญเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ครูเกษตร ในส่วนภูมิภาคมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น ผลการวิจัยนี้ จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูเกษตรที่ทำการสอนในเขตกรุงเทพมหานครและครูเกษตร ที่ทำการสอนในส่วนภูมิภาคมีระดับขวัญแตกต่างกัน

5. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามระดับการศึกษาของครูเกษตร ผล ของการวิจัยพบว่า ครูเกษตรที่ได้รับการศึกษาระดับอนุปริญญา มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่รับ การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ผลของการวิจัยข้อนี้นับว่ามีปัญหามากกว่า ทำไมผลจึงออกมา เช่นนี้ เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้วครูเกษตรระดับปริญญาตรีมีระดับขวัญสูงกว่าแต่ก็มีเหตุผลที่จะ อภิปรายสนับสนุนผลการวิจัยได้ดังนี้

ครูเกษตรการศึกษาระดับอนุปริญญาส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษา เกษตร ระดับวิทยาลัยเกษตรกรรมเกือบทั้งหมด โครงสร้างการจัดการศึกษาเกษตรกรรมใน วิทยาลัยเหล่านี้นักศึกษาวิชาเกษตรทุกคนจะต้องเรียนทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย และมี ชั่วโมงการปฏิบัติงานในฟาร์มของโรงเรียนค่อนข้างสูงตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในปี และบางคน ก็ทำโครงการเกษตรของตนเองทุกคนคุ้นเคยกับการปฏิบัติงานในฟาร์มมากพอควร ทัศนคติต่อ

วิชาชีพการเกษตรจึงมีค่อนข้างสูง เมื่อสำเร็จการศึกษามากกว่ารับราชการเป็นครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาแล้วจึงมีความมุ่งมั่นอยู่กับงานเกษตรมาก และส่วนใหญ่ก็มักจะมีเป้าหมายเพื่อประกอบอาชีพครูเกษตรอยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้ที่ศึกษามาทางการเป็นครูเกษตรโดยตรง นอกจากนี้ครูเกษตรในระดับนี้ยังมีเป้าหมายที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญา ความต้องการที่จะออกจากอาชีพครูเกษตรมีอยู่ไม่มากนัก ส่วนครูเกษตรในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า บางส่วนมาจากผู้ที่จบจากมหาวิทยาลัย และเข้าทำงานเป็นครูเกษตรเลย บางคนยังใหม่อยู่และไม่คุ้นกับการสอนวิชาเกษตรในระดับนี้ เมื่อมาพบกับงานเกษตรในระดับมัธยมศึกษาซึ่งต่างจากที่เคยเรียนมา ความพร้อมในการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะเชิงวิชาชีพครูอาจมีน้อยไป ประกอบกับการเป็นครูเกษตรในโรงเรียนสามัญนั้น ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่แตกต่างจากครูสามัญคนอื่นอยู่มาก ทำให้ครูเกษตรบางคนเกิดความรู้สึกว่าตนไม่ได้อยู่ในสายงานเกษตรโดยตรง ครูเกษตรในระดับนี้บางครั้งก็จะเบื่อหน่ายเกิดความท้อถอยการปฏิบัติงาน และที่สำคัญที่สุด ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญา เมื่อทำงานครูเกษตรแล้วเกิดความเบื่อหน่ายท้อถอยก็มักมีโอกาที่จะเปลี่ยนงานง่ายกว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับอนุปริญญา มาก ดังจะเห็นได้จากเมื่อผู้วิจัยเรื่องนี้ได้ส่งแบบสอบถามการวิจัยถึงครูเกษตรมีแบบสอบถามส่งกลับคืนมา เพราะครูเกษตรคนนั้นได้ลาออกหรือโอนไปอยู่หน่วยงานอื่นแล้วซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นครูเกษตรระดับปริญญา ครูเกษตรการศึกษาระดับนี้มักจะสมัครเข้าทำงานในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยตรง เช่น พนักงานส่งเสริมการเกษตร พนักงานปฏิบัติหน้าที่เพื่อการเกษตร พนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พนักงานขายผลิตภัณฑ์การเกษตรตามบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในวงการเกษตรโดยตรงมีรายได้และสวัสดิการที่ดีกว่าการรับราชการเป็นครูเกษตรมาก นอกจากนั้นการทำงานเป็นครูเกษตรในโรงเรียนมัศึกษายังมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นด้านบริหาร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ทัศนคติต่อวิชาชีพการเกษตรของบุคคลระดับต่าง ๆ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปมีบางอย่างที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานของครูเกษตรระดับปริญญาอยู่มาก โดยไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถตามที่ต้องการ จึงเป็นสาเหตุให้ครูเกษตรการศึกษาระดับปริญญาท้อถอย มีระดับขวัญในการทำงานต่ำกว่าครูเกษตรการศึกษาระดับอนุปริญญา เพราะมีโอกาและทางเลือกที่จะไปจากหน่วยงานนี้มากกว่า และผลการวิจัยครั้งนี้ก็สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูเกษตรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับขวัญในการทำงานแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขวัญบางอย่างก็ประกอบที่มีระดับขวัญแตกต่างกัน เช่น ความพึงพอใจในการ

ปฏิบัติงาน ความถนัด ความรู้สึกประสบความสำเร็จ พบว่า ครูเกษตรการศึกษาระดับอนุปริญา
มีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่าทั้งสิ้น

6. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษตรจำแนกตามประสบการณ์สอน ผลของการวิจัย
พบว่า ครูเกษตรที่ทำการสอนตั้งแต่สี่ปีขึ้นไป มีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่ทำการสอนเจ็ดเดือน
ขึ้นไป แต่ยังไม่ครบสี่ปีบริบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูเกษตรที่มีประสบการณ์สอน
ต่างกันมีระดับขวัญในการทำงานต่างกัน และสอดคล้องกับการวิจัยของ สเตราส์ ที่ว่า ครูเกษตร
ที่มีประสบการณ์มากมีขวัญสูงกว่า (Strouse. 1976 : 3318-A) ครูเกษตรที่ทำการสอน
ตั้งแต่สี่ปีขึ้นไปนับได้ว่าได้พบกับปัญหาในการสอนการปฏิบัติงานมากพอควร มีความรู้ความเข้าใจใน
การปฏิบัติงานมากขึ้น รวมทั้งการแก้ปัญหาการเรียนการปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียน มีความชำนาญ
มากขึ้น เพราะปัจจุบันครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนหนึ่ง เป็นผู้เรียนมาทางฝึกหัดครูเกษตร
คือ ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาเกษตร ครูเกษตรเหล่านี้ได้เรียนมาทั้งในแง่ของวิชาการเกษตรและ
วิชาครู จิตวิทยา การฝึกสอน มาแล้ว นับได้ว่าได้รับการฝึกฝนมาเพื่อเป็นครูเกษตรโดยเฉพาะ
จึงสามารถปรับตัวในแง่ของการเป็นครูได้ดี ส่วนครูเกษตรอีกพวกหนึ่งเป็นผู้ที่เรียนวิชาเกษตรมา
แต่ไม่เคยเรียนวิชาครู จึงมีความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อการเป็นครูอยู่บางจนกว่าจะคุ้นเคยกับ
การเรียนการสอนนักเรียน ดังนั้น เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่งก็สามารถทำการสอนได้ดีขึ้น
ขวัญและกำลังใจในการทำงานก็จะสูงตามไปด้วย โดยเริ่มมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูเกษตร มยุรี
นนท์หิมะคุลย์ กล่าวสรุปว่า ครูเกษตรควรมีประสบการณ์อย่างน้อย 2 - 3 ปี (มยุรี
นนท์หิมะคุลย์ 2518 : 67) นอกจากนี้การวิจัยยังสอดคล้องกับ นานซ์ ที่พบว่า ครูที่มีประสบการณ์
ในวิชาชีพ 10 ปีหรือมากกว่านั้น จัดตัวเองให้มีขวัญสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อย (Nance.
1975 : 1952-A) และพิจารณาองค์ประกอบของขวัญ เช่น การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ
โอกาสก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวก
ในการทำงาน พบว่า ครูเกษตรที่มีประสบการณ์การสอนมากมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญแตกต่างกัน และมี
ระดับขวัญสูงกว่าครูเกษตรที่มีประสบการณ์สอนน้อยในทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า
ครูเกษตรที่มีประสบการณ์สอนมากมีวิสัยทัศน์และประสบการณ์มากจนเป็นที่ยอมรับในสังคมโรงเรียน
ทั่วไป ประกอบกับมีความรู้ความชำนาญ ความรับผิดชอบ ความเป็นครูเก่ามากขึ้น มีความเข้าใจใน
ระบบการทำงานจึงได้รับเกียรติตามคตินิยมของไทย ที่มีความเคารพในวิสัยทัศน์และคุณวุฒิอยู่

7. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณจำแนกตามอายุ ผลของการวิจัยพบว่า ครูเกษียณที่มีอายุน้อยมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกษียณที่มีอายุมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูเกษียณที่มีอายุน้อยและครูเกษียณที่มีอายุมากมีระดับขวัญในการทำงานต่างกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูเกษียณที่มีอายุมากจะมีอยู่ประมาณร้อยละ 32.75 นั้น ศรีโพธิ์ บุญประกอบ เคยเสนอผลการวิจัยว่าครูเกษียณที่มีอายุราชการเฉลี่ย 4.80 ปี (ศรีโพธิ์ บุญประกอบ 2517 : 135) ครูเกษียณที่มีอายุราชการระดับนี้เป็นผู้ที่ประสบการสอนมากพอควร มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นอย่างดี มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงและสามารถทำงานสอนงานปฏิบัติทางการเกษตรร่วมกับนักเรียนได้ อยู่ในฐานะที่เป็นครูเก่าที่มีวิทยุติดที่นักเรียนและผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ให้ความนับถือ จึงทำให้เกิดทักษะในการทำงานมาก มีขวัญและกำลังใจในการทำงานดี ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับครูเกษียณที่มีอายุน้อยมีอยู่ประมาณร้อยละ 67.25 ครูเหล่านี้อาจจะยังไม่ชินไปสำหรับงานในหน้าที่ ครูเกษียณอาจทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและพบกับปัญหาในการปฏิบัติงานมาก ขาดทักษะความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหา

การวิจัยครั้งนี้ถึงแม้จะมีการแบ่งครูเกษียณออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มครูเกษียณอายุมากและกลุ่มครูเกษียณอายุน้อยก็ตาม โดยถือเกณฑ์อายุก่อนและหลัง 29 ปี เป็นหลัก มยุรี นนทบุรีมะculย์ เคยเสนอว่า ครูเกษียณส่วนมากยังมีอายุไม่มากนัก และกำลังอยู่ในวัยที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน (มยุรี นนทบุรีมะculย์ 2518 : 74) และเห็นว่าแม้จะแบ่งช่วงอายุออกเป็นสองกลุ่ม เกณฑ์อายุก็ยังไม่มากนักจึงคิดว่าอยู่ในวัยกระตือรือร้นในการทำงาน แต่ที่ทำให้มีระดับขวัญแตกต่างกันน่าเชื่อว่า คือประสบการณ์และความเชื่อมั่นในตนเองในการทำงานเป็นเหตุใหญ่ เพราะเรคเคอร์เฟอร์ พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อขวัญของครู ได้แก่ อายุ (Rederfer. 1759 : 59 - 62) และจากการรวบรวมของ ฮาร์เรลล์ โคกลาวว่า ระดับอายุและความพอใจในการทำงานนี้มีข้อสรุปที่แตกต่างกัน บ้างก็ว่าความพอใจในการทำงานสูงขึ้นตามอายุ บ้างก็ว่าต่ำลงเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น และบางทีก็ไม่มี ความแตกต่างกันเลย (Harrell. 1964 : 261) และเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของขวัญพบว่า การยอมรับนับถือ ความสัมพันธ์กับบุคลากร นักเรียน ชุมชน โอกาสก้าวหน้า การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย พบว่า ครูเกษียณที่มีอายุมากมีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงกว่าครูเกษียณที่มีอายุน้อยทั้งสิ้น ซึ่งเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าครูเกษียณที่มีอายุมากยอมบิ้วยุติและประสบการณ์ ความเชื่อมั่นตนเองสูง

สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ก็ จนได้รับความสำคัญและการยอมรับนับถือโดยทั่วไป แต่มีความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยระดับขวัญเพียงองค์ประกอบเดียวที่ครูเกษียณอายุน้อยมีมากกว่า ครูเกษียณอายุมาก คือ ความพอใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าครูเกษียณที่เพิ่งเข้ามาทำงานใหม่ ๆ ยังมีอุดมคติในการทำงานสูงอยู่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และกระตือรือร้นในการทำงาน ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีภาระทางครอบครัวที่จะต้องกังวลจึงสามารถอุทิศตนทำงานอย่างเต็มที่

8. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกษียณจำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่มีระดับขวัญไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด ซึ่งไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูเกษียณที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนทั้งสามขนาดมีระดับขวัญแตกต่างกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพการปฏิบัติงานของครูเกษียณในโรงเรียนทั้งสามขนาดไม่แตกต่างกันมาก จึงทำให้ระดับขวัญในการทำงานไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยแล้วพบว่า ครูเกษียณในโรงเรียนขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูเกษียณในโรงเรียนขนาดกลาง และค่าเฉลี่ยของครูเกษียณในโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าต่ำล่ำค้ำ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง จะเป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาก แต่จำนวนครูเกษียณมีไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน และนอกจากนั้นก็มีพื้นที่การปฏิบัติงานการเกษียณทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนน้อย เพราะส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนอยู่ในเมือง ทำให้การเรียนการสอนวิชาเกษียณไม่สามารถจะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถตามความต้องการของครูเกษียณ และโรงเรียนในระดับเหล่านี้ยังมุ่งให้การศึกษาวิชาสามัญเป็นหลักยังไม่ได้ทำการสอนวิชาชีพอย่างเต็มรูปแบบของหลักสูตร ทำให้ครูเกษียณไม่ได้รับความสำคัญ ทำให้ครูเกษียณทอดยชาดกำลังใจในการทำงาน ส่วนครูเกษียณในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จะอยู่ในชนบท มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการสอนวิชาเกษียณมากกว่า รวมทั้งนักเรียนก็มีพื้นฐานทางการเกษียณเป็นส่วนหนึ่งด้วย ครูเกษียณสามารถจะทำโครงการเกษียณบางส่วนในโรงเรียนหรือให้นักเรียนจัดทำโครงการที่บ้านของนักเรียนได้ ครูเกษียณมีโอกาสดำเนินการความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ จึงเป็นเหตุให้ครูเกษียณมีความหวังในการปฏิบัติงานในหน้าที่มากกว่า จึงมีขวัญกำลังใจดีกว่า

9. เปรียบเทียบระดับขวัญของครูเกณฑ์จำแนกตามรายได้ครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ครูเกณฑ์ที่มีรายได้ครอบครัวมากมีระดับขวัญสูงกว่าครูเกณฑ์ที่มีรายได้ครอบครัวน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูเกณฑ์ที่มีรายได้ครอบครัวน้อยและครูเกณฑ์ที่มีรายได้ครอบครัวมากมีระดับขวัญในการทำงานต่างกัน เพราะบุคคลเมื่อทำงานก็เพื่อมีรายได้เป็นเงินให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เพราะบุคคลต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่พักอาศัย และความบันเทิง โดยสามารถซื้อหามาได้ด้วยการใช้จ่ายเงิน และเป็นสุขที่เกิดจากการมีทรัพย์สินสอยยอมทำให้บุคคลนั้นมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน มีสุขภาพที่ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นผลสะท้อนให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ตรงกันข้ามกับครูเกณฑ์ที่มีรายได้น้อย โดยเฉพาะถ้ารายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันแล้ว อาจต้องมีหนี้สินมีความขาดแคลนในสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ย่อมมีความหดหู่ตึงกังวลขาดความสุขทางใจ ไม่มีกำลังใจกำลังความคิดที่จะอุทิศตนเพื่อการทำงาน เพราะต้องเป็นกังวลต่อการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างราบรื่นปกติในสังคม ทำให้ขวัญและสุขภาพจิตพลอยเสื่อมโทรมไปด้วย การทำงานจะขาดประสิทธิภาพและไม่ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกันกับการวิจัยของ ฮิลลี ที่ว่า ขวัญของครูค่าเกี่ยวกับสถานภาพความมั่นคงทางการเงิน (Healy, 1970 : 2640-A) แต่ขัดแย้งกับการวิจัยของ เบอร์เกอร์ ที่พบว่ากลุ่มครูที่มีเงินเดือนค่ามีความพึงพอใจในการสอนสูงกว่ากลุ่มครูที่มีเงินเดือนสูง (Bergeth, 1971 : 6293-A) และ เซส มีความเห็นคล้ายคลึงกันกับเบอร์เกอร์ที่ว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อขวัญของครูมากที่สุด คือความเป็นอิสระในการทำงาน ส่วนเงินเดือนและเครื่องอุปโภคบริโภคมีอิทธิพลต่อขวัญของครูเป็นอันดับรอง (Chase, 1951 : 127 - 132)

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารระดับโรงเรียน คือ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทต่อความสัมฤทธิ์ผลทางด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง คือ ศึกษาธิการศึกษาธิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ควรได้พยายามเผยแพร่ความรู้ความคึกปรัญญาการศึกษาให้ผู้บริหารในโรงเรียนได้เข้าใจเพื่อผู้บริหารเหล่านั้นจะได้เข้าใจตรงกันต่อความสำคัญทางด้านการศึกษา

เกษตร เพราะผู้บริหารส่วนมากยังขาดความเข้าใจ เช่น โดยเข้าใจว่าครูเกษตรมีหน้าที่ช่วยโรงเรียนหารายได้โดยให้นักเรียนทำโครงการเกษตรขึ้นในที่ดินของโรงเรียน ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง เพราะควรให้นักเรียนทำโครงการเกษตรที่บ้านของตน โดยมีครูเกษตรไปตรวจเยี่ยม และโดยทั่วไปผู้บริหารโรงเรียนมักจะเป็นผู้มีพื้นฐานทางคำนครบครัวมาจากอาชีพอื่นเป็นส่วนใหญ่ เช่น อาชีพรับราชการ และได้รับการศึกษาที่เกี่ยวกับการเกษตรน้อยมาก จึงขาดความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานการประกอบอาชีพทางการเกษตรอยู่มาก และส่งผลต่อการสนับสนุนการศึกษาวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนด้วย ส่วนผู้ที่มีพื้นฐานทางการเกษตรหรือมาจากครอบครัวเกษตรกรหรือได้รับการศึกษามาจากสถานศึกษาเกษตรกรรมที่ประกอบอาชีพครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีโอกาสได้เป็นผู้บริหารโรงเรียนนั้นน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันนี้การศึกษาสามัญจะแยกออกจากการศึกษาวิชาชีพเลยนั้น เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น ทุกครั้งที่มีการประชุมสัมมนาและมีกิจกรรมการศึกษาเกษตร ควรให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ร่วมด้วยทุกครั้ง เพื่อให้ผู้บริหารได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่เป็นสิ่งก้ำกึ่งกับเบื้องตนในการศึกษาเกษตรกรรมซึ่งจะส่งผลต่อการสนับสนุนครูเกษตรและการเรียนการสอนวิชาเกษตรในโรงเรียนสามัญศึกษาได้มากขึ้น และการจัดประชุมสัมมนานี้ควรทำตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับภาคและระดับประเทศทุก ๆ ปี

2. รัฐบาลควรเสนอพระราชบัญญัติการศึกษาเกษตรกรรม เพื่อจะได้มีกฎหมายคุ้มครองและมีภาระผูกพันทางด้านนโยบายการเงินและอื่น ๆ ต่อเนื่องกันไป จะทำให้การศึกษาคำนี้น่าสนใจไปตามปกติตลอดไป อย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เป็นต้น การศึกษาเกษตรกรรมของไทยที่ผ่านมามักจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลในระดับบริหาร เช่น ถ้าผู้บริหารสนใจและเห็นความสำคัญการศึกษาเกษตรในยุคนั้นก็จะเจริญก้าวหน้า เช่น ในยุคแรก ๆ ของการศึกษาเกษตรในระบบโรงเรียน เสนาบดีกระทรวงธรรมการ คือ พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) พระยาเทพศาสตร์สถิต (ให้ ภาพศิษย์) หลวงผลสัมฤทธิ์กลีกรม (ผล สิ้นธุระเวชญ์) บุคคลเหล่านี้ให้ความสนใจและทุ่มเทความรู้ความสามารถสติปัญญาทางการจัดการศึกษาเกษตรอยู่มาก และในปัจจุบันนี้แนวทางในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาทำให้ความสนใจในการจัดการศึกษาวิชาชีพควบคู่กับการศึกษาสามัญศึกษาค่อย ๆ จะเป็นโอกาสอันดีที่รัฐบาลและผู้บริหารการศึกษาระดับสูงจะได้มีการวางนโยบายและรากฐานในการศึกษาคำนอาชีพเกษตรกรรมให้มีความมั่นคงตลอดไป

3. กรมสามัญศึกษาคควรมีการจัดให้มีศึกษานิเทศก์ฝ่ายเกษตรในระดับจังหวัดทุกจังหวัด รวมทั้งในระดับเขตการศึกษาด้วย เพื่อให้ศึกษานิเทศก์เหล่านี้ได้ออกไปให้ความช่วยเหลือครูเกษตรตามโรงเรียนในจังหวัดนั้น ๆ เพราะในขณะนี้ยังไม่มีภารกิจให้ศึกษานิเทศก์ขึ้นมาเลย ครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความรู้ในระดับปริญญาทางการศึกษาก็น่าจะมีทุกจังหวัดแล้ว ทางราชการสามารถเอาบุคคลเหล่านี้มาทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์ได้ทันทีเพราะเป็นผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางด้านการศึกษาเกษตรในโรงเรียนมัศึกษามากพอควรแล้ว

4. กรมสามัญศึกษาคควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งชุมนุมเกษตรกรในอนาคตให้มากที่สุดและควรจะอุดหนุนทางด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์แก่โรงเรียนที่พร้อมอย่างเพียงพอและมีความรู้ โครงการจัดการศึกษาเกษตรกรรมตามแผนการนิเทศ (Supervise Farming Programme) ควรได้รับการกระตุ้นให้ดำเนินการต่อไปอย่างเข้มแข็งและมีเป้าหมาย

5. กรมสามัญศึกษาคควรสนับสนุนจัดสรรอัตรากำลังครูให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ชุมชน จำนวนนักเรียนอย่างเพียงพอ ปัจจุบันปรากฏว่าจำนวนครูเกษตรต่อจำนวนนักเรียนมีมากเกินไปจนครูเกษตรไม่สามารถให้การศึกษาคและควบคุมอย่างทั่วถึง ทำให้ครูเกษตรเกิดความท้อถอยและเห็นคเห็น้อยจนเกินไปเพราะลักษณะงานเกษตรมีวิธีการสอนและการปฏิบัติงานที่แตกต่างจากการเรียนวิชาสามัญอื่น ๆ

6. กรมสามัญศึกษาคควรสนับสนุนให้โรงเรียนที่มีสภาพเหมาะสมกับการเปิดสอนวิชาเกษตรได้มีอาคารเรียนเกษตรโดยเฉพาะ และมีอาคารประกอบบางตามสมควร เช่น เรือนเพาะชำ เป็นต้น เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ก็ควรได้รับการสนับสนุนด้วย เพราะโรงเรียนในส่วนภูมิภาคยังขาดสิ่งเหล่านี้อยู่มาก เนื่องจากเงินบำรุงการศึกษาที่โรงเรียนได้รับมีจำนวนน้อยและมักถูกนำไปใช้ในสายวิชาอื่น ๆ และค่าใช้จ่ายประจำโรงเรียนมากกว่า มีเพียงจำนวนไม่มากจะนำมาสนับสนุนงานเกษตร ยิ่งผู้บริหารที่ไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยสนับสนุนงานเกษตรอยู่แล้ว การอุดหนุนทางการเงินจากโรงเรียนนี้ว่าเป็นปัญหามากจนเป็นสาเหตุให้ครูเกษตรเกิดความท้อถอยก็มี

7. กรมสามัญศึกษาคควรสนับสนุนด้านยานพาหนะและเงินล่วงหน้าเวลาแก่ครูเกษตรที่ออกไปนิเทศงานเกษตร เนื่องจากการจัดกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อเป็นส่วนประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำได้ในโรงเรียนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่การที่จะให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

ต้องเป็นการทำการเกษตรที่บ้านของนักเรียน โดยมีครูเกษตรเป็นผู้สนับสนุนทางด้านวิชาการและให้คำแนะนำต่าง ๆ โดยให้นักเรียนทำโครงการเกษตรที่ตนสนใจ โดยครูเกษตรจะออกไปตรวจเยี่ยมให้คำแนะนำช่วยเหลือเป็นการเรียนวิชาเกษตรตามแผนการนิเทศ (Supervise Farming Programme) เนื่องจากบ้านของนักเรียนมีอยู่กระจัดกระจายทั่วไปและอาจจะอยู่ห่างจากโรงเรียนบ้าง การที่ครูเกษตรจะต้องไปตรวจเยี่ยมกิจการฟาร์มของนักเรียนนั้น ทางราชการควรมียานพาหนะให้ เช่น รถจักรยานยนต์ขนาดเล็กรวมทั้งน้ำมันเชื้อเพลิงด้วย และในการไปตรวจเยี่ยมของครูเกษตรนั้นอาจจะต้องใช้เวลาที่นอกเหนือจากเวลาราชการและในวันหยุด เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กำลังใจแก่ครูเกษตร ทางราชการควรให้ครูเกษตรได้รับเงินลงเวลาในการทำงานด้วย

8. กรมสามัญศึกษาควรบรรจุครูเกษตรที่จบการศึกษาทางด้านศึกษาศาสตร์เกษตร (Agricultural Education) ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา เช่น ผู้มีความรู้วิชาปฐพีศรัทธศาสตร์เกษตรกรรมหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงเกษตรกรรม เพราะครูเกษตรในระดับนี้ต้องศึกษาอยู่ในสถานศึกษาเกษตรกรรมเป็นเวลาหาปี และในระหว่างที่ศึกษาอยู่ก็ต้องปฏิบัติงานฟาร์มของสถานศึกษาเกษตรนั้น ๆ ทำให้มีทัศนคติต่อการประกอบอาชีพครูเกษตรอยู่ในระดับขวัญสูงจะเห็นได้จากการรายงานการศึกษานี้ และส่วนใหญ่ผู้ที่เลือกการประกอบอาชีพครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับนี้มักจะละทิ้งอาชีพครูเกษตรน้อยกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับอื่น

9. ผู้บริหารในระดับโรงเรียนและระดับกรม ควรส่งเสริมให้ครูเกษตรจากข้อเสนอแนะข้อแปด ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในระดับปริญญา เมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ครูเกษตรไปแล้ว 3 - 4 ปี จะเห็นได้จากระดับขวัญขององค์ประกอบขวัญย่อยที่ว่า ชาวเจ้ารู้สึกรู้ว่าความรู้เรื่องการเกษตรของชาวเจ้าต้องการศึกษาอบรมเพิ่มเติม มีค่าเฉลี่ยระดับขวัญสูงเป็นอันดับหนึ่ง คือ 4.6157 แสดงว่าครูเกษตรส่วนใหญ่ต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็นการศึกษาต่อ การอบรม สัมมนา ดังนั้นการที่ครูเกษตรได้รับการสนับสนุนในเรื่องนี้จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรครูเกษตรเป็นอย่างมาก ทำให้ขวัญในการทำงานสูงขึ้นไปด้วย

10. หน่วยศึกษานิเทศก์ภาควิชาเกษตรกรรมกรมสามัญศึกษา ควรได้มีการสรุปผลการวิจัยของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกๆระดับได้ทราบเพื่อจะได้นำผลของการวิจัยไปปรับปรุงสภาพการทำงานต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ขวัญของครูเกษรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ แต่ละภาคต่อไปจนครบ เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบวิเคราะห์ในระดับประเทศต่อไป เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการวางแผนงานด้านบริหารงานบุคคลครูเกษร และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานทางด้านการศึกษเกษรในโรงเรียนระดับนี้ต่อไป
2. แบบสอบถามการวิจัย ควรได้รับการปรับปรุงให้ครอบคลุมบางเรื่องที่ยังขาดหายไป เช่น การเรียนเกษรตามแผนการนิเทศ (Supervise Farming Programme) การนิเทศงานเกษรระดับต่าง ๆ ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ฯลฯ และองค์ประกอบของขวัญขบอย ๆ ต้องเน้นด้านเกษรให้มากที่สุด
3. แบบสอบถามการวิจัยควรมีลักษณะถามปลายเปิดด้วย เพื่อจะไม่เป็นการจำกัดความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมากเกินไป และเพื่อจะได้แนวความคิดของผู้ตอบแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ประกอบรายงานวิจัยมากขึ้น
4. เกณฑ์เทียบคะแนนเฉลี่ยระดับขวัญควรมีห้าระดับ คือ ระดับขวัญต่ำมาก ระดับขวัญต่ำ ระดับขวัญปานกลาง ระดับขวัญสูง และระดับขวัญสูงมาก เพื่อให้เกณฑ์ระดับขวัญสอดคล้องกับมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่แบ่งออกเป็นห้าอันดับ จากอันดับ 1 – 5 ตามแบบของ ลิเคอร์ท (Likert)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กฤษ สมบัติศิริ "งบปี 2523 สถาปนา แผนบริหารประถมศึกษา" สยามรัฐ

4 มิถุนายน 2522, หน้า 1, 12

เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์, พลเอก "คำแถลงนโยบายของรัฐบาล 7 มิถุนายน พ.ศ. 2522"

มติชน 5 มิถุนายน พ.ศ. 2522, หน้า 1, 11

โกศล มีคุณ "รูปแบบของผู้นำและสภาพการณ์ในการทำงานที่มีผลต่อขวัญและผลผลิตของกลุ่ม"

ใน บทความปริทัศน์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต พ.ศ. 2518 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร พ.ศ. 2520, หน้า 1 - 2

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน กองบัญชาประชาชน ปัญหาการ

กระจายรายได้และแนวทางแก้ไข ก บ ป 01/19 ม.ป.ป., 47 หน้า อิศำเนา

เฉลิม สัตถาภรณ์ การจัดองค์การธุรกิจ พิมพ์ครั้งที่ 2 พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ 2515,

174 หน้า

ณรงค์ รณียกุล การศึกษาลักษณะผู้นำแบบต่าง ๆ ของครูใหญ่ที่ส่งผลต่อขวัญของครูโรงเรียน

ประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย ปริญานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

2517, 34 หน้า อิศำเนา

ณัฐพล ชันชโย "การวิเคราะห์กำลังขวัญในการปฏิบัติงาน" พัฒนาบริหารศาสตร์

14(4) : 444 - 474 ตุลาคม 2517

ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ ขวัญของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศิริราช ปริญานิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 67 หน้า อิศำเนา

เทพศาสตร์สถิต, พระยา บทละครพูดเรื่องแก่งบัว โดย กลสิกร (นามแฝง) พิมพ์ในงาน

พระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอกพระยาเทพศาสตร์สถิต (โห่ ภาพศิษย์) พ.ศ. 2472

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 2472, 113 หน้า

ทำนอง สิงคาลวนิช "ประวัติความเป็นมาของการศึกษาเกษตรในประเทศไทย" ใน

พื้นฐานการศึกษาเกษตร หน้า 6 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2520

ธรรมศักดิ์มนตรี, พระยา บทประพันธ์บางเรื่องของครูเทพ โดย ครูเทพ (นามแฝง)
พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พล. ทาน ส.ธรรมศักดิ์มนตรี เทพหัสดิน ณ อยุธยา
พ.ศ. 2486 พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยเซรม 2486, 73 หน้า

บรรจง ชูสกุลชาติ "โลกใหม่ในการศึกษา" ใน เอกสารหมายเลข ๒-๕ เอกสารประกอบ
การสัมมนา การเตรียมการวางแผนพัฒนาระยะที่ ๕ ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.
2525-29 ณ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา 4 - 8 มิถุนายน พ.ศ. 2522 หน้า 2 - 5
อัคราเนา

ประธาน จันทรเจริญ "ขวัญในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครู" ใน รวมบทความ
วิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2518 หน้า 258 - 259 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520
ปัญหา หิรัญวัตรมี "ลักษณะของครูเกษตรที่ดี" ใน ความรู้พื้นฐานการศึกษา หน้า 97 - 101
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2520

_____ "ปัญหาการจัดการศึกษาเกษตร" ใน ความรู้พื้นฐานการศึกษากษตร
หน้า 107 - 112 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2520

ผลสัมฤทธิ์กิจกรรม, หลวง (ผล สันธะระเวชญ์) คำแนะนำสั่งเขปการปลูกผักและผลไม้
พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์กรมตำรวจ กระทรวงธรรมการ 2472, 93 หน้า
มุสสกี สัตยมานะ การบริหารรัฐกิจ พิมพ์ครั้งที่ 2 พิมพ์ที่โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์ 2514,
261 หน้า

แผนการศึกษาแห่งชาติ พิมพ์ที่อักษรบัณฑิต 2520, 35 หน้า

พิทยา ขวัญทอง "ปัญหาการสอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา"
ใน สัมมนาปัญหาการบริหารโรงเรียน ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2521, 20 หน้า อัคราเนา

ไพบูลย์ สุวรรณโพธิ์ศรี การบริหารบุคคล พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2521,
267 หน้า

มนูญ เอี่ยมวิลัย "ขวัญในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6"
ใน รวมบทความวิทยานิพนธ์ปีการศึกษา 2518 หน้า 272 - 275 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2520

- มยุรี นันทัทมะกุลย์ ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาเกษตรและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในระดับสูง
ต่อการสอนวิชาเกษตรในวิทยาลัยครูสวนกุหลาบวิทยาลัย วิทยาลัยเกษตร (เกษตรศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2518, 180 หน้า อักสำเนา
- มัลลารีย์ หอสกุลกล ขวัญของครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดโรงเรียนรัฐบาล กรมสามัญ
ศึกษา ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 58 หน้า
 อักสำเนา
- รังสฤษดิ์ เขาวนศิริ "ข้อความบันทึกตอบรองอธิบดีกรมสามัญศึกษา" ใน สรุปสภาพการสอน
วิชาเกษตรกรรมและการวิเคราะห์ปัญหาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา 2520,
 อักสำเนา
- วัฒนา สุตรสุวรรณ, ร.ต. บัญชีบัญชี พิมพ์ครั้งที่ 4 พิมพ์ที่ ห จ ก การพิมพ์พระนคร
 2519, 670 หน้า
- วิลาญศึกษา, กรม "ครูในสายวิชาเกษตรที่เราต้องการ" ใน โครงการมัธยมแบบประสม 2
 หน้า 1 กระทรวงศึกษาธิการ
- วิรัช วิเชียรโชติ "เกษตรกรรมกับการศึกษาเพื่องานอาชีพ" ใน การศึกษาเพื่อการทำงาน
และอาชีพ พิมพ์ที่สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช 2521
- ศึกษาธิการ, กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา
 ลาดพร้าว 2520, 259 หน้า
- หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 เล่มที่ 2 พิมพ์ที่โรงพิมพ์
 คุรุสภาลาดพร้าว 2519, 33 หน้า
- แผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 (2520 – 2524) กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา
 ม.ป.ป.
- ศรีโพธิ์ บุญประกอบ , ร.ท. ความต้องการครูเกษตรเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ในการสอน
อาชีพเกษตรในโรงเรียนมัธยมแบบประสมในเขต วิทยาลัยเกษตร วท.ม. (เกษตรศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2518, 186 หน้า อักสำเนา
- สงวน ช่างฉัตร ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ปรินญาณพนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 78 หน้า อักสำเนา

สมพงศ์ เกษมสิน สารานุกรมการบริหาร พิมพ์ที่บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด
2517, 192 หน้า

———— การบริหารงานบุคคลแบบใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 2 พิมพ์ที่บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
จำกัด 2519, 376 หน้า

สามัญศึกษา, กรม ศึกษาธิการศึกษาเกษตรกรรม ฝ่ายสถิติและประเมินผล กองแผนงาน
สรุปสภาพการสอนวิชาเกษตรกรรม และการวิเคราะห์ปัญหาในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2520,
14 หน้า อักสำเนา

สามัญศึกษา, กรม หน่วยศึกษานิเทศก์ คู่มือการปฏิบัติงานของครูเกษตร ลำดับที่ 24/2521,
232 หน้า ม.ป.ป.

สุขุม นิลเชษฐ "ขวัญของบรรณารักษ์ในสังกัดโรงเรียนรัฐบาลกรมวิสามัญศึกษา" ใน
บทคัดย่อปริญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต 2518 หน้า 68 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร พ.ศ. 2520, อักสำเนา

สุน จุฑาทิพย์ กำลังขวัญในการปฏิบัติงานของนักวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2515, 195 หน้า อักสำเนา

สุรางค์ โควตระกูล "ขวัญ" ใน การบริหารงานบุคคลในประเทศไทย หน้า 470 – 484
คณะรัฐศาสตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2505

สุวัจน์ ปาณมุข ปัจจัยบางประการที่เป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเกษตรในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2518, 212 หน้า อักสำเนา

เสถียร เหลืองอร่าม หลักการบริหารงานบุคคล สำนักพิมพ์แพรวพิทยา 2519, 418 หน้า

อุทัย หิรัญโต ศิลปศาสตร์ของนักบริหาร สำนักพิมพ์โอเคียนส์ 2520, 312 หน้า

เอกวิทย์ ณ ถลาง "ข้อความบันทึกเสนออธิบดีกรมสามัญศึกษา" ใน สรุปสภาพการสอน
วิชาเกษตรกรรมและการวิเคราะห์ปัญหาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา 2520

- Bergeth, Robert L. "An Experimental Study of Teacher Morale in Selected School Districts of North Dakats," Dissertation Abstracts. Vol. 31, No. 12, June, 1971. 6293-A.
- Ellenburg. "Factors Affecting Teacher Morale," NASSP Bulletin. Vol. 56, No. 368, December, 1972. p. 37 - 45.
- Emery Stoops and Russell E. Johnson. Elementary School Administration. 4th ed., New York, McGraw-Hill Book Company, 1976. 529 p.
- Gordon, James. "A Study to Determine the Relationship between Leader Behavior and Teacher Morale in Selected Elementary Schools," Dissertation Abstracts International. Vol 36, No. 8, February, 1976. 4951-A.
- Green, James Eddie. "The Relationship between Degmatics of Principals and Teacher and Teachers' Morale in Twelve Selected Secondary School in Michigan," Dissertation Abstracts International. Vol. 27, No. 10, April, 1967. 32255-A.
- Harrell, Thomas W. Industrial Psychology. New Delhi, Oxford & IRH Publishing Co., 1964. 398 p.
- Henderson, Lester F. "Elementary Teacher Satisfaction and Morale and Percieved Participation in Decision-making," Dissertation Abstracts International. Vol. 37, No. 5, November, 1976. 2535-A.
- Healy, Brather Vicent. "A Study of Lay Teacher Morale in Catholic Diocesan Secondary Schools of the Continental United States as Revealed by A Comparison of their Responses with those of their Principals on a Morale Questionnaire," Dissertation Abstracts International. Vol 31, No. 6, December, 1970. 2640-A.
- Irwin, Wayne. "Bureacracy and Teacher Orientation : A Study of Organization, Morale, Motivation and Loyalty," Dissertation Abstracts International. Vol. 36, No. 6, December, 1976. 3318-A..
- Nance, Jones Joyce. "A Morale of Public Elementary School Teachers : Some Implication for Educational Administrations in the Memphis City School System," Dissertation Abstracts. Vol. 36, No. 4, October, 1975. 1952-A.
- Ovard, Glenn P. Administration of the Changing Secondary School. The Maxmillian Company, 1966. 312 p.
- Rampell, Averno M. and Ralp R. Bantley. "The Measurement of Teacher Morale, A Factor Analysis Approach," Education and Psychological Measurement. 3 : 631 - 641, Fall, 1964.

Redefer, Frederick l. "Factors that Affect Teacher Morale,"
Nations' Schools. February, 1959. p. 63.

Strickland, Benjamin F. "A Study of Factors Affecting Teacher's
Morale in Selected Administrative Units of North Carolina,"
Dissertation Abstracts International. Vol. 22, No. 12,
June, 1963. 4589-4599-A.

Strouse, John Paul. "A Comparative Study of the Level of Morale
of Vocational Agriculture Teachers in Four Midwestern States,"
Dissertation Abstracts International. Vol. 36, No. 6,
December, 1976. 3318-A.

การคำนวณ

ภาคผนวก ก.

รายงานผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจแก้ไขแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจแก้ไขแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย
เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

อาจารย์ คร.นิยม ครีนพรัตน์

กส.บ. B.S. M.S. Ph.D.

อาจารย์ประจำภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา หิรัญรัมย์

กส.บ. M.Ed.(North Carolina State
University) Ed.D.(Virginia Polytechnic
Institute and State University)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาอาชีวศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ประสิทธิ์ คำภูแสน

B.S.A.E. M.Ed.(Ag.Ed)

ศึกษานิเทศก์ 5 ภาควิชาเกษตร หน่วยงานนิเทศก์
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

อาจารย์ประวิทย์ เอี้ยวตระกูล

ป.ม.ก.(แม่โจ้) วท.บ. วท.ม. (มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์) ศึกษานิเทศก์ภาควิชาเกษตร
หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

อาจารย์สนั่น ใจดี

ป.ม.ก. วท.บ. (ศึกษาศาสตร์-เกษตร)
M.S.(Ag.Ed.) University of the
Philippine at Los Banos

รองหัวหน้าภาควิชาเกษตรศึกษา หัวหน้างานฝึกสอน
คณะเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา
วิทยาเขตเกษตรบางพระ อำเภอสรีราชา
จังหวัดชลบุรี

อาจารย์คนึง เจริญผล

ป.ม.ก. วท.บ. วท.ม. (มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์)

ศูนย์ช่วยอ่านช่วยการฝ่ายวิชาการ

วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

วิทยาเขตเกษตรบางพระ

อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

อาจารย์ประจำ จำปาศักดิ์

ป.ป.ก. ป.ม.ก. กศ.บ.

หัวหน้าภาควิชาเกษตรศาสตร์

วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ชารี แสงเจริญ

อาจารย์ 3 หัวหน้าภาควิชาเกษตรศาสตร์

ภาควิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์

วิทยาลัยครูสกลนคร จังหวัดสกลนคร

อาจารย์นิวัช แจงสุข

B.S.A Ed. M.S.A.

อาจารย์ 1 ภาควิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์

วิทยาลัยครูสกลนคร จังหวัดสกลนคร

อาจารย์ประจำ เมานุญเกิด

ป.ม.ก. B.Sc. Ag.Ed.

อาจารย์ 1 ภาควิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์

วิทยาลัยครูสกลนคร จังหวัดสกลนคร

อาจารย์สุรพงษ์ พรหมราช

ป.ป.ก. ป.ม.ก. วท.บ. (ศึกษาศาสตร์-เกษตร)

หัวหน้าสายวิชาเกษตรกรรมศิลป์

โรงเรียนปิยะราชาลัย

อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

คณะบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2 กุมภาพันธ์ 2522

เรื่อง ขอความกรุณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน

ด้วยผม นายพิทยา ขวัญทอง นิสิตปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา กำลังจัดทำแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ใช้เพื่อหาข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "ขวัญของครูเกษตกรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง" แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบสอบถามที่ใช้ถามครูเกษตกรที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับ □ การฝึกหัดครูเกษตกร □ นิเทศวิชาเกษตกรในโรงเรียนมัธยมศึกษา □ สอนวิชาเกษตกรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้โปรดกรุณาสละเวลาสัก 10 - 15 นาที เพื่ออ่านแบบสอบถามที่ผมได้แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้ เพื่อพิจารณาว่าขอบเขตของแบบสอบถาม ครอบคลุมถึงเรื่องที่จะศึกษาวิจัยหรือไม่ มีสิ่งบกพร่องและควรเพิ่มเติมแก้ไขอะไรบาง

อนึ่งในการอ่านแบบสอบถามนั้น ขอให้ท่านได้ใช้ความรู้สึกและความคิดเห็นของท่านเองสำหรับในช่องว่างในแต่ละข้อนั้น หากท่านคิดว่าข้อใดควรแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงปรับปรุงอย่างไร ขอให้ท่านได้โปรดกรุณาเขียนข้อความที่ท่านคิดว่าดีกว่า เหนือกว่าในข้อนั้น ๆ ข้อแนะนำและความคิดเห็นจากท่านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ผมได้เลือกเพื่อขอความกรุณาในการตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ขอให้ท่านได้กรุณาเขียนรายละเอียดเกี่ยวกับตัวท่านลงในกระดาษที่ผมได้แนบมานี้ด้วย เพื่อผมจะได้พิมพ์นามของท่านไว้ในภาคผนวกของงานวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเป็นเกียรติแก่งานวิจัยเรื่องนี้สืบไป

ขอได้โปรดกรุณาส่งแบบสอบถามคืนให้ผมภายในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2522 ก็จะเป็น
พระคุณยิ่ง ผมขอขอบคุณที่ท่านได้กรุณาสละเวลาและให้ความช่วยเหลืองานวิจัยเรื่องนี้เป็น
อย่างสูง

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

พิทยา ขวัญทอง

(นายพิทยา ขวัญทอง)

(คัดลอกมาเฉพาะที่เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย)

ตอนที่ 3

คำถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับชีวิตของครู เกษตรสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

1. ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร

1. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกพอใจที่ได้ทำงานร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน⁽¹⁾
2. ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนงานเกษตรที่ข้าพเจ้าทำอยู่
3. ผู้บริหารโรงเรียนมาเยี่ยมหน่วยงานเกษตรและถามถึงการปฏิบัติของข้าพเจ้าอยู่เสมอ
4. ข้าพเจ้าสามารถปรึกษาหารือ ชี้แจง ขอคำแนะนำในการปฏิบัติงานเป็นการส่วนตัวกับผู้บริหารโรงเรียนได้
5. ผู้บริหารโรงเรียนให้เกียรติยกย่องชมเชยเมื่อทำงานดี

(1) ผู้บริหารโรงเรียนหมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ ผู้อำนวยการโรงเรียน

2. การยอมรับนับถือ

6. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกภาคภูมิใจและสบายใจที่ได้มาทำงานอยู่ในโรงเรียนนี้
7. ข้าพเจ้าเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี

3. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน

8. ครูในโรงเรียนให้ความร่วมมือกับข้าพเจ้าในการทำงานเกษตรเป็นอย่างดี
9. บุคลากรในโรงเรียนของข้าพเจ้ารู้สึกพอใจในการทำงาน บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถของข้าพเจ้า

10. ข้าพเจ้าเป็นคนสำคัญคนหนึ่งซึ่งจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของหน่วยงานเกษตรสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4. ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ชุมชน

11. ผู้ปกครองสนใจและเห็นประโยชน์ของงานเกษตรที่มีต่อบุตรหลานของตน
12. ผู้ปกครองนักเรียนช่วยแก้ปัญหาของนักเรียนร่วมกับข้าพเจ้า
13. ข้าพเจ้ารู้สึกอบอุ่นใจที่ได้ทำงานอยู่ในชุมชนที่ตั้งของโรงเรียน
14. ข้าพเจ้าได้รับเชิญเป็นกรรมการร่วมในกิจการของชุมชน
15. ความประพฤติของนักเรียนอยู่ในลักษณะที่น่าเบื่อหน่าย
16. นักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับข้าพเจ้าเป็นอย่างดี

5. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง

17. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ในการทำงานอย่างเต็มที่
18. ข้าพเจ้าอยากจะทำอะไรก็ได้ หรือลาออกจากการเป็นครูเกษตรในโรงเรียนนี้

6. ความรับผิดชอบ

19. งานที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในขณะนี้สามารถทำได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นส่วนใหญ่
20. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีความสัมพันธ์กับประชาชนดี ประชาชนเข้าใจ และทราบการดำเนินงานต่าง ๆ

7. ความสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน

21. บุคลากรในหน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้าได้รับการมอบหมายหน้าที่ตามความรับผิดชอบอย่างยุติธรรม

22. ข้าพเจ้าเชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชาเพราะความเคารพนับถือ พอใจในความรู้ความสามารถของผู้บังคับบัญชาของข้าพเจ้า

8. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

23. ข้าพเจ้ารู้สึกว่างานครูเกษตรเป็นงานหนักที่น่าเบื่อหน่าย

24. ผลงานของข้าพเจ้าทำให้ข้าพเจ้าได้รับการยกย่องจากสังคมและหน่วยงานอื่น

25. ข้าพเจ้าอยากทำหน้าที่สอน ภาคทฤษฎีการเกษตรอย่างเดียวกว่าทำหน้าที่ภาคปฏิบัติด้วย

26. ข้าพเจ้าได้รับความเสมอภาคและความยุติธรรมในการทำงาน

27. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการรู้เรื่องการเกษตรของข้าพเจ้าไม่เพียงพอ ต้องการศึกษอบรมเพิ่มเติม

9. ความรู้สึกระส่ำระสาย

28. งานในหน้าที่ครูเกษตรนี้ช่วยให้ข้าพเจ้ามีเกียรติชื่อเสียงหรือมีโอกาสก้าวหน้า

29. ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าได้ย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่น ข้าพเจ้าจะได้รับความสำเร็จและความก้าวหน้ากว่าเดิม

10. โอกาสก้าวหน้า

30. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนช่วยเหลือร่วมมือในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน

31. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน

11. การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

32. ข้าพเจ้ามีโอกาสดำหนดนโยบาย วางแผนในหน่วยงานเกษตรหรือร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน

33. ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าเสนอแนะได้รับการพิจารณาจากผู้บริหาร

34. ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเคยขอความเห็นจากข้าพเจ้าในเรื่องงาน

12. การสื่อสารอย่างเพียงพอ

35. ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวสารราชการโรงเรียน ด้วยหนังสือ การประชุม หรือการพบจากกันอย่างเพียงพอ

13. การอุทิศตนเพื่องาน

36. ข้าพเจ้ามักมีเหตุจำเป็นทำให้ต้องมาทำงานไม่คอยทันเวลาและบางครั้งก็จำเป็นต้องกลับก่อนเลิกงานตามปกติบ้าง

37. เพื่อนร่วมงานของข้าพเจ้าตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

14. ความพึงพอใจในหน่วยงาน

38. โรงเรียนมีอะไรหลายอย่าง เช่น นโยบาย อาคารสถานที่ การบริหาร เป็นต้น ล้วนถูกใจข้าพเจ้าทั้งสิ้น

15. ความเหมาะสมของปริมาณงานที่ได้รับมอบ

39. ถ้าปริมาณงานในหน้าที่รับผิดชอบของข้าพเจ้าน้อยลงกว่านี้อีกหน่อย ข้าพเจ้าจะทำงานได้อย่างเต็มที่และได้ผลดีกว่า

40. ปริมาณงานในหน้าที่รับผิดชอบของข้าพเจ้าเหมาะสมอยู่แล้ว

41. จำนวนนักเรียนที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบมีอยู่มากเกินไป

16. ความถนัด

42. ข้าพเจ้ามีโอกาสรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงาน

43. งานที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในขณะนี้ เป็นงานที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด

17. ความยุติธรรม

44. ข้าพเจ้าได้รับการพิจารณาความดีความชอบหรือการปฏิบัติอย่างอื่น ๆ จากโรงเรียนอย่างยุติธรรมทัดเทียมกับบุคคลอื่น

45. ปริมาณงานพิเศษที่มอบหมายให้ข้าพเจ้าปฏิบัติมีการกระจายอย่างยุติธรรม

18. ความมั่นคงปลอดภัย

46. ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในตำแหน่งหน้าที่การงานที่กำลังดำรงอยู่

47. อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมอยู่ใต้วงสภาพแวดล้อมและปลอดภัย

48. เมื่อข้าพเจ้าได้รับความเดือดร้อนในเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องการทำงาน เพื่อนร่วมงานได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

19. ความเพียงพอของรายได้

49. เงินเดือนที่ข้าพเจ้าได้รับสมคูลย์กับงานที่ทำ

50. รายได้จากการทำงานและรายได้อื่นเพียงพอต่อการเลี้ยงตนเองและครอบครัว

20. สวัสดิการในโรงเรียน

51. โรงเรียนส่งเสริมและรักษาสวัสดิการของข้าพเจ้า

52. โรงเรียนของข้าพเจ้ามีสวัสดิการที่ดีเพียงพอและเหมาะสมสำหรับทุกคน

21. สภาพการปฏิบัติงานสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน

53. อุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาเกษตรมีจำนวนเพียงพอและสะดวกที่จะนำมาใช้

54. ข้าพเจ้าได้รับความสะดวกในการทำงานที่โรงเรียนนี้

55. ข้าพเจ้าสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากอุปสรรคจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

56. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีอาคารสถานที่ปฏิบัติงานเป็นสัดส่วนและมีความสะดวกสบาย

57. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีหนังสือเอกสาร ตำรา ที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อประกอบ การเรียนการสอนให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

58. สภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน เช่น แสงสว่าง ความสงบ อากาศ การถ่ายเท อากาศ ฯลฯ ทุกอย่างล้วนอยู่ในสภาพส่งเสริมให้ข้าพเจ้าทำงานได้อย่างสะดวกสบาย

ขอเสนอแนะอื่น ๆ

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ภาควิชาบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

15 กุมภาพันธ์ 2522

เรื่อง ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน

ด้วยผม นายพิทยา ขวัญทอง นิสิตปริญญาโทสาขการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ขวัญของครูเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง" ในการทำการวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากครูเกษตรทุกท่านในจังหวัดภาคกลาง 26 จังหวัด ผลของการวิจัยครั้งนี้ผมจะได้นำเสนอเกี่ยวกับเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเกษตรในระดับมัธยมศึกษา เช่น ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษเกษตร และสถานศึกษาที่จัดฝึกหัดครูเกษตร ผลของการวิจัยก็ทำให้ประโยชน์ในอาชีพครูเกษตรบ้างตามสมควร ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องขอความกรุณาจากครูเกษตรทุกท่าน ได้โปรดตอบข้อความจากแบบสอบถามชุดนี้ตามความรู้สึกที่แท้จริงจากสภาพการปฏิบัติงานของครูเกษตรในปัจจุบัน

อนึ่ง สำหรับตัวผมเองนั้นก็เป็นครูเกษตรของกรมสามัญศึกษาเช่นกัน โดยเป็นศิษย์เก่าจากเกษตร นครปฐม สุรินทร์ บางพระชลบุรี และคณะศึกษาศาสตร์ ม.ก. จึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ทั้งของตนเองและของเพื่อนครูเกษตรทุกท่าน จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยเรื่องนี้จากเพื่อนครูเกษตรทุกท่าน เนื่องจากเวลาใกล้ปิดภาคเรียน กรุณาส่งแบบสอบถามคืนให้ผมภายในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2522 ก็จะเป็นพระคุณยิ่ง

ผมขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

ขอแสดงความนับถือ

พิทยา ขวัญทอง

(นายพิทยา ขวัญทอง)

ครูเกษตรกรมสามัญศึกษา

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

ขวัญของครูเกษกรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับครูเกษกร

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) ทุกข้อที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านเอง

1. โรงเรียนที่ข้าพเจ้าสอนตั้งอยู่
  - ( ) ในเขตกรุงเทพมหานคร
  - ( ) นอกเขตกรุงเทพมหานคร
2. โรงเรียนที่ข้าพเจ้าสอนมีขนาดตามจำนวนห้องเรียน
  - ( ) 1 – 11 ห้องเรียน
  - ( ) 12 – 36 ห้องเรียน
  - ( ) 37 ห้องเรียนขึ้นไป
3. ข้าพเจ้าได้รับการศึกษาคานเกษตรอยู่ในระดับ
  - ( ) ระดับอนุปริญญา
  - ( ) ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
4. ข้าพเจ้ามีประสบการณ์ในการสอนเกษตร
  - ( ) 7 เดือนขึ้นไปแต่ยังไม่ครบ 4 ปีบริบูรณ์
  - ( ) 4 ปีขึ้นไป
5. ข้าพเจ้ามีอายุจริงตามปฎิทิน
  - ( ) อายุต่ำกว่า 29 ปี
  - ( ) อายุ 29 ปี หรือมากกว่า
6. ข้าพเจ้ามีรายได้จากเงินเดือนและรายได้พิเศษอื่น ๆ รวมกันต่อเดือน
  - ( ) มีรายได้ต่ำกว่า 2,185 บาท
  - ( ) มีรายได้ตั้งแต่ 2,185 บาท

ตอนที่ 2 วิธีตอบคำถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษตรสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

โปรดเขียนเครื่องหมายวงกลมล้อมรอบตัวเลขที่กำหนดให้เพียงเครื่องหมายเดียวเท่านั้น ในแต่ละข้อที่เป็นจริงเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงานของครูเกษตรที่ท่านปฏิบัติอยู่ โปรดกรณาคอบทุกข้อ

เกณฑ์การตอบแบบสอบถาม

1. คำนวณหาคำตอบคิดเป็นร้อยละ 0 – 20 หมายถึง จริงน้อยที่สุด เท่ากับ 1
2. คำนวณหาคำตอบคิดเป็นร้อยละ 21 – 40 หมายถึง จริงน้อย เท่ากับ 2
3. คำนวณหาคำตอบคิดเป็นร้อยละ 41 – 60 หมายถึง จริงปานกลาง เท่ากับ 3
4. คำนวณหาคำตอบคิดเป็นร้อยละ 60 – 80 หมายถึง จริงมาก เท่ากับ 4
5. คำนวณหาคำตอบคิดเป็นร้อยละ 80 – 100 หมายถึง จริงมากที่สุด เท่ากับ 5

เมื่อท่านอ่านข้อความแล้ว โปรดพิจารณาว่าเป็นจริงกับตัวท่านเอง ในฐานะที่เป็นครูเกษตรเพียงไร

ตัวอย่างแบบสอบถาม

ข้อความที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นกับข้าพเจ้า	น้อยที่สุด	←		→		มากที่สุด
0. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่เป็นครูเกษตร ในโรงเรียนนี้	1	2	3	4	5	

ตอนที่ 3 คำถามข้อมูลเกี่ยวกับระดับขวัญของครูเกษตรสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคกลาง

1. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกพอใจที่ได้ทำงานร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน	1	2	3	4	5
2. ผู้บริหารโรงเรียนมาเยี่ยมหน่วยงานเกษตรและถามถึงการปฏิบัติงานของข้าพเจ้าอยู่เสมอ	1	2	3	4	5
3. ข้าพเจ้าสามารถชี้แจงหรือขอคำแนะนำในการปฏิบัติงานเป็นการส่วนตัวกับผู้บริหารโรงเรียนได้	1	2	3	4	5

	4. ผู้บริหารโรงเรียนให้เกียรติยกย่องชมเชยเมื่อทำงานดี	1	2	3	4	5
	5. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกสบายใจที่ได้มาทำงานอยู่ในโรงเรียนนี้	1	2	3	4	5
	6. นักเรียนส่วนมากเข้าใจและชอบบทเรียนที่ข้าพเจ้าสอน	1	2	3	4	5
	7. ข้าพเจ้าเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี	1	2	3	4	5
	8. ข้าพเจ้าทราบว่า มีหลายคนชื่นชมในผลงานการ เกษตรของข้าพเจ้า	1	2	3	4	5
	9. ครูในโรงเรียนให้ความร่วมมือแก่ข้าพเจ้าในการทำงานเกษตร	1	2	3	4	5
	10. ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่มีความสำคัญในอันที่จะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ด้านการเกษตรสำเร็จลุล่วง	1	2	3	4	5
	11. ผู้ปกครองสนใจและเห็นวาทานเกษตรจะมีประโยชน์ต่อบุตรหลานของตน (1) ผู้บริหารโรงเรียนหมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน	1	2	3	4	5
	12. ผู้ปกครองช่วยแก้ปัญหาของนักเรียนร่วมกับข้าพเจ้า	1	2	3	4	5
	13. ข้าพเจ้ารู้สึกชอบอันที่ใดทำงานอยู่ในย่านชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่	1	2	3	4	5
	14. ข้าพเจ้าได้รับเชิญเป็นกรรมการรวมในกิจกรรมของชุมชน	1	2	3	4	5
N	* 15. ความประพฤติของนักเรียนมีอยู่บ้างที่ชวนให้เบื่อหน่าย	1	2	3	4	5
	16. นักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ รวมกับข้าพเจ้า	1	2	3	4	5
	17. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ในการทำงาน อย่างเต็มที่	1	2	3	4	5
	18. งานที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในขณะนี้สามารถทำได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย เป็นส่วนใหญ่	1	2	3	4	5
	19. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีความสัมพันธ์กับประชาชน ประชาชน ทราบและเข้าใจการดำเนินงานต่าง ๆ อยู่เสมอ	1	2	3	4	5
M.	20. ข้าพเจ้ารู้สึกว่างานครุเกษตรเป็นงานหนักที่น่าเบื่อหน่าย	1	2	3	4	5
	21. ผลงานของข้าพเจ้าทำให้ข้าพเจ้าได้รับการยกย่องจากสังคมและ หน่วยงานอื่น	1	2	3	4	5
N	22. ข้าพเจ้าต้องการทำหน้าที่สอนภาคทฤษฎีการ เกษตรมากกว่าทำหน้าที่ ภาคปฏิบัติ	1	2	3	4	5

23. ข้าพเจ้าคิดว่าได้รับความเสมอภาคและความยุติธรรมในการทำงาน	1	2	3	4	5
24. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณครูเรื่องการ เกษตรของข้าพเจ้าต้องการศึกษาอบรมเพิ่มเติม	1	2	3	4	5
25. งานในหน้าที่ครู เกษตรนี้ช่วยให้ข้าพเจ้ามีเกียรติชื่อเสียงหรือมีโอกาสก้าวหน้า	1	2	3	4	5
26. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการจัดทาสคูลอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน	1	2	3	4	5
27. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน	1	2	3	4	5
28. ข้าพเจ้ามีโอกาสกำหนดนโยบาย วางแผนในหน่วยงานเกษตรโดยลำพังบ้าง หรือร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนบ้าง	1	2	3	4	5
29. ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าเสนอแนะได้รับการพิจารณาจากผู้บริหาร	1	2	3	4	5
30. ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเคยขอความเห็นจากข้าพเจ้าในเรื่องงาน	1	2	3	4	5
31. ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวสารราชการโรงเรียน ด้วยหนังสือ การประชุม หรือการพูดจากันอย่างเพียงพอ	1	2	3	4	5
32. อาชีพครู เกษตร เป็นเหตุให้ต้องเลิกงานช้ากว่าปกติไปบ้าง	1	2	3	4	5
33. เพื่อนร่วมงานของข้าพเจ้าตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ	1	2	3	4	5
34. โรงเรียนมีอะไรหลายอย่าง เช่น นโยบาย อาคารสถานที่ การบริหาร เป็นต้น ล้วนถูกใจข้าพเจ้าทั้งสิ้น	1	2	3	4	5
35. ปริมาณงานในหน้าที่รับผิดชอบของข้าพเจ้าเหมาะสมดีแล้ว	1	2	3	4	5
N 36. จำนวนนักเรียนที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบอยู่มากเกินไป	1	2	3	4	5
37. ข้าพเจ้ามีโอกาสใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงาน	1	2	3	4	5
38. งานที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในขณะนี้ เป็นงานที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด	1	2	3	4	5
39. ข้าพเจ้าได้รับการพิจารณาความดีความชอบหรือการยกย่องเชิดชูอย่างอื่น ๆ จากโรงเรียนอย่างยุติธรรมทัดเทียมบุคคลอื่น	1	2	3	4	5

40. ปริมาณงานพิเศษที่มอบหมายให้ข้าพเจ้าปฏิบัติมีภาระงานอย่างยุติธรรม	1	2	3	4	5
41. ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในความสามารถที่จะประกอบกิจการงานในตำแหน่งหน้าที่อย่างพร้อมมูล	1	2	3	4	5
42. เมื่อข้าพเจ้าได้รับความเดือดร้อนในเรื่องส่วนตัวหรือการงานเพื่อนร่วมงานได้ให้ความช่วยเหลือ	1	2	3	4	5
43. เงินเดือนที่ข้าพเจ้าได้รับสมมูลกับงานที่ทำ	1	2	3	4	5
44. รายได้จากการทำงานและรายได้อื่นเพียงพอสำหรับการดำรงชีพตนและครอบครัว	1	2	3	4	5
45. โรงเรียนส่งเสริมและรักษามูลประโยชน์ของครูโดยทั่วถึง	1	2	3	4	5
46. โรงเรียนมีสวัสดิการเพียงพอและเหมาะสมสำหรับทุกคน	1	2	3	4	5
47. ข้าพเจ้าสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากอุปสรรคจากกฎเกณฑ์หมกหมิ่นต่าง ๆ	1	2	3	4	5
48. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีอาคารสถานที่ปฏิบัติงานเป็นสัดส่วน	1	2	3	4	5
49. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีหนังสือ เอกสาร ตำราเกษตรที่จะศึกษาค้นคว้าประกอบการสอนการเรียน	1	2	3	4	5
50. สภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน เช่น แสงสว่าง ความสงบ อนามัย การถ่ายเทอากาศ ฯลฯ ทุกอย่างล้วนอยู่ในสภาพส่งเสริมให้ข้าพเจ้าทำงานได้อย่างสะดวกสบาย	1	2	3	4	5

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ก.

คะแนนเฉลี่ยแบบสอบถามเป็นรายข้อ

คะแนนเฉลี่ยแบบสอบถามเป็นรายชื่อ

คำถามองค์ประกอบของชาวนู	รวมคะแนน	คะแนนเฉลี่ย
1. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกพอใจที่ได้ทำงานร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน	784	3.4235
2. ผู้บริหารโรงเรียนมาเยี่ยมหน่วยงานเกษตรและถามถึงการปฏิบัติงานของข้าพเจ้าอยู่เสมอ	695	3.0349
3. ข้าพเจ้าสามารถชี้แจงหรือขอคำแนะนำในการปฏิบัติงานเป็นการส่วนตัวกับผู้บริหารโรงเรียนได้	815	3.5581
4. ผู้บริหารโรงเรียนให้เกียรติยกย่องชมเชยเมื่อทำงานดี	738	3.2227
5. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกสบายใจที่ได้มาทำงานอยู่ในโรงเรียนนี้	744	3.2489
6. นักเรียนส่วนมากเข้าใจและชอบบทเรียนที่ข้าพเจ้าสอน	821	3.5851
7. ข้าพเจ้าเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี	904	3.9976
8. ข้าพเจ้าทราบว่า มีหลายคนชื่นชมในผลงานการเกษตรของข้าพเจ้า	824	3.5982
9. ครูในโรงเรียนให้ความร่วมมือแก่ข้าพเจ้าในการทำงานเกษตร	726	3.1703
10. ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่มีความสำคัญในอันที่จะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ด้านเกษตรสำเร็จลุล่วง	905	3.9519
11. ผู้ปกครองสนใจและเห็นว่างานเกษตรจะมีประโยชน์ต่อบุตรหลานของตน	680	2.9694
12. ผู้ปกครองช่วยแก้ปัญหาของนักเรียนร่วมกับข้าพเจ้า	556	2.4279
13. ข้าพเจ้ารู้สึกอบอุ่นที่ได้ทำงานอยู่ในยาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่	735	3.2096
14. ข้าพเจ้าได้รับเชิญเป็นกรรมการรวมในกิจกรรมของชุมชน	575	2.5109
15. ความประพฤติของนักเรียนมีอยู่บ้างที่ชวนให้เบื่อหน่าย	671	2.9301
16. นักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับข้าพเจ้า	828	3.6157
17. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ในการทำงานอย่างเต็มที่	809	3.5327

คำถามองค์ประกอบของชีวิต	รวมคะแนน	คะแนนเฉลี่ย
18. งานที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในขณะนี้สามารถทำได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่	848	3.6855
19. หน่วยงานเกษตรของข้าพเจ้ามีความสัมพันธ์กับประชาชน ประชาชนทราบและเข้าใจการดำเนินงานต่าง ๆ อยู่เสมอ	578	2.5240
20. ข้าพเจ้ารู้สึกว่างานเกษตรเป็นงานหนักที่น่าเบื่อหน่าย	774	3.3799
21. ผลงานของข้าพเจ้าทำให้ข้าพเจ้าได้รับการยกย่องจากสังคมและหน่วยงานอื่น	684	2.9868
22. ข้าพเจ้าต้องการทำหน้าที่สอนภาคทฤษฎีการเกษตรมากกว่า ทำหน้าที่ภาคปฏิบัติ	803	3.5065
23. ข้าพเจ้าคิดว่าได้รับความเสมอภาคและความยุติธรรมในการทำงาน	687	3.5065
24. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณรู้เรื่องการเกษตรของข้าพเจ้าต้องการศึกษา อบรมเพิ่มเติม	1057	4.6157
25. งานในหน้าที่การเกษตรนี้ช่วยให้ข้าพเจ้ามีเกียรติชื่อเสียงหรือมี โอกาสก้าวหน้า	766	3.3449
26. ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน	731	3.1921
27. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการ ปฏิบัติงาน	773	3.3755
28. ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าเสนอแนะได้รับการพิจารณาจาก ผู้บริหาร	793	3.4628
29. ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าเสนอแนะได้รับการพิจารณาจากผู้บริหาร	753	3.2882
30. ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเคยขอความเห็นจากข้าพเจ้าใน เรื่องงาน	805	3.5152
31. ข้าพเจ้าได้รับทราบข่าวสารราชการโรงเรียน ด้วยหนังสือการประชุม หรือการพูดจากันอย่างเพียงพอ	731	3.1921

คำถามองค์ประกอบของขวัญ	รวมคะแนน	คะแนนเฉลี่ย
32. อาชีพครูเกษียณเป็นเหตุให้ต้องเลิกงานช้ากว่าปกติไปบ้าง	904	3.9475
33. เพื่อนร่วมงานของข้าพเจ้าตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ	784	3.4235
34. โรงเรียนมีอะไรหลายอย่าง เช่น นโยบาย อาคารสถานที่ การบริหาร เป็นต้น ล้วนถูกใจข้าพเจ้าทั้งสิ้น	576	2.5152
35. ปริมาณงานในหน้าที่รับผิดชอบของข้าพเจ้าเหมาะสมอยู่แล้ว	728	3.1790
36. จำนวนนักเรียนที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบอยู่มากเกินไป	606	2.6462
37. ข้าพเจ้ามีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงาน	732	3.4148
38. งานที่ข้าพเจ้าทำอยู่ในขณะนี้ เป็นงานที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด	782	3.4148
39. ข้าพเจ้าได้รับการพิจารณาความดีความชอบหรือการยกย่องเชิดชูอย่างอื่น ๆ จากโรงเรียนอย่างยุติธรรมทัดเทียมบุคคลอื่น	701	3.0611
40. ปริมาณงานพิเศษที่มอบหมายให้ข้าพเจ้าปฏิบัติมีการกระจายงานอย่างยุติธรรม	712	3.1091
41. ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจในความสามารถที่จะประกอบการงานในตำแหน่งหน้าที่อย่างพร้อมมูล	903	3.9432
42. เมื่อข้าพเจ้าได้รับความเดือดร้อนในเรื่องส่วนตัวหรือเรื่อง การงาน เพื่อนร่วมงานได้ให้ความช่วยเหลือ	471	3.2358
43. เงินเดือนที่ข้าพเจ้าได้รับสมมูลกับงานที่ทำ	671	2.9301
44. รายได้จากการทำงานและรายได้อื่นเพียงพอสำหรับการดำรงชีพตนและครอบครัว	621	2.7117
45. โรงเรียนส่งเสริมและรักษามลประโยชน์ของครูโดยทั่วถึง	649	2.8340
46. โรงเรียนมีสวัสดิการเพียงพอและเหมาะสมสำหรับทุกคน	600	2.6200

คำถามองค์ประกอบของขวัญ	รวมคะแนน	คะแนนเฉลี่ย
47. ชาวเจ้าสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากอุปสรรค จากกฎเกณฑ์ห้ามห้ามต่าง ๆ	620	2.7074
48. หน่วยงานเกษตรของชาวเจ้ามีอาคารสถานที่ปฏิบัติงานเป็น สัดส่วน	543	2.3711
49. หน่วยงานเกษตรของชาวเจ้ามีหนังสือ เอกสาร ตำราเกษตร ที่จะศึกษาเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอน	562	2.4541
50. สภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน เช่น แสงสว่าง ความสงบ อุณหภูมิ การถ่ายเทอากาศ ฯลฯ ทุกอย่างอยู่ในสภาพส่งเสริม ให้ชาวเจ้าทำงานได้อย่างสะดวกสบาย	645	2.8165
รวม	36,669	3.2025